

Møte fredag den 22. oktober 2010 kl. 10

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 11):

1. Interpellasjon fra representanten Marianne Aasen til samferdselsministeren:

«Området i og rundt hovedstaden vil oppleve en vekst på 30 pst. i biltrafikken de neste 20 årene. Målet er at veksten skjer kollektivt. Snart er dobbeltsporet mellom Asker og Lysaker ferdig, og togkapasiteten vil kunne øke. Dobbeltspor på Follobanen er vedtatt, og Gardermobanen nord for Oslo er også i god stand. For å få maksimalt ut av disse tunge investeringene må det være lett tilgjengelighet til toget. Parkeringsplasser for pendlere er en forutsetning for at passasjertallene skal øke. Allerede i dag er dette tilbudet mangelfullt. I Asker, i Bærum, på Lillestrøm, i Fet ved Svingen stasjon har vi for få plasser i dag. I tillegg er det også problemer med parkering i Østfold – i Moss og i Rygge.

Hva kan Samferdselsdepartementet gjøre for å sikre en helhetlig og sammenhengende plan for pendlerparkeringen på Østlandet?»

2. Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til helse- og omsorgsministeren:

«Det største offer borgere kan gjøre for fellesskapet, er å være villige til å dra i utenlandsoppdrag i krigsområder på vegne av den norske stat. Det fortjener vår dypeste respekt. Statsråden har i sin tid som forsvarsminister vært sentral i arbeidet for å sette ivaretagelse av veteraner på dagsordenen. Blant annet har Helse- og omsorgsdepartementet fått et utvidet ansvar for å følge opp veteranene fra og med ettårsdagen for deres hjemkomst. Tidligere har det vært gjort undersøkelser av hva slags kompetanse helsevesenet besitter om veteraner og senskader, og resultatet fra dette arbeidet er ikke særlig oppmuntrende.

På hvilken måte bidrar statsråden til å bygge opp kompetanse og kapasitet i det sivile helsevesenet i forhold til veteranivaretagelse, og kan statsråden redegjøre for hvilke planer regjeringen har på dette feltet i tiden som kommer?»

3. Interpellasjon fra representanten Svein Roald Hansen til nærings- og handelsministeren:

«Arbeidet for å sikre at hensynet til en bærekraftig utvikling og anstendige arbeidsforhold blir godt ivaretatt i en ny WTO-avtale og i forbindelse med frihandelsavtaler mellom land, er viktig for å hindre at økt frihandel undergraver disse sentrale målsettingene. USA og EU har sterkere bestemmelser på disse områdene i sine frihandelsavtaler enn EFTA samt tvistemekanismer ved brudd på bestemmelsene. EFTAs avtaler har bare mer generelle henvisninger til miljøstandarder og ILOs erklæringer i forordet til sine avtaler.

Vil statsråden sørge for at framtidige frihandelsavtaler Norge inngår, følger opp forslaget fra EFTA-utvalget om mer forpliktende bestemmelser om miljø- og arbeidstakerrettigheter?»

4. Interpellasjon fra representanten Rigmor Andersen Eide til nærings- og handelsministeren:

«Nord-Norge er rikt på naturressurser, og mulighetene er store innen både fisk og oppdrett, mineralutvinning, olje og gass, arktisk landbruk og vindkraft. Dessverre mangler en god overordnet og helhetlig tilnærming til utnyttelse av disse rike ressursene. Det fører til en bit-for-bit-politikk og unødvendig skarpe konfliktlinjer når det f.eks. gjelder miljøsyn og hensyn til reindriftens behov og urfolks rettigheter. Denne situasjonen kan medføre at selskap og investorer ikke tør å satse i dette området på grunn av usikker lovgivning og potensielle konflikter.

Hva vil regjeringen gjøre for å sikre en overordnet, helhetlig og strategisk tilnærming til ressursutnyttelse i nord som kan bidra til et bedre investeringsklima og dempe konfliktnivået når det gjelder disse i nasjonal sammenheng rike ressursene?»

5. Referat

Presidenten: Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra representanten Jan Arild *Ellingsen* om permisjon i tiden fra og med 25. oktober til og med 27. oktober for å delta på reise i regi av NATOs parlamentariske forsamling til Afghanistan
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Per Arne *Olsen* fra og med 25. oktober og inntil videre
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Jørund *Rytman* i tiden fra og med 26. oktober til og med 29. oktober for å delta i møter i EFTA-parlamentarikerkomiteene i Serbia og Albania

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Buskerud fylke: Ida Marie *Holen*

For Nordland fylke: Kari *Storstrand*

For Vestfold fylke: Morten *Stordalen*

Presidenten: Representanten Gjermund Hagesæter vil framsette et representantforslag.

Gjermund Hagesæter (FrP) [10:00:22]: På vegne av representantane Per-Willy Amundsen, Åge Starheim og meg sjølv har eg gleda av å fremje forslag om ikkje å tillate at politisk eller religiøs aktivitet i Noreg blir finansiert av kapital med base i totalitære, islamistiske regime som ikkje følgjer FN's verdserklæring om menneskerettar.

Presidenten: Representanten Elisabeth Røbekk Nørve vil framsette et representantforslag.

Elisabeth Røbekk Nørve (H) [10:01:02]: På vegne av representantane Frank Bakke-Jensen, Svein Flåtten, Bjørn Lødemel, Svein Harberg, Lars Myraune, Gunnar Gundersen, Siri A. Meling og meg sjølv vil jeg framsette et for-

slag om å forbedre bøndenes driftsmuligheter og styrke den private eiendomsretten herunder gjennom fjerning av særreguleringer på landbrukseiendommer.

Presidenten: Representanten Frank Bakke-Jensen vil framsette et representantforslag.

Frank Bakke-Jensen (H) [10:01:44]: På vegne av representantene Svein Flåtten, Elisabeth Røbekk Nørve, Ivar Kristiansen, Linda C. Hofstad Helleland og meg selv vil jeg framsette et forslag om overtredelsesgebyr og rettsikkerhet for oppdrettsnæringen.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:02:09]

Interpellasjon fra representanten Marianne Aasen til samferdselsministeren:

«Området i og rundt hovedstaden vil oppleve en vekst på 30 pst. i biltrafikken de neste 20 årene. Målet er at veksten skjer kollektivt. Snart er dobbeltsporet mellom Asker og Lysaker ferdig, og togkapasiteten vil kunne øke. Dobbeltspor på Follobanen er vedtatt, og Gardermobanen nord for Oslo er også i god stand. For å få maksimalt ut av disse tunge investeringene må det være lett tilgjengelighet til toget. Parkeringsplasser for pendlere er en forutsetning for at passasjertallene skal øke. Allerede i dag er dette tilbudet mangelfullt. I Asker, i Bærum, på Lillestrøm, i Fet ved Svingen stasjon har vi for få plasser i dag. I tillegg er det også problemer med parkering i Østfold – i Moss og i Rygge.

Hva kan Samferdselsdepartementet gjøre for å sikre en helhetlig og sammenhengende plan for pendlerparkeringen på Østlandet?»

Marianne Aasen (A) [10:03:18]: Om man går inn på SSBs hjemmesider og klikker på befolkningsvekst, vil man finne fargeillustrasjoner som viser en befolkningsøkning i landet som helhet, og hvor veksten vil komme. Statsråd Meltveit Kleppa, som har en fortid i Kommunal- og regionaldepartementet, vet svaret bedre enn mange: i og rundt de store byene. De største, røde pilene peker mot Oslo-området.

Akershus med sine 530 000 innbyggere og Oslo med sine 580 000 innbyggere vil oppleve ytterligere vekst i årene som kommer, selv om sentraliseringen avtar. Det er hevet over enhver tvil at disse to fylkene utgjør samme arbeidskraftregion. I tillegg er det mange som pendler inn til hovedstaden fra Buskerud, Oppland, Hedmark, Østfold og Vestfold. Pendling gjør dette mulig. Bare i Akershus er det 123 000 personer som daglig pendler til og fra arbeid. Det er svært mange familier som er berørt av pendling.

Området i og rundt hovedstaden vil kunne oppleve en vekst på 30 pst. i biltrafikken de neste 20 årene som følge

av denne befolkningsøkningen. Prognosene er ikke tatt ut av løse luften. Årsaken er at Akershus er det fylket i landet med høyest bilbestand, 330 000 biler, og er på topp i bilhold per 1 000 innbyggere. Dessuten er kjørelengden per bil lengst i Akershus av alle fylker. Det er dessuten verdt å merke seg at ferske halvårstall fra Ruter for 2010 viser at bilkjøringen i Akershus øker. Det kan være mange årsaker til dette, mest sannsynlig skyldes det problemene i togtrafikken sist vinter, men også nye bussruter på Romerike kan spille inn. Hele kollektivtilbudet påvirker biltrafikken ganske tydelig. Uansett er dette motsatt av ønsket utvikling.

Målet for de fleste politikere i denne regionen nå, i fylkestinget, byrådet i Oslo, i regjering og storting, er jo at flere og ikke færre reiser kollektivt, og at mest mulig av trafikkveksten skjer kollektivt.

Akershus er togfylket framfor noe. Særlig fra kommunene et stykke unna bygrensen til Oslo er tog det viktigste kollektive transportmiddelet.

Denne regjeringen har satset og fortsetter å satse på infrastruktur på jernbanen. Jeg vil minne om at jernbaneinvesteringene nå er tre ganger høyere enn da vi tok over etter den forrige regjeringen. Togpassasjerene vil merke kraftige forbedringer. Neste år er hele strekket med dobbeltspor mellom Lysaker og Asker ferdig. Dobbeltsporet på Follobanen er vedtatt, og Gardermobanen nord for Oslo er også i svært god stand.

I Akershus er det få byer. Vi har fire steder med bystatus så vidt jeg har kunnet finne ut av Wikipedia: Drøbak, Ski, Sandvika og Lillestrøm. Akershus er et landbruksfylke, hvor folk bor godt med god plass, men de bor spredt. Selv bor jeg i Asker, en bygd på drøye 55 000 innbyggere som vi insisterer på er en bygd, hvor det lukter gjødsel på stasjonen når det er vår og vi står og venter på vei til jobb i Oslo. Mange har flyttet ut til mer landlige omgivelser, hvor det er bedre plass og mer bolig for pengene, men det gir større utfordringer miljø- og transportmessig sett enn om vi klumpet oss sammen i større byer og bodde i høyhus alle sammen.

Samferdselsforskning viser at folk gjerne velger kollektivtransport om det gir smidig, komfortabel transport som oppleves som effektiv, og er i rute. Men overgangene må være sømløse. De må ikke oppleves som kompliserte eller for tidkrevende. De store toginvesteringene i Oslo-regionen krever at vi fokuserer mer enn hittil på å få folk så effektivt som mulig til trafikknutepunktene, særlig de store togstasjonene. Sagt på en annen måte: Skal vi få maksimalt ut av disse tunge investeringene, må det være lett tilgjengelighet til toget.

I dag er pendlerparkeringsplassene trolig det som i størst grad hindrer flere i å ta toget. Vi har som mål å øke antall togpassasjerer. Da må parkeringsplassene på plass for at pendlerne får den forutsetningen som må til for at passasjertallene skal øke. I dag er dette tilbudet mangelfullt.

Før denne dagens debatt ba jeg kommunepartiene i mitt fylkesparti, Akershus, om å fortelle meg hvordan hverdagen er for deres pendlende medlemmer og sympatisører. Jeg fikk svært utfyllende svar fra nesten alle kommunepar-

tiene. La meg ta en kort gjennomgang, som ikke omfatter alle kommuner engang:

- I Asker har man 17 000 pendlere som forflytter seg ut av kommunen på jobb hver eneste dag. Det er totalt 719 parkeringsplasser på små og store stasjoner. Det er overfylt på alle disse parkeringsplassene. I parkeringshusene, som krever egne månedskort og egenbetaling, er det ledige plasser. I tillegg bruker pendlere fra Lier, Drammen, Hurum og Røyken i Buskerud parkeringsplassene i Asker. Det er sammensatte årsaker til det, bl.a. at det har vært mye problemer i Drammen – jeg tror representanten Lise Christoffersen kommer tilbake til det senere i debatten – men også fordi pendlere fra Buskerud får et bedre togtilbud og billigere månedskort siden de dermed er nærmere Oslo. Dette vil trolig forsterkes etter at det innføres et nytt sone- og prissystem hos Ruter fra september 2011.
- I Bærum er det også få parkeringsplasser, særlig i Sandvika, som er et viktig trafikkknutepunkt. Lysaker vil framover ha behov for langt flere plasser. Den nye stasjonen der fortjener å bli brukt av flest mulig. Stabekk, Bærums Verk og Høvik har dårlig utnyttede parkeringsplasser. Der er det tomt. Det er ikke så mange som parkerer.
- Vestby har for liten kapasitet, men har mange nok plasser på Son stasjon.
- Ski har tilstrekkelig antall plasser, men i planarbeidet med ny stasjon bør det tas hensyn til befolkningsveksten som kommer, og legges til rette for parkeringsplasser.
- Ås har behov for innfartsparkering fire steder i kommunen.
- Nesoddtangen trenger flere plasser på vestsiden for at busspassasjerer som fraktes til båtene, skal kunne parkere.
- Nittedal trenger flere plasser enn de parkeringsplassene de har i kommunens sentre. Der er det alltid fullt.
- Lørenskog har behov for flere parkeringsplasser ved Fjellhamar.
- Fet sliter med kø på Fetsund bru. Derfor er det viktig med pendlerparkering ved stasjonene på Kongsvingerbanen før man krysser Glomma. Svingen stasjon har f.eks. for få plasser i dag.
- Ullensaker har sprengt kapasitet.
- For ordens skyld, til slutt: Eidsvoll kan melde om at de ikke har problemer med dette i det hele tatt. Så det varierer selvfølgelig.

Tidligere denne måneden offentliggjorde Ruter sin innfartsparkeringsstrategi. Der er analysen langt grundigere, naturlig nok, enn et sånt sveip i Arbeiderpartiets partiorganisasjon. De ser for seg en økning på 10 000 plasser. I dag er det 8 000. Totalt er det behov for 18 000 plasser de neste 20 årene. Det mest interessante med rapporten er at det endelig ligger en grundig analyse til grunn for denne problematikken i et helhetlig perspektiv. Det har manglet, muligens fordi ansvaret, oppgaven, gevinstene og fordelene er spredt mellom svært mange ulike aktører.

Jernbaneverket har hovedansvaret for pendlerparkering til tog. For buss og bane i Oslo og Akershus er det Ruter. Det er Ruter og NSB som tjener på flere reisende og økte billettinntekter. Selskapet Rom Eiendom er eiendomsbesitter mange steder sammen med en rekke andre private og offentlige eiere. Kommunene er reguleringsmyndighet. Ofte ønsker hver og en kommune en helhetlig parkeringspolitikk lokalt, men de sitter ikke alltid i posisjon til å få det til med tanke på dem som pendler med Ruter eller NSB.

Fylkeskommunene har det overordnede ansvaret for kollektivtrafikken. I Akershus' tilfelle skjer det i et selskap som eies av to fylker, som noen ganger har like interesser, andre ganger helt ulike interesser. Resultatet blir en lite helhetlig politikk, uten en overordnet plan.

På vegne av mange pendlere er det en etterlengtet rapport Ruter nå lager. Men utfordringen blir også denne gangen å koordinere alle disse aktørene. Hvordan organiseringen, driften og finansieringen skal være, konkluderes det ikke med i rapporten, annet enn at det i Oslopakke 3 skal være satt av penger nettopp til innfartsparkering. Alle vi som følger med på Oslopakke 3, og hva som skjer rundt den, vet at kostnadsoverslagene på de store, tunge investeringene har økt betydelig. Konsekvensene av dette er det ingen som så langt har klart å konkretisere, men det er betydelig fare for at det dermed vil bli mindre penger enn planlagt også til pendlerparkering.

Et av de mer interessante forslagene i rapporten er å gjøre Statens vegvesen ansvarlig for all pendlerparkering. Jernbaneverket bør konsentrere seg om utvikling av drift av jernbanen, argumenteres det for, og ikke denne typen oppgaver. I tillegg drøftes dette med brukerbetaling.

Når dette er sagt, vil jeg understreke at å gå eller sykle til stasjonen bør oppmuntres, også av helsemessige grunner. Parkeringsplasser genererer bilkjøring, og mange lokale veier i Akershus er også overbelastet fordi mange bruker bilen på korte turer. Men også sykkelparkeringen på min lokale stasjon i Asker er full i sommerhalvåret. Det er dog en enklere oppgave å løse.

Jeg tar denne saken opp i Stortinget for å synliggjøre det politiske engasjementet som jeg opplever i denne saken. Det er viktig at samferdselsministeren og Stortinget gir signaler om at dette arbeidet bør prioriteres.

Vi investerer tungt i jernbane for tiden. Jeg er overbevist om at tiden er inne for også å ta et mer helhetlig grep når det gjelder innfartsparkering. Rapporten fra Ruter danner et godt grunnlag for å komme videre. Jeg ser fram til å høre statsrådens svar på disse viktige utfordringene i og omkring Oslo.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [10:13:24]: Eg er glad for at representanten Aasen tek opp eit spørsmål som har mykje å seia for mange av dei som har lange arbeidsreiser, og som ynskjer ein betre kvardag.

For Regjeringa er det eit sjølvstendig poeng å syta for valfridom når det gjeld kor den einskilde vil bu. Det betyr at vi heile tida skal vera opptekne av ei regional utvikling som gjev arbeidsplassar og busetjing mange stader i dette landet. Samtidig er det ingen tvil om at dei prognosane

for vekst i befolkninga på Austlandet som no ligg føre, må takast på alvor. Trafikkauken må i størst mogleg grad skje kollektivt. Areal- og miljøomsyn tilseier det.

Bygginga av dobbeltspor i Vestkorridoren blir avslutta, og den nye linja blir teken i bruk i 2011. Eg ser verkeleg fram til det. Året etter er Osloprosjektet, med storstilt fornying av dei tekniske anlegga i Oslostunnelen og på Oslo S, ferdig. Dette gjev både auka kapasitet og pålitelegheit og dessutan raskare framføring av tog. Vidare vil planlagde utbyggingstiltak i Oslostunnelen og forlenging av plattformar fleire stader på Austlandet etter kvart gjera det mogleg å køyra fleire og lengre tog. NSB set til saman 50 nye togsett inn i trafikk i 2012 og 2013. På lengre sikt vil Follobanen mellom Oslo og Ski gje eit mykje betre tilbod frå sør.

Skal ein få full nytte av dei store investeringane for auka kapasitet i jernbanenettet, er det nødvendig å betra tilgjengelegheita til jernbanen. Togreisa vil normalt vera eitt av fleire ledd i ei transportkjede mellom heim og arbeidsplass. Skal denne transportkjeda bli effektiv, må stasjonane kunna ta imot pendlarar som kjem til fots og på sykkel, med buss, blir køyrde i bil eller køyrer sjølve.

Regjeringa har i Nasjonal transportplan 2010–2019 lagt vekt på utvikling av gode kollektivknutepunkt. Både sjølv stasjonane og kringliggjande område må gjera at opphald og overgang mellom transportmiddel er trygt og greitt. Pendlarar med bil er ei viktig gruppe, og det må vera lett å setja igjen bilen. Det er òg viktig, som interpellanten her påpeikte, å få fleire til å gå og sykla. Det inneber i seg sjølv betre helse, betre miljø og betre framkomst.

Det er ikkje alle stasjonar som eignar seg for dei som kjem i eigen bil og ynskjer å parkera heile dagen. På sentrale stader vil det ofte vera liten plass tilgjengeleg, og kostnadene for kvar plass kan vera store, samtidig som det ikkje er ynskjeleg med meir biltrafikk. Det er difor nødvendig å klårleggja kor behovet for fleire plassar er størst, og kor det er mogleg å løysa det. For å kunna prioritera dei tiltaka som gjer mest nytte, er det nødvendig med ein overordna plan.

I instruksen for Jernbaneverket går det fram at Jernbaneverket skal bidra til å utvikla eit tilfredsstillande parkeringstilbod ved stasjonane og fastsetja parkeringsavgifter for faste togbrukarar, basert på samfunnsøkonomiske prinsipp.

Samferdselsdepartementet utdjupa desse oppgåvene i brev til Jernbaneverket den 10. november 2008. Her heiter det at Jernbaneverket er ansvarleg for at det er eit tilfredsstillande parkeringstilbod ved stasjonane, basert på ein overordna plan.

I Jernbaneverket blir det arbeidd med ein overordna nasjonal parkeringsstrategi som vil gje føringar for korleis ein skal løysa innfartsparkering som ein del av Jernbaneverkets strekningsvise utviklingsplanar. Desse planane vil vera eit grunnlag for tilrådingar om kor og korleis innfartsparkering bør utviklast på den enkelte banestrekninga.

Gjennom ei slik tilnærming sikrar Jernbaneverket at innfartsparkeringar blir vurderte heilskapleg for kvar jernbanestrekning. Stasjonar i same område kan sjåast i samanheng, og parkeringsplassane kan leggjast til dei

mest eigna stasjonane på strekninga, vurdert ut frå ei utbyggingsrekkefølge. Samtidig vil andre medverkannde, som Statens vegvesen, Ruter AS, NSBs dotterselskap Rom Eiendom AS, kommunar, fylkeskommunar og private kunna delta med både planressursar, finansiering og gjennomføring. Planane må forankrast hjå desse aktørane og òg samordnast med planar aktørane sjølve har utarbeidd. Ruter har, som interpellanten var inne på, nyleg lagt fram ein omfattande innfartsparkeringsstrategi. Det er svært viktig å sjå nærmare på den.

I tillegg til parkeringsstrategien for utbygging har ein òg prinsippa for betaling som Jernbaneverket har vedteke. I utgangspunktet er parkeringa gratis på flateparkeringsplassar, om det er nok kapasitet. Om nødvendig tek ein i bruk kort som gjev tilgjengelegheit, knytte til togbillett, for å balansera etterspurnaden. Er ikkje dette nok, legg ein på ei avgift basert på ein samfunnsøkonomisk analyse, inntil ein har bygd ut parkeringsplassen. Er det ikkje mogleg å utvida med flateparkering, kan ein òg byggja parkeringshus.

Sjølv om Jernbaneverket i dag ikkje har ein samla parkeringsplan for Austlandet, har ei rekkje innfartsparkeringsplassar vorte forbeta og utvida i eit samarbeid mellom lokale myndigheiter, Vegvesenet og Jernbaneverket. Det gjeld f.eks. Grorud, Lørenskog, Frogner, Eidsvoll Verk, Lillestrøm og Røyken. I dei fleste tilfella er utvidinga heilt eller delvis finansiert med fylkesvegmidlar og midlar frå Oslopakke 2 og Oslopakke 3. Det ligg dessutan føre konkrete planar om vidare utbygging for dei nærmaste åra som gjeld f.eks. Lysaker, Ski, Lier, Hvalstad og Råde, med til saman fleire hundre nye plassar. I Drammen er det aktuelt å etablere plassar i eit parkeringshus som Rom Eiendom planlegg.

Eg meiner at Jernbaneverket gjennom arbeidet med å etablere ein nasjonal parkeringsstrategi som blir innarbeidd i strekningsvise planar, har teke eit rett grep. Strategien vil gje eit betre grunnlag for gode vedtak. Jernbaneverket vil vera klar med sin overordna strategi i løpet av året. Eg finn det naturleg at den nasjonale parkeringsstrategien inngår i grunnlaget for utarbeiding av neste nasjonale transportplan, og at han blir lagd til grunn for planane for vidare utbygging av innfartsparkering på Austlandet.

Så er det slik, som òg interpellanten var inne på, at Ruter har lagt fram den mest overordna strategien til no. Dei starta opp sitt arbeid i 2008 då Ruter vart etablert, og dei seier i si innleiing at Jernbaneverket og Statens vegvesen har utført nyttige utgreiingar og kartleggingar. Den strategien som blir trekt opp i det dokumentet som dei har levert, byggjer på dette materialet, og det har vore eit konstruktivt samarbeid mellom dei involverte verksemdene. Det gjeld både Jernbaneverket og Oslo kommune ved Trafikketaten, det gjeld Akershus fylkeskommune, Statens vegvesen, enkelte Akershus-kommunar og Ruter. Dei har gjeve ei meir presis situasjonsbeskriving enn vi har sett til no. Dei fortel f.eks. noko om årsakene til at folk innfartsparkerer. Det kan vera dårleg kollektivdekning, det kan vera dårlege parkeringsforhold ved arbeidsplassen, lang avstand mellom heim og arbeid, og det kan vera ærend på veg til eller frå arbeid. Men 90 pst. av dei som innfartspar-

kerer, er etter Ruter si undersøking arbeidsreiser. Det fortel òg noko om dei viktigaste grunngevingane vidare, altså køproblema på veg til arbeidsplassen. Det er meir komfortabelt å reisa kollektivt. Det er gode kollektivtilbod der eg parkerer, seier mange, og det fjerde er at det er dyrt eller vanskeleg å parkera ved arbeidsplassen, og så sorterer dei dette ytterlegare.

Eg meiner at Ruter har levert eit godt bidrag inn i det arbeidet som Jernbaneverket held på med dette året, og det er gjennom samarbeid med dei ulike instansane at ein når eit svært viktig mål.

Marianne Aasen (A) [10:23:40]: Jeg vil takke statsråd Meltveit Kleppa for svaret, som jeg synes var et godt svar, og som også viser at hun tar denne problemstillingen på alvor. I motsetning til det som gjøres, kreves, planlegges og jobbes med over hele Norge, med store, ofte tunge, investeringer på samferdselsfeltet, koster dette ganske lite. Etter min oppfatning handler ikke dette så veldig mye om bevilgningen av penger. Det handler i mye, mye større grad om det å evne å koordinere alle disse aktørene, at noen tar ansvaret for at det lages analyser, at det deretter lages planer, at det deretter gjøres konkrete ting i en bestemt rekkefølge, slik som statsråden nettopp sa. Det jeg mener er påkrevd, er at vi får en helhetlig vurdering, at alle aktørene snakker sammen. Det er tydelig for meg at det er Ruter, Jernbaneverket og Statens vegvesen som sammen er nødt til å ta et helhetlig ansvar. Da er det svært viktig at statsråden viser dette engasjementet, for det er hennes signaler som jeg tror vil skape fortgang i denne saken. Jeg tror mange lokalpolitikere i både Oslo og Akershus føler avstand til en del av disse organisasjonene. Mange av disse, både Statens vegvesen, Jernbaneverket og NSB, har ofte mer presserende oppgaver: Dette kan vi hele tiden skyve på. Det er ikke her det brenner når det er tungt snøfall og NSB sliter, eller det er viktige utbygginger andre steder som må gjøres. Å bygge noen få parkeringsplasser hist og her rundt i fylket blir da en nedprioritert sak, slik mitt inntrykk er.

Jeg vil bare spørre statsråden på nytt om det stemmer at Jernbaneverkets plan skal være ferdig nå før jul, var det sånn å forstå? I løpet av dette året, eller var det neste år? Det vil jeg gjerne ha en oppklaring av. Når det gjelder byråkratiene, håper jeg de også snakker sammen om disse planene og analysene, slik at man ikke gjør et dobbeltarbeid.

Ruters rapport er, i den grad jeg har lest alle detaljer, ganske god. Med den kan man få gjort ganske mye, men det gjenstår å se det som ikke står noe særlig omtalt i rapporten: organisering, ansvarsfordeling, finansiering og hvordan man skal konkretisere disse planene framover.

Derfor er jeg veldig glad for at statsråd Meltveit Kleppa vektla Ruter-rapporten, som er et stort skritt i riktig retning.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [10:26:53]: Det er slik at denne regjeringa har auka midlane til jernbane med 67 pst. Det er òg slik at det er ambisiøse planar både for 2011 og for dei åra som ligg føre. Så har vi av natur-

lege årsaker vore nøydde til å setja eit spesielt søkjelys på vedlikehald. Eg trur dei kjenner snøen på vegane akkurat i dag, på Vestlandet og Sørlandet. Eg håpar at dei ikkje vil kjenna det så tøft til vinteren som den vinteren vi har bak oss. Men både NSB og Jernbaneverket har ein heilt annan beredskap når det gjeld det kortsiktige, og når det gjeld vinteren, for det året som ligg føre.

I budsjettet for 2011 ligg det både auka løyvingar til vedlikehald – ein betydeleg auke av løyvingane til det. Det ligg nokre nye kryssingsspor. Det ligg nokre tiltak som har direkte med førebuinga av gradvis innføring av ny ruteplan å gjera. Det er samtidig sett i gang arbeid som det er, skal vi seia, meir flukt over. Både intercitystrategien og hurtigtogutgreiinga går inn under det omgrepet. Det er sett av midlar til viktige investeringar som er påbegynte. Det gjeld f.eks. Holm–Holmestrand–Nykirke som er forsert i Nasjonal transportplan. Det gjeld òg tidfesting av dei andre prosjekta som er lova i den perioden vi no er inne i.

Så er det ein svært viktig – vi må nesten kalla det for missing link. Det er nettopp moglegheita til å parkera, moglegheita til å gå over og nytta eit betra tilbod. Moglegheita til å gå og sykla ligg der, men moglegheita til å parkera bilen er heldigvis gradvis betra gjennom det samarbeidet som allereie er, men må forsterkast.

Når det gjeld det arbeidet som Jernbaneverket no held på med, gjekk eg litt langt då eg sa dette året. Vi er no i slutten av oktober. Det er eg glad eg fekk ei moglegheit til å retta opp, for det er i løpet av 2011 dei vil ha ferdig sin nasjonale, overordna parkeringsstrategi, og då i samarbeid med dei aktørane det gjeld.

Lise Christoffersen (A) [10:30:16]: Jeg vil også takke interpellanten for å ta opp et svært viktig spørsmål. Hun påpeker det selvfølgelig, egentlig: For å få folk til å ta toget må det være tilgjengelig. Hun nevner en rekke stasjoner der dette ikke er tilfellet i dag.

Når departementet følger oppfordringen hennes og lager en helhetlig plan for pendlerparkering på Østlandet, vil jeg innstendig be om at Drammen blir med i den planen. Mange drammensere pendler til Oslo hver dag – altfor mange av dem med bil. Allerede under forberedelsene til hovedstadsmeldingen sa daværende byrådsleder i Oslo, Erling Lae, klart fra: Vi ønsker mer enn gjerne drammensere velkommen til Oslo, men vi har ikke plass til én eneste til av dere i bil.

Pendlerparkering handler ikke bare om miljø og folks hverdagsliv, men også om alle trafikkfarlige situasjoner, bl.a. langs skoleveiene våre, når togpendlerne, til dels ulovlig, setter fra seg bilen i bolig gatene rundt stasjonene. Jeg bor selv i en slik gate som også er skolevei for de aller minste. En bedre koordinering av rutetidene mellom ulike transportører kan løse noe, men mange er avhengig av bil til stasjonen for å få tidskabalen til å gå opp, og pendlerparkering er derfor helt nødvendig.

En plan for dette er flott, men planer er ikke nok, de må også gjennomføres. Det lenge planlagte, men ennå ikke realisererte parkeringshuset ved Drammen stasjon er dessverre et eksempel på at det skorter både på evne og vilje i de etatene som er satt til å utføre jobben på politikernes

vegne. Jeg nøler ikke med å kalle den saken for en farse. Det vil føre altfor langt å gå i detaljer om dette her, men i korte trekk handler dette om mange kokker og mye søl. Storting og regjering gjorde vedtak og bevilget penger for å få flytoget til Drammen. Forutsetningen var et P-hus ved Drammen stasjon. Eksisterende parkeringsplass er fullt belagt allerede før kl. 7 om morgenen. Flytoget har kommet, men P-huset er ennå ikke påbegynt. Det har blitt en kasteball mellom ulike statsetater, der ingen tar ansvar og bare skylder på hverandre, Rom Eiendom, Jernbaneverket og NSB. Noen ganger synes jeg det virker som om de har glemt at de jobber i organisasjoner som er underlagt politisk styring.

Drammen kommune fortviler over situasjonen og har for lenge siden tilbudt seg å løse inn arealet og bygge P-hus for egen regning, for å få fortgang i saken. Hele området rundt stasjonen gjennomgår nå en betydelig opprusting, som skal være ferdig til byjubileet neste år, men P-huset ved stasjonen ligger fortsatt i dødvanne. Det er trist at en på et eller annet tidspunkt på ny skal i gang med anleggsarbeider i et område som snart er ferdig opprustet for øvrig. Dette er ikke god bruk av samfunnets ressurser og framstår som helt uforståelig for folk flest – og det med god grunn.

For to og et halvt år siden stilte jeg spørsmål til daværende samferdselsminister, Liv Signe Navarsete, om å rydde opp. Hun tok prisverdig nok affære og tillot Rom Eiendom å løse ut Jernbaneverkets disposisjonsrett til nåværende parkeringsareal for å få fortgang i saken. Men hjalp det at statsråden selv grep inn? Nei, saken er like uløst. Dette er en viktig sak for folk i Drammen. Engasjementet er stort. Siste medieoppslag kom for en ukes tid siden. Nå ser det ut til at Rom og Jernbaneverket visstnok er blitt enige om en gjennomføringsmodell, men byggestart er ennå ikke fastsatt. Og det aller siste: Når P-huset endelig er ferdig en eller annen gang, forsvinner 100 parkeringsplasser!

Drammen er med i samarbeidet om Buskerudbyen. Det er stor tilfredshet i vårt område med nåværende statsråd, som stiller betydelige midler til disposisjon til en klimavennlig areal- og transportutvikling i hele området, fra Kongsberg til Lier. Ett av målene er at så mange som mulig skal bruke buss, føtter eller sykkel i kombinasjon med tog. Men vi må også ha pendlerparkering i tilknytning til trafikknutepunktene. I Drammen gjelder det alle de tre stasjonene i byen. Skal Buskerudbyen bli en suksess, må flere kjøre tog. Da trengs både planer og gjennomføringskraft i tilrettelegging. Statsråden må sørge for at så skjer, om nødvendig gjennom enda sterkere politisk styring. Etter statsrådets svar her i dag føler jeg meg trygg på at hun vil gjøre nettopp det, slik at vi endelig kan komme i gang med bygging av et lenge etterlengtet P-hus i Drammen.

Bård Hoksrud (FrP) [10:35:04]: Det er veldig bra at representanten Aasen tar opp denne saken, som er viktig for veldig mange, kanskje spesielt for pendlerne. Men det er jo litt spesielt å registrere at man må ta opp en slik sak internt i regjeringen i en interpellasjonsdebatt i Stortinget, istedenfor å kunne prate direkte med statsråden og

sørge for å oppfylle det som jeg opplever at både statsråden og for så vidt representanten Aasen og representanten Lise Christoffersen skryter av i alle de fine festtalene. Problemet for veldig mange av pendlerne er at man ikke opplever det på den måten som både statsråden og de andre representantene gjør, at det er så veldig mye som skjer. Man opplever vel kanskje det stikk motsatte, at det er veldig lite som egentlig skjer.

Representanten Aasen er opptatt av utfordringene på samferdselsnettets, og spesielt for Akershus og Oslo-regionen. Jeg er helt enig i at det er store utfordringer med hensyn til å løse de problemene som går på hvordan man skal klare å få folk til og fra jobb og annen gjøren og laden. Men på tross av de bevilgningene som regjeringen alltid prøver å skryte av – hvor mye mer penger som kommer – vil altså de aller fleste av en stor befolkningsvekst på tross av disse bevilgningene velge å bruke bilen fremfor å bruke kollektivtilbudet. Det betyr at man må ha flere tanker i hodet på en gang. For Fremskrittspartiet er det faktisk sånn at vi både må ha tanker for å gjøre ting på kollektivsiden, og vi må også ha tanker for å gjøre ting for veisiden. Når jeg hører representanter fra regjeringspartiene si at man ikke kan bygge seg ut av utfordringene på veisiden, stemmer vel ikke det helt når man ser hvor liten denne regionen er, kontra en del andre regioner ute i verden som klarer å løse også de trafikale utfordringene.

Men det er definitivt viktig å se på dette og de utfordringene man har når det gjelder «park and ride» og at man skal komme raskt og effektivt til kollektivknutepunktene, for å komme videre med kollektivtilbudet.

Jeg er veldig enig med Lise Christoffersen i én ting. Vi har også mange ganger tatt opp situasjonen rundt Drammen stasjon og problemene der. Jeg har lyst til å utfordre statsråden på om hun kan være konkret og tydelig og si at nå skal man rydde opp i den konflikten som er mellom Jernbaneverket, NSB og Rom Eiendom.

Så vidt jeg vet, er statsråden generalforsamling i hvert fall i NSB, slik at hun kan sørge for i hvert fall å rydde opp i de forholdene som er mellom Rom Eiendom og NSB. Og så er hun også sjefen for Jernbaneverket, så hun kan rydde opp i eventuelle konflikter som er mellom de tre partene, slik at man kan få i gang utbyggingen på Drammen stasjon, for der er det akutt. Hvis man ønsker at flere skal bruke kollektivknutepunktene, er man nødt til å rydde opp i de problemene som er der.

Jeg synes det er bra at det kommer en nasjonal parkeringsstrategi. Det tror jeg er kjempeviktig, men jeg synes det er litt for dårlig at man bare sier i løpet av 2011. Jeg skulle gjerne sett at statsråden kunne vært litt mer konkret, og at man faktisk sa tidlig i 2011, eller i hvert fall før sommeren 2011, slik at man hadde fått på plass en strategi, som er kjempeviktig, hvis man virkelig mener at man ønsker å flytte bilister over til kollektiv, og spesielt når man kommer inn i disse områdene, hvor det er en del store utfordringer.

Jeg tror at hvis man virkelig mener at man skal ha folk til å bruke kollektiv – folk som kommer fra andre deler av landet, hvor det kanskje er dårligere kollektivtilbud enn det man har i det sentrale østlandsområdet, spesielt i Oslo

og Akershus og kanskje deler av Østfold – er det kjempeviktig når man kommer til enten kollektivknutepunkt eller til jernbane, at det er ledige plasser hvor folk kan parkere. Tid er en utrolig viktig faktor. Hvis det er slik at man skal bruke lang tid på å lete etter plass og lang tid på å vente på kollektivtilbudet, ja da velger folk bort kollektiv og bruker bil i stedet. Der kan jeg sikkert prate mye av egen erfaring, for jeg er en av dem som kjører veldig mye bil for å komme inn til hovedstaden, hvor kollektivtilbudet og parkeringsplasser ofte er mangelvare, noe som gjør at man velger det bort.

Statsråden skryter av en økning på 67 pst. til jernbane, og jeg synes det er veldig bra at det kommer mer penger til jernbane. Det er et enormt behov der ute. Jeg synes det er viktig og bra at det kommer mer penger til vedlikehold. Fordi denne debatten dreier seg mye om hvordan man skal sørge for å få flere parkeringsplasser ved kollektivknutepunktene i forbindelse med jernbanestasjonene, har jeg lyst til å utfordre statsråden på hvor mye konkret det er satt av i 2011-budsjettet for å gjøre noe med den prekære situasjonen man har når det gjelder parkeringsplasser, som også representanten Aasen tok opp – med mange eksempler hvor det er store utfordringer. Jeg håper at statsråden i sitt svar senere kan være veldig klar og tydelig på dette.

Tagge Pettersen (H) [10:40:26]: Først vil jeg få lov til å takke interpellanten for å reise et viktig spørsmål og løfte debatten i denne salen.

Interpellanten, jeg og de andre som har vært på talerstolen, er enige om at vi må legge til rette for økt bruk av kollektivtransport, spesielt i de tett befolkede områdene her på Østlandet. Dersom vi ikke klarer å legge til rette for å få flere til å reise kollektivt, vil vi i løpet av veldig få år oppleve et sprenget veinett rundt hele Oslofjordregionen. Derfor er det også gledelig at statsråden i hvert fall verbalt uttrykker at dette skal være et satsingsområde, og at det skal jobbes med problemstillingen.

I den langsiktige planleggingen og utviklingen av samfunnets transport- og kommunikasjonstilbud er det viktig å legge til grunn personlig frihet og livskvalitet og en miljøvennlig samfunnsutvikling. Det betyr at det er nødvendig å tilrettelegge for rask, effektiv og sikker transport for de reisende.

Når busstasjonen ligger langt fra fergekaien, eller det er vanskelig å parkere på togstasjonen, blir transport med flere transportmidler lite attraktivt og ofte kostbart.

For Høyre er det et poeng at jernbanen går der menneskene bor, dvs. gjennom byene våre. Nærheten til jernbanestasjonene er viktig, og stasjonene må ligge slik til at de fleste opplever at de er sentralt plassert, at de er tilrettelagt for parkering av sykler, at det er stor tilgjengelighet gjennom korresponderende kollektivtilbud og selvfølgelig hva gjelder parkering, som vi diskuterer i dag.

Aftenposten brakte i går nyheten, som flere har vært inne på, om at Ruter nå endelig kommer køfolket i Oslo og Akershus i møte. I den omtalte rapporten slår de fast at innfartsparkeringsplassene må mer enn dobles frem til 2030. Undersøkelsen viser jo at åtte av ti Oslo-folk har

mindre enn 10 minutters gangavstand til et kollektivtilbud som går hvert kvarter eller oftere. I Akershus gjelder dette kun tre av ti, og på store deler av Østlandet er situasjonen langt dårligere.

Store deler av jernbanen på Østlandet skal de neste årene bygges ut eller oppgraderes dersom vi oppfyller målene i Nasjonal transportplan. Tempoet og fremdriften her hører hjemme i en annen diskusjon, og jeg lar den ligge her i debatten i dag. Men i forbindelse med det arbeidet som nå skal gjøres i mange kommuner, er det viktig at kommunenes reguleringsplaner også har fokus på disponering av arealer i forhold til problemstillingen knyttet til parkering.

Høyre har i sin alternative transportplan lansert en ny belønningsordning for kommuner som aktivt tilrettelegger, og som gjør det enklere å veksle mellom ulike transportmidler. Intermodalitet er et kjent og viktig begrep hva gjelder gods, men det er også viktig for passasjerer.

Høyre ønsker derfor konkret å prioritere midler til å stimulere nettopp overgang fra bilbruk til kollektive transportmidler. Dette kommer utover Høyres mål om fortsatt å satse på dagens belønningsordning for kollektivtransport. Disse nye belønningsmidlene er tenkt benyttet nettopp til det vi snakker om i dag, til prosjekter som legger til rette for en enklere og mer universell overgang mellom ulike transportmidler. Belønningsordningen skal nettopp stimulere kommunene til å føre en areal- og transportpolitikk som bidrar til å forenkle overgangene fra én transportform til en annen.

Trine Skei Grande (V) [10:44:40]: Jeg vil også takke interpellanten for at hun stiller en så viktig interpellasjon om noe som påvirker mange menneskers hverdag. Det overordnede målet her er jo at folk skal få lov til foreta de reisene de sjøl ønsker, uten å ødelegge våre kommunikasjonsårer, som er ganske sprenget slik som det er i dag, og heller ikke naturen og miljøet rundt oss.

Vi i Venstre er lei oss for å ha fått beskjed om at Ruteplan 2012 er forsinket. Det hindrer folk i å gjøre alle de kloke valgene. «Park and ride» er en viktig del for å få vårt kommunikasjonssystem til å fungere. Venstres mening er at Ruter burde hatt et mye større ansvar også for den lokale togtrafikken, slik at vi kunne fått en mer helhetlig løsning, og at all lokaltrafikk kunne blitt sett på som en helhet. Ruter har faktisk en innfartsparkeringsstrategi som det hadde gått an å legge til grunn for en slik helhetlig plan.

Det store grepet som ble gjort i Oslo og Akershus, som er den store utfordringen for hele kommunikasjonssystemet, som gjør at vi nå ser at vi har et mer og mer fungerende system, er at vi fikk en helhetlig planlegging og ikke fortsatte med krangelen om trikken, T-banen og bussene, om hvem som skulle gå hvor og når, og hvem som hadde status til å gjøre det ene og det andre, men at vi faktisk fikk Ruter, som hadde en plan for helheten. Vi i Venstre tror at vi hadde fått en mye bedre plan for hele området om lokaltrafikken også hadde vært en del av den planen, for togtrafikken i Norge er nok generelt preget av at man har mange store og små gutter og jenter som har store ansvarsområder, og som er mer opptatt av å be-

holde sine ansvarsområder enn av å finne gode løsninger for folk.

Hva er fordelene med innfartsparkering? Jo, folk slipper å stå i kø. Det er et av de første og beste argumentene folk sjøl bruker. Tog, trikk og bane oppfattes som mer komfortabelt, men hvis vi ikke klarer å få unna køene på trikk, bane og tog, klarer vi ikke å konkurrere med et komfortabelt tilbud. Så er det veldig lurt at man har gode rutetilbud for å få det til å fungere. Det siste er at mange oppfatter det som både dyrt og vanskelig å parkere på egen arbeidsplass. Slik sett kan et «park and ride»-system faktisk gjøre hverdagen bedre for folk.

Jeg tror at dette vil vokse framover, og det må det gjøre hvis vi både skal ta vare på naturen rundt oss og klare å konkurrere med klimautfordringene og i tillegg også la folk få muligheten til å reise så ofte i framtida som de ønsker.

Jeg er veldig enig i hele problemstillingen som interpellanten reiser, men dette må gjøres på en klok måte, med en helhetlig plan og en helhetlig tankegang. Hvis ikke kan vi her trå feil, og da mister vi den samfunnsøkonomiske lønnsomheten som ligger i en slik tankegang.

Gorm Kjernli (A) [10:48:28]: I likhet med alle foregående talere vil jeg takke interpellanten for å ta opp dette temaet. I motsetning til representanten Hoksrud er jeg faktisk glad for at vi får muligheten til å diskutere en slik sak i Stortinget. Det trodde jeg kanskje også at Fremskrittspartiet var opptatt av.

Dette er et område av transportarbeidet som i stor grad er glemt. Vei, bane og kollektiv tar mye av plassen, pendlerparkeringen blir glemt. Jeg er glad for ministerens svar i dag, som viser at det er ting på gang når det gjelder en nasjonal parkeringsstrategi. Jeg tar det som en forutsetning at togfylket Akershus og omkringliggende kommuner vies ekstra stor oppmerksomhet i den nasjonale planen.

Akershus er det fylket i dag som har mest pendling – mye inn til Oslo, noe fra Oslo og ut til Akershus, og mye mellom kommunene i Akershus. Befolkningsvekst har vært nevnt. Det er beregnet en befolkningsvekst i Akershus på rundt 200 000 de neste 20–30 årene. Dette gir store utfordringer for transporten og for miljø og for klima. For å møte utfordringen sies det at veksten må tas på kollektivtrafikken. Vi har en kjempejobb å gjøre.

Nå er det pendlerparkering som er tema – og pendlerparkering på en måte i dagens situasjon. Men tenker man framover, er bildet enda mer komplisert. Vi er i gang med å bygge ut og vedlikeholde jernbanen i et tempo det er lenge siden vi har sett. Men vi må også legge til rette for at folk kommer seg til toget. Parkeringsplasser er én ting, men det er også andre elementer i dette.

Utbygging av kollektivknutepunkter er et premiss i Nasjonal transportplan, og det er en riktig strategi. Et eksempel jeg kjenner godt, er nye Ski stasjon, som nå er under bygging i forbindelse med det nye dobbeltsporet. Der skal det bygges ny kollektivterminal i forbindelse med togstasjonen. Det gjør det mulig å legge til rette for overgang mellom buss og tog. Kollektivknutepunkter med gode overganger mellom buss og bane kan redusere pres-

set på parkeringsplasser. Men det har, som flere talere har vært inne på, som forutsetning at overgangene er gode og samordnede.

Jeg er nok ikke helt enig med representanten Skei Grande i at Ruter skal ta over lokaltogtrafikken. Men det er en ting som er sikkert, og det er at Ruter og NSB må samarbeide i mye større grad enn det de gjør i dag for å få til gode og effektive overganger mellom buss og bane. Vi trenger en mer helhetlig kollektivplanlegging skal vi få dette til å henge sammen. Jeg tror at vi i framtiden er nødt til å akseptere overganger. Jeg har problemer med å forstå at folk velger å bruke en time eller halvannen i bil på vei til jobb fordi de ikke vil bytte transportmiddel underveis. Jeg tror at man må erkjenne at skal man få løst dette, er man også nødt til å se på overganger mellom transportmidler.

Men så handler dette også om hvordan arealplanleggingen er i kommunene, hvordan vekst og boligbygging skjer. Mangel på tilgjengelig areal er også et problem på det sentrale Østlandet. Befolkningsveksten må tas ved fortetting rundt kollektivknutepunktene. Det vil også redusere presset på ytterligere pendlerparkeringsplasser. Hver gang jeg har hørt direktøren i Ruter foredra de siste årene, har han alltid med et lysbilde. Nå håper jeg at ikke statsråden tolker meg i verste mening når jeg skal referere ham, men han pleier å stille spørsmål ved om vi skal dyrke korn på perrongen på Ås stasjon. Ås er et viktig knutepunkt og en vekstkommune med mange pendlere, der åkeren går helt inn på stasjonsområdet. Han stiller spørsmål ved om det er riktig arealbruk, eller om man heller skulle lagt til rette for andre ting der. Og jeg skjønner det spørsmålet han tar opp.

Hvordan vi skal møte befolkningsveksten og samtidig hensynta markagrense, jordvern og friluftsliv og sørge for et effektivt transportsystem, kommer til å bli den viktigste politiske debatten her i regionen, på det sentrale Østlandet, i årene som kommer.

Behovet for pendlerparkering på Østlandet er stort i dag og vil vokse i årene som kommer. Jeg ser fram til den overordnede parkeringsstrategien Jernbaneverket nå kommer med. Men mitt poeng er at det må ikke være det eneste fokuset. Bedre kollektivknutepunkter, bedre overganger mellom transportsystemene og hvordan vi legger opp areal- og transportplanleggingen, er også viktig.

Nesten 70 pst. av klimagassutslippene i Akershus kommer fra transportsektoren. Å få folk til å kjøre bare delstrekninger framfor hele strekninger gjennom pendlerparkeringsplasser reduserer utslippene noe. Men vi er også nødt til å bygge et kollektivsystem som reduserer behovet for bilkjøring i det hele tatt, hvis vi skal gjøre noe med de utslippene vi har fra transportsektoren.

Marianne Aasen (A) [10:53:48]: Jeg er veldig glad for engasjementet som flere har vist – fra mange partier og representanter fra ulike deler av østlandsområdet. Det er viktig at det synliggjøres at det er en bred politisk enighet på dette området, og det er viktig at representantene her i salen også gir uttrykk for de lokale bekymringene som er de forskjellige steder – enten det gjelder Moss, Drammen, Telemark eller Oslo, for den

saks skyld, som selvfølgelig blir sittende med alle disse bilene.

Representanten Trine Skei Grande pekte på et vesentlig poeng, synes jeg. Det var at det bør være en helhetlig plan som settes inn i en helhetlig sammenheng. Det er et godt poeng, også fordi det er slik i dag at selv om vi kan dokumentere at det er mange pendlerparkeringsplasser som er tjokkfulle klokken sju om morgenen, så er det også sånn at det er en del pendlerparkeringsplasser som er nesten tomme, hvor det ikke parkerer noen – kanskje bare tre, fire, fem biler – og som vi da har brukt penger på, hvilket viser at det ikke er en helhetlig tilnærming til det som er bygd på analyser av hvor behovet er størst. Det må vi ha, og det er derfor denne Ruter-rapporten er ganske god.

Når vi nå vet at det er en politisk vilje til å gjøre noe med det, vi vet det er et dokumentert behov for det, og vi vet det er gode grunner for å bruke både penger og ressurser på det, hvorfor skjer det ikke mer? Jeg tror at svaret ligger i organiseringen. For Jernbaneverket skal være best på og være eksperter på infrastrukturen på jernbanen. De skal være så gode som overhodet mulig på vedlikehold og bygging og drifting av hele jernbanenettet. Da er det kanskje en unaturlig eller en litt rar organisering og en tilleggsfunksjon sikkert, som de ser på det, at de plutselig skal ha ansvaret for noen asfaltflater der det skal stå noen biler, som da blir ikke helt kjerneoppgaven, for å si det på den måten. Da har statsråden naturlig nok pekt på noe som er viktig, at alle disse aktørene må samarbeide. Vi har ikke noe annet valg enn at alle, både stat, kommune og fylke, må samarbeide – og alle de etatene og organisasjonene som har ansvaret for kollektivtransporten og transport for øvrig. Selvfølgelig må det samarbeides.

Men jeg lurer på om vi skal ta en runde på organiseringen: Er det naturlig at det er Jernbaneverket som har hovedansvaret for pendlerparkeringen? Eller burde vi tenke på at Statens vegvesen kanskje skulle mer inn, som tross alt har ansvar for det som handler om asfalt, og det som handler om biler, og som er mer i deres kjerneområde? Det hadde det vært interessant å få en kommentar på fra statsråden.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [10:56:59]: Eg vil slutta som eg begynte, med fyrst å understreka kor bra det er med det breie engasjementet som interpellanten her tok opptakten til, og som denne debatten har vist – eit engasjement ikkje berre for å satsa meir på tog og på kollektivtilbod, men òg satsa på tilrettelegging og tilgjengelegheit, slik at det er mogleg å gjera seg nytte av dei ulike tilboda.

Eg kunne supplert mitt fyrste innlegg både med Framtidens byer og det som skjer der, og med belønningsordninga for kollektivtilbod og det som skjer der. Det skal eg ikkje bruka tid på no, men lat dei begge to vera nemnde, for allereie fyrstkomande tysdag skal det vera eit møte i Drammen som gjeld framtidens byar. Det skulle undra meg mykje om ikkje nettopp moglegheita for å innfartsparkera i Drammen kjem opp òg der. Det eg kan svara konkret no på status i Drammen, er at eg veit at dei i alle fall er komne viktige skritt vidare no i løpet av denne hausten i

den heilt nødvendige samordninga som er der, før dei får parkeringshuset på plass.

Så er eg veldig ueinig med representanten Hoksrud, som seier at her skjer lite. For her skjer faktisk veldig mykje i ulike ledd no både på veg og på bane – ikkje dermed sagt at det ikkje kunne skjett endå meir. Eg kan ikkje talfesta kor mange nye parkeringsplassar som kjem i 2011, men at det kjem fleire, er heilt sikkert. Eg synest nok òg Jernbaneverket bør få 2011 på å utarbeida sin overordna parkeringsstrategi, men eg veit at dei veit at vi er utolmodige òg på det feltet.

Så har det vore møte i mitt departement der eg ser at vi kan koma vidare med å setja oss rundt eit bord – det gjaldt Drammen, det gjaldt òg planlegging Oslo–Ski. Det var ein fornøyelse å sitja med Oslo, Ski og Oppgård kommunar og sy saman eit opplegg som gjorde at vi alle var einige, både frå stat, fylkeskommune og kommune. Det er nettopp dette med organiseringa som eg no kjem til å setja søkjelyset på vidare. Interpellanten spurde konkret om Statens vegvesen heller burde overta ansvaret. Eg vil verken påleggja dei nye oppgåver eller ta frå Jernbaneverket nokre oppgåver akkurat no, men eg skal sørgja for at samarbeidet blir tettare.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 1 avsluttet.

Sak nr. 2 [11:00:11]

Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til helse- og omsorgsministeren:

«Det største offer borgere kan gjøre for fellesskapet, er å være villige til å dra i utenlandsoppdrag i krigsområder på vegne av den norske stat. Det fortjener vår dypeste respekt. Statsråden har i sin tid som forsvarsminister vært sentral i arbeidet for å sette ivaretagelse av veteraner på dagsordenen. Blant annet har Helse- og omsorgsdepartementet fått et utvidet ansvar for å følge opp veteranene fra og med ettårsdagen for deres hjemkomst. Tidligere har det vært gjort undersøkelser av hva slags kompetanse helsevesenet besitter om veteraner og senskader, og resultatet fra dette arbeidet er ikke særlig oppmuntrende.

På hvilken måte bidrar statsråden til å bygge opp kompetanse og kapasitet i det sivile helsevesenet i forhold til veteranivaretagelse, og kan statsråden redegjøre for hvilke planer regjeringen har på dette feltet i tiden som kommer?»

Trine Skei Grande (V) [11:01:21]: Jeg har lyst til å begynne med avslutningen av et dikt som sto på trykk i Dagbladet for mange år siden. Det siste verset er sånn:

«Noreg og FN takkar dykkar, sa dei, og gjekk fra oss, me var blitt dei, dei sivile, dei andre. Men dei tok ikkje vekk dei raude draumane våre, einsemda eller lengten, minna. Dei tok ikkje vekk at me var framande i vårt eige land».

Det er skrevet av en veteran. Det største offeret vi som nasjonalforsamling kan be noen om å gjøre, er å være villig til å ofre sitt liv for et oppdrag vi har sendt dem til.

Det mener jeg fortjener den største respekt og den største støtte.

I Norge i dag har vi hatt stor diskusjon om dem som deltok i annen verdenskrig og i fredsoperasjonene etter annen verdenskrig, og deres minner. Jeg har sjøl vokst opp i et hjem med en pappa som hadde livet sitt delt i to: før og etter han var i Tysklandsbrigaden. Etter det har vi hatt mange nordmenn som har deltatt i krig etter oppdrag fra oss: i Libanon, i Gaza, i Kongo, i Korea, i Somalia, på Balkan, i Afghanistan, i Kuwait–Irak-krigen, i Kashmir, i Angola. Mange av dem er små grupper som ikke alltid huskes for sin innsats. Dette er et område der vi har hatt veldig mange fagre ord, men ofte har debatten bare vært i Forsvaret, og det er ikke bare Forsvarets oppgave å gjøre noe med dette. Hele helsevesenet må være forberedt. Derfor har jeg i dag valgt å stille spørsmålet til helseministeren, og ikke til forsvarsministeren. Det er minimal kunnskap rundt omkring i det norske helsevesenet om hvilke ting de har vært utsatt for: posttraumatisk stress, angst, depresjon og de mange rusproblemene som oppstår.

Som en mor skriver til meg om sin sønn: Han er heldig som har fått erstatning, men jeg skulle ønske at han hadde fått behandling også. Erstatningsdebatten skal vi ikke ta opp i dag. Men jeg synes det er viktig å ta opp helsebiten og hvordan vi som norsk samfunn samlet er i stand til å ta imot våre veteraner når de kommer hjem.

Som en psykiater i Forsvaret sa til meg da jeg forberedte dette: Vi er for dårlige til å forberede soldatene våre på hva som møter dem, og vi er ikke gode på debrifing underveis. Vi er ikke gode til å forberede familien på hvem de får hjem, og vi er ikke gode til å følge opp etterpå. Nå har Forsvaret bestemt at de skal følge opp i ett år. Problemet er at de aller fleste som jeg har snakket med, føler at problemene kommer etterpå. I tillegg er det veldig mange mennesker rundt en veteran når han kommer hjem, som også føler at presset er stort. Det kan være barn som plutselig får hjem en pappa med helt andre opplevelser, ekteskap som presses av både fraværet før og hvordan man skal takle hverdagen etterpå, og mødre og fedre, som kanskje er dem som mest har kontaktet meg etter at jeg har løftet dette temaet.

Som en mor sa: Barna har veldig lyst til å få hjelp, men vi har ikke hørt om noe sted der barn av en veteran kan få hjelp. Vi har mange gamle veteraner også. Da man oppsummerte hjemkomsten til noen soldater fra Afghanistan for kort tid tilbake, sa sjefpsykiateren i Forsvaret, Jon Reichelt, følgende i Dagsavisen:

«Søvnproblemer, rastløshet og nervene på høyspenn er noe av det soldatene kan vente seg. De skal være overrasket dersom de ikke opplever etterreaksjoner».

10 pst. av soldatene vil slite med alvorlige problemer, deriblant sjølmordstanker, etter krigen. Vi vet at ni danske soldater har prøvd å ta livet av seg. I USA tok 32 soldater livet av seg bare i juni måned. Det er faktisk flere enn dem som døde i krigshandlingene i Irak og Afghanistan fra USA i samme periode. Men det norske forsvaret har ingen oversikt over hvor mange norske soldater det faktisk utgjør et problem for.

Så alt dette må vi ta på alvor. Det handler om respekt.

Det handler om respekt for jobben de faktisk har gjort, og jeg mener at det er viktig å si at sjøl om vi kan ha uenighet i Norge om de politiske valgene som gjør at folk faktisk reiser ut og gjør denne jobben, så er det ikke deres jobb som da skal diskuteres – det er politikernes jobb som da skal diskuteres. Det er vårt vedtak om å sende dem ut, ikke det at de faktisk er villig til å gjøre jobben.

Når det gjelder Afghanistan, har vi jo hatt en egen problematikk om hvorvidt vi er i krig eller ikke. Det er klart at våre soldater er i en krig, sjøl om Norge ikke er i krig med Afghanistan. Det er faktisk også en setning jeg synes det var viktig å si fra Stortingets talerstol. Det er et eksempel på det i boka som heter «Såret soldat» som kom ut før sommeren. Vi sendte et feltsykehus til Irak under Kuwait-krigen. Det feltsykehuset havnet virkelig i hendingen sentrum og opplevde noen forferdelige dager knyttet til Saddam Husseins pant på miner. Da Gunnar Roger Johansen ringte fra Irak til hovedkvarteret på Huseby og skulle rapportere om hvordan tilstanden var, var svaret han fikk: «Hæ? Irak? Vi har da ikke folk der nede.»

Den innsatsen man er satt til å gjøre for et land, skal man ha respekt for. Vi skal også snakke sant om den jobben som skal gjøres. Eller som en veteran skrev til meg i dag: Jo da, det har blitt bedre etter mange år med frivillig innsats fra veteranene. En veteran som kommer hjem, har forandret seg som menneske, på godt og vondt. Problemene kommer både innen helse, familie, økonomi, arbeid, ja også innenfor lov og orden. Men avslutningen hans var: Det er ikke bare Forsvaret som har et ansvar for å ta vare på veteranene, det er hele det politiske Norge. Derfor er min utfordring til helseministeren: Hvordan tar vi imot dagens veteraner i norsk helsevesen?

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [11:09:12]: Først vil jeg takke interpellanten Skei Grande for å reise denne debatten.

Personell som deltar i utenlandsoperasjoner, gjør det, som det også ble sagt, på vegne av den norske stat. Derfor er også ivaretagelse av veteraner et nasjonalt anliggende og noe regjeringen og jeg har vært opptatt av siden vi tiltrådte i 2005. Ja, det var faktisk noe av det aller første jeg tok fatt i som forsvarsminister.

Noe av det som gjorde sterkest inntrykk på meg gjennom mine år som forsvarsminister, var alle de personlige møtene jeg hadde med veteraner – med dem som var soldater under annen verdenskrig, og som kanskje er dem vi oftest tenker på som veteranene våre – men like fullt med kvinner og menn som har vært ute senere, bl.a. i Midtøsten, på Balkan, i Afrika, i Irak, i Afghanistan og flere steder. Også de har mange sterke historier, på godt og vondt. Møter med soldater og veteraner og deres familier har gitt meg mange viktige innspill i arbeidet for å styrke oppfølgingen av veteranene.

Regjeringen har gjennomført en rekke tiltak. Et samlet storting sluttet seg også i 2009 til stortingsmeldingen «Fra vernepliktig til veteran» Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner.

Deltakelse i utenlandsoperasjoner er en sentral del av Forsvarets virksomhet og et viktig element i norsk sik-

kerhets- og forsvarspolitik. Utenlandstjeneste er blitt en naturlig del av tjenesten for ansatte i Forsvaret. Det er heldigvis slik at de fleste som har tjenestegjort i utenlandsoperasjoner, kommer tilbake med ny kunnskap og erfaring og uten skader. Men for noen kan det ta tid å bearbeide inntrykk og venne seg til hverdagslivet igjen. Noen familier opplever store belastninger både under oppholdet og noen ganger etter hjemkomst. Enkelte opplever utfordringer knyttet til det å få seg utdanning og jobb etter endt tjeneste. Søvnløshet og rastløshet er vanlige uttrykk for stressreaksjoner. Hos de fleste blir reaksjonene borte etter noen tid, men det er noen som utvikler posttraumatisk stressyndrom, PTSD.

Vi vet foreløpig for lite om hvor mange som blir rammet. Regjeringen har derfor satt i gang forskning på dette området. Erfaringen er at mange søker profesjonell hjelp først flere år etter avsluttet tjeneste, og etter at de er ute av Forsvaret. Et viktig tiltak er å få veteraner til å gjenkjenne symptomer, slik at de faktisk søker hjelp. Innsats fra flere sektorer må til for å gi god nok hjelp og støtte. Det kan være i helsesektoren. Det kan være gjennom Nav. Det kan være i utdanningssektoren og på arbeidsplassen, i tillegg selvfølgelig til Forsvaret. Koordinert ansvar er avgjørende. Jeg har også lyst til å understreke det som ble tatt opp, at det også er særdeles viktig å ivareta barn, familie og pårørende i denne sammenheng.

Den sivile helsetjenesten har ansvar for å yte tjenester til veteranene og deres familier på lik linje med befolkningen ellers. Veteranene har de samme rettigheter som alle norske borgere gjennom hele livet. En spesiell rettighet for personell som har tjenestegjort i utenlandsoperasjoner, er at de har rett til oppfølging fra Forsvaret i ett år etter endt tjeneste. Disse endringene i forsvarspersonelloven trådte i kraft i inneværende år, i 2010.

Helsetjenesten og Forsvaret har overlappende ansvar for oppfølgingen. Helsetjenesten har det helhetlige ansvaret under hele forløpet, mens Forsvaret har et spesielt ansvar det første året. Alle veteraner kan når som helst ta kontakt med Forsvaret for å få råd og veiledning dersom de opplever å ha helseplager som kan relateres til tjenesten, også etter det første året hjemme.

Jeg er opptatt av at det sivile helsevesen skal ha nødvendig kompetanse, både i primærhelsetjenesten og i spesialisthelsetjenesten, til å møte veteranene på en god måte.

Regjeringen har styrket innsatsen innen psykisk helse generelt og betydelig gjennom Opptrappingsplanen for psykisk helse. Den har bidratt til bedre kompetanse og kapasitet, både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene. I siste del av planperioden rettet vi særlig oppmerksomhet mot vold og traumatisk stress. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress er sentralt i denne sammenheng. Senteret bidrar med forskning, utdanning og veiledning også for de traumer som deltakere i utenlandsoperasjoner kan oppleve.

De regionale helseforetakene fikk i 2007 i oppdrag å styrke behandlingstilbudet til sterkt traumatiserte pasienter og torturofre. Ved utgangen av 2007 var det etablert kliniske kompetansemiljøer i samtlige helseregioner i form

av de fem regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Disse sentrene veileder tjenestene både på statlig og kommunalt nivå. For øvrig er det flere steder i landet også opprettet egne behandlingseinheter med spesialisert klinisk kompetanse på psykiske traumer og traumebehandling.

Senteret i region øst driver et omfattende undervisningsprogram med tittelen «Tryggere traumeterapeuter». Programmet er til nå gjennomført ved fire helseforetak. RVTS Øst har også utviklet en egen fordypningsmodul om styrking av tilbudet til FN- og NATO-veteraner. Forsvarets sanitet vil ha ansvaret for deler av dette programmet. I østlandsregionen vil man gjennom dette nå få et nettverk med særskilt kompetente leger og psykologer. De fem sentrene har fått en tilleggsbevilgning i 2010 slik at opplæringspakken kan benyttes i alle regioner. I oppdragsdokumentene for 2011 vil jeg pålegge de regionale helseforetakene å påse at denne opplæringen gjennomføres slik at det på samme måte etableres kompetansemiljøer i hver helseregion.

Disse sentrene – RVTS-ene, som de forkortes – holder også kurs om førstehjelp ved selvmordsfare for frivillige og ansatte ved Forsvarets veteranorganisasjoner.

Helsedirektoratet gir i år alle fem RVTS-ene i oppdrag å samarbeide med de regionale stressmestringsteamene. Helse- og omsorgsdepartementet vil også, i samarbeid med direktoratet og i samarbeid med Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, vurdere behovet for ytterligere forskningsinnsats på dette området. På bakgrunn av dette vil jeg også vurdere det fremtidige ressursbehovet ved senteret.

Primærhelsetjenesten er grunnsteinen i helsetjenesten for alle innbyggere i Norge. Fastlegene er viktige for å kunne fange opp personer med psykiske lidelser etter utenlandstjeneste i Forsvaret. Regjeringen sendte denne uken ut forslag til ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester på høring. Lovutkastet er en helt sentral del av iverksettingen av Samhandlingsreformen. Her foreslår regjeringen at fastlegene skal få en mer aktiv rolle innen forebygging og tidlig intervensjon. Dette vil også få betydning for veteraner som henvender seg til fastlegen. I mange tilfeller vil fastlegene selv kunne yte nødvendig hjelp til veteranene og deres pårørende. I andre tilfeller vil de henvise til spesialisthelsetjenesten.

Vi har også stillinger i helsevesenet som er til bruk for Forsvarets helsepersonell som spesialisere seg ved sivile sykehus. Dette er en del av arbeidet med å sørge for god legedekning til norske styrkebidrag i utenlandstjeneste.

Våren 2011 legger regjeringen frem en handlingsplan som følger opp stortingsmeldingen om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner. Planen er et samarbeid mellom involverte departementer, etater og veteran- og arbeidstakerorganisasjoner. Her skal vi samle alle igangsatte og nye tiltak for å styrke veteranenes rettigheter, oppfølging og anerkjennelse.

Hvordan vi evner å ta vare på dem som har deltatt ute, er også et uttrykk for hvordan samfunnet anerkjenner den innsatsen som soldatene gjør. Som tidligere forsvarsministre og nå helseminister er jeg oppriktig opptatt av ivareta-

kelse og anerkjennelse av våre veteraner. God oppfølging i helsetjenesten er en viktig del av dette. Det er gjort forbedringer de senere årene. Likevel trenger vi fortsatt mer kunnskap og bedre samarbeid. Som helseminister vil jeg bidra aktivt i det videre arbeidet, herunder handlingsplanen som er under arbeid, og de prosjektene som er startet opp, og som skal startes opp, rundt om i landet.

Trine Skei Grande (V) [11:19:18]: Mottakelsen av våre veteraner har blitt bedre siden de første soldatene reiste ut i fredsbevarende operasjoner. Jeg har hørt historier om at man i gamle dager hadde en halv dag fri for å levere utstyr før man skulle tilbake på jobb. Noen fortalte at da en av gruppene kom fra Libanon, var mottakelsen på gamle Fornebu at tollskolen hadde eksamen. Alle soldatene ble gjennomgått i to timer ned til minste detalj som en test i tollskolen. Det var den norske stats «velkommen tilbake og takk for innsatsen».

Nå har vi i hvert fall fått en mottaksseremoni på Akershus, og Venstre har i hvert fall passet på å være til stede ved alle. Likevel er det mye igjen før vi gjør en god jobb. Den største utfordringen er i forhold til helsevesenet.

Jeg har to oppfølgingsspørsmål til statsråden.

Det er godt at disse planene kommer. Det er godt at forskningen kommer. Men hadde det også vært lurt med noen «hands on»-grupper som kunne jobbe praktisk mot veteranene? Kanskje burde Forsvaret og helsevesenet gått sammen om å lage noen slike grupper som kunne oppsøke de veteranene vi har, for å få en oversikt over tilstanden og for å være sikker på at de som trenger hjelp, faktisk får det. For det må også innrømmes at dette er en gruppe, ofte menn, som ikke alltid oppsøker hjelp når de burde, og som trenger litt hjelp til å finne fram til den hjelpen de trenger.

Det andre spørsmålet mitt går på alle de mødre, fedre og barn som har kontaktet meg, og som sier at de ikke har noe sted å gå. Spørsmålet mitt til statsråden er: Hvor skal de gå?

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [11:21:34]: I sitt første innlegg siterte interpellanten Skei Grande en psykiater, og jeg skal ikke utfordre psykiaterne i Forsvaret, men jeg har lyst til å ta Forsvaret litt i forsvar. Forsvaret har faktisk gjort ganske mye for å forberede og følge opp soldater, underveis mens de er ute og også etter oppdrag.

Vi kan alltid erkjenne at ting kan gjøres bedre, at vi kan bli grundigere og gjøre en enda bedre jobb. Men samtidig har jeg lyst til å understreke at det faktisk er gjort en stor endring i praksis fra de første veteranene i nyere tid, fra 1978 og Libanon. Det er faktisk gjort en stor innsats for å forbedre arbeidet i Forsvaret.

Når det gjelder oppfølgingen av barn og familier, har Forsvaret selv ansatt egne familiekoordinatorer. Det som ofte kan gjøre det vanskelig, er at folk bor spredt, man bor over hele landet, langt vekk fra den leiren eller den basen som vedkommende soldat eller familiemedlem er sendt ut fra, og da er det ikke alltid like godt å holde kontakten. Men Forsvaret holder familiesamlinger både før man reiser ut og også når de kommer tilbake, og prøver å holde

kontakt med familiene underveis – det vet jeg. Så er det også laget bl.a. en egen bok for barn. Alt dette er viktige tiltak, men så ser jeg også selvfølgelig at der det virkelig hjelper å følge opp familiene, det kan være etterpå, for soldatene selv blir ivaretatt, eller de skal i hvert fall bli det, gjennom Forsvaret det første året, hvis de trenger spesiell hjelp. Familiene må også bli ivaretatt av helsevesenet.

Når det gjelder det spørsmålet som Skei Grande stilte om det å ha egne team og hands-on, prøvde jeg i mitt innlegg å beskrive hvordan vi jobber ganske målrettet for å få ut kompetanse og opplæringsmateriell i hele landet for nettopp å kunne etablere nettverk av leger, psykologer og psykiatere som skal ha kunnskap nettopp om veteranenes spesielle situasjon. Også i forbindelse med Samhandlingsreformen og fastlegenes rolle, som vi styrket i de dokumentene som er sendt ut på høring nå, er vi veldig opptatt av at fastlegene må ta tak i de pasientene som de har på listen sin som aldri møter opp hos fastlegene. Forsvaret vil også gjennom sitt helseregister, der en nå har mye bedre dokumentasjon enn tidligere, ha en bedre mulighet for å følge opp, fordi både hendelser og skader vil være bedre dokumentert.

Tore Nordtun (A) [11:25:07]: Takk til interpellanten – jeg synes det er veldig viktige spørsmål som blir tatt opp her. Vi kommer nok til å komme tilbake igjen til disse sakene ved flere anledninger i mange stortingsperioder framover også, tror jeg.

Personell i internasjonale operasjoner tjenestegjør og har tjenestegjort på vegne av den norske stat. De gjør en svært viktig jobb under svært tøffe forhold, og det er da samfunnets soleklare ansvar og plikt å gi dem anerkjennelse og støtte, som de i aller høyeste grad fortjener, også når de kommer hjem.

Hvis vi ser tilbake, er det etter annen verdenskrig hele 120 000 kvinner og menn som har tjenestegjort, og de har jo skaffet seg verdifull erfaring fra disse operasjonene, mens det også er en del som sliter både fysisk og psykisk i etterkant.

Som nasjon har vi et ansvar for å gi veteranene våre de rettigheter og den støtte og ikke minst den anerkjennelse de har krav på og fortjener. Storsamfunnet må erkjenne at det ikke har vært gjort et godt nok arbeid med å ivareta veteranene tidligere. Heldigvis er det gjort mye de siste årene, og det bør også gjøres mer, som ministeren sa i stad.

De siste årene har familiepolitikken og psykiatritjenesten blitt styrket, erstatnings- og kompensasjonsordningene er forbedret, og ikke minst er synligheten og anerkjennelsen gjennom markeringer økt. Det gis nå vesentlige tilskudd til lavterskeltilbud, som kameratstøtte, samlinger og pårønderarbeid i hele landet. Det er også satt i gang et eget forskningsprogram nå, og vi ser fram til de resultatene som der kommer, for det vil gi oss veiledning om hvordan vi skal gå framover nå i disse sakene.

Så til spørsmålet interpellanten spesifikt tar opp i sitt spørsmål, hvordan bygge opp kompetanse og kapasitet i det sivile helsevesenet i forhold til veteranivaretagelse?

Vi hadde jo en debatt i forbindelse med veteranmel-

dingen fra 2009, og der legger regjeringa til grunn at det påhviler samfunnet et klart og livslangt ansvar for å ivareta personellet som sendes ut i utenlandsoperasjonar. Videre framgår det av veteranmeldinga at Forsvarsdepartementet og Helsedepartementet er enige om at de som har behov for psykiatrisk, psykologisk eller annan nødvendig medisinsk oppfølging, skal få det i et samordnet helsetilbud. Helseoppfølginga av veteranane krever at nasjonal, helsefaglig kompetanse styrkes og utvikles vidare.

Jeg er glad for nå at statsråden også redegjorde for at man har iverksatt og vil iverksette ytterligere tiltak, ikke minst på det regionale planet, med veiledning i helseforetakene, Tryggere traumeterapeuter, bygge opp nettverk og kompetanse for personer. Ikke minst ansvarliggjøring tror jeg også er veldig viktig her, at vi får en ansvarliggjøring og en koordinering av ansvaret, ikke minst innen familie og barn. Det trengs her spesiell oppfølging.

Det er det offentlege helsevesenet som må ha ansvaret for skadde veteranar, og vi må se dette i et livslangt løp. Forsvaret har et spesifikt ansvar det første året, men etter det er det det normale helsevesenet, for å bruke det uttrykket, som skal overta. Men da er det ikke minst viktig at kompetanse rundt veteraners spesielle utfordringar må bygges opp også innanfor det offentlege helsetilbudet, og det er her man nå, som ministeren var inne på, setter i gang et stort apparat, slik at man også ansvarliggjør dette og bygger det opp i tillegg.

Vi kan – og bør – helt sikkert bli enda bedre på å synleggjøre støtte og anerkjennelse av veteranane, og ikke minst på konkret handling for å gjøre noe med de mangler vi har når det gjelder ivaretagelse av våre veteranar før, under og ikke minst etter tjenesten. Dette er kvinner og menn som har gjort en svært viktig jobb på vegne av Norge. Veteranane fortjener gode og forutsigbare vilkår etter tjenesten. Det er derfor viktig at andre etater og departementar utenom Forsvaret og Forsvarsdepartementet også tar sin del av ansvaret. Jeg er glad for at statsråden sier at hun vil sette trykk på dette innanfor sitt ansvarsområde.

Gjermund Hagesæter (FrP) [11:30:28]: Dette er utan tvil ein veldig viktig debatt. Og trass i flotte ord frå statsråden har dessverre samfunnet og Forsvaret her lite å vere stolte av.

Eg er sjølv veteran. Eg har vore tre gonger i Libanon. Første gongen var i 1980. Eg var 19 år då eg kom til Libanon som sersjant og lagfører. Det var ei krevjande teneste, og det var mange farlege utfordringar.

Eg har lyst å fortelje om ein episode som eg opplevde 18. desember 1980, som det tok mange år før eg greidde å snakke om i det heile. Då skjeddde nemleg det som skjer av og til i eit krigsområde: Patruljen som eg leidde, blei utsett for skyting frå 30–40 meters hald i mørket. Det blei også kasta splintgranatar mot oss. Og når ein ligg ute i felten, er det ei enkel avgjerd når nokon prøver å drepe deg, å skyte tilbake for å drepe. Eg gav ordre om å skyte tilbake, og eg trur også eg brukte formuleringa «skyt for å drepe». Eg er klar over at det ikkje er ei korrekt politisk formulering, men det er lettare å formulere seg politisk korrekt når ein sit bak eit skrive-

bord i regjeringskvartalet enn når ein er i felten i eit krigsområde.

Etter ca. 75 minutt var målet nedkjempa, og vi kunne dra inn igjen til leiren. Og eg har aldri hatt så mykje adrenalin i kroppen verken før eller seinare som eg hadde den gongen. Eg hadde også ei merkeleg blanding av følelsar, både sinne og hat og glede og lykke – sinne og hat fordi nokon hadde prøvd å drepe meg og medsoldatane mine, og glede og lykke fordi dei ikkje greidde det.

Eg har aldri hatt nemneverdige problem med denne episoden, men vi er skrudd forskjellig saman, og eg veit at det er fleire som har hatt problem, både under opphald i Libanon og etter heimkomst til Noreg. Men støtta og oppfølginga i ettertid frå Forsvaret og samfunnet har vore lik null. Etter enda teneste blir den enkelte overlata til seg sjølv, utan noka som helst oppfølging. Og for fleire har dette medført ei altfor stor påkjenning. Den sivile helse-tenesta har heller ikkje vore til stor hjelp; dei har rett og slett ikkje skjønt kva problema dreidde seg om.

I det laget som eg for snart 30 år sidan var lagfører for, er i dag 20 pst. døde. I troppen som eg tilhørte, er i dag 15 pst. døde. Dette var altså på tenestetidspunktet stort sett sunne og friske soldatar i begynninga av 20-åra. Det statistiske sannsynet for at dei ikkje skal oppleve å bli 50 år, er veldig lite. Dødstala eg her viser til, er altså mange gonger større enn det som er gjennomsnittet elles i samfunnet.

Eg har ikkje fullstendig oversikt over årsaka til desse dødsfalla, men konstaterer at dette er langt høgare enn gjennomsnittet i befolkninga. Eg trur også at om ein hadde lagt fram statistikk for andre lag, troppar og kontingentar, ville det vise tilsvarande og kanskje også enda høgare tal.

Poenget er at når ein sender unge soldatar til krigsområde, og dei der blir utsette for sterke opplevingar, vil dette utgjere ein kostnad også etter at tenesta er avslutta. Den kostnaden må Forsvaret og samfunnet ta på alvor. Ein må tilby profesjonell hjelp på ein heilt annan måte enn det som blir gjort i dag. Eg fryktar at dersom ein ikkje gjer noko radikalt, vil ein kanskje om 30 år oppleve dei same dødstala for dei som kjem heim frå Afghanistan i dag, som for den troppen eg tilhørte for 30 år sidan.

Derfor er det viktig med ei levekårsundersøking, og det er viktig at det blir kartlagt korleis det har gått med dei som har delteke i denne typen internasjonale oppdrag. Vi må også belyse kvifor det har gått som det har gått, og, aller viktigast, kva samfunnet kunne og burde gjort for desse. Ein må også få ei rettferdig erstatningsordning på plass.

Frank Bakke-Jensen (H) [11:35:45]: Også jeg vil åpne med å takke interpellanten for å ha tatt opp et uhyre viktig og aktuelt tema.

Det er veldig aktuelt, men samtidig er det beklageligvis ikke sant at dette er en ny problemstilling. Det har vært sagt at siden annen verdenskrig har vi hatt 120 000 nordmenn ute i forskjellige utenlandsoperasjonar. De aller fleste av disse er kommet tilbake rikere på erfaringer og rikere på inntrykk. For meg ble et år i Libanon på begynnelsen av 1990-tallet både viktig og oppbyggelig. Det formet meg og mitt liv på en positiv måte. Det vet jeg også gjelder for mange av de andre som jeg tjenestegjorde sammen med.

Litt beskjedent vil jeg tilføye at for Norge er disse menneskene vi har hatt ute i utenlandsoperasjoner, en ressurs vi dessverre aldri har lært oss å verdsette.

Med full støtte i et samlet storting har regjeringen de siste årene gjennomført flere positive tiltak. Det er lagt fram en stortingsmelding om ivaretagelse av Forsvarets personell før, under og etter internasjonale operasjoner, og det er gjort lovendringer for å styrke veteranenes rettigheter, bl.a. ved innføring av et objektivt erstatningsansvar ved personskade i internasjonale operasjoner. For psykiske skader som er pådratt før lovens ikrafttredelse 1. januar 2010, er det innført en særskilt kompensasjonsordning.

Stortingsmeldingen om veteranene ble behandlet i fjor, og det er dessverre ennå lovnader knyttet til denne som regjeringspartiene ikke har klart å oppfylle. Det synliggjør antakelig noe av problemet med den manglende virkelighetsforståelsen, og er til stor frustrasjon for dem som venter på hjelp. At regjeringen mener vi har et større ansvar for soldater som er ute etter 2009, enn før, kan ikke være riktig.

I debatten er det ett moment jeg mener må vektlegges veldig: Den forståelsen vi i Norge har av hva denne tjenesten innebærer, er forsvinnende liten. Dette gjelder samfunnet generelt og den offentlige tjenestesektoren spesielt. Det er etter min mening derfor de som virkelig trenger hjelp, har trøbbel med å finne den. Handlingsplanen er varslet, men er dessverre blitt forsinket. Etter min mening er noe av det viktigste den må ta høyde for, det faktum at vi i det sivile samfunn ikke har forståelse for hva denne typen tjeneste er. Vi har ikke veldig lyst til å identifisere oss med disse menneskene som vi har sendt ut og gitt et oppdrag. Dette er beklagelig, men etter min mening er det et faktum.

Mitt inntrykk er at Forsvaret etter hvert har gjort en bedre jobb med denne saken, men at veien til forståelse i andre offentlige etater er lang og veldig bratt.

De neste årene vil det fra Forsvaret komme en rekke mennesker med erfaring fra mange og lange oppdrag i krigen i Afghanistan. For noen av disse må støtteapparatet være tilgjengelig og av den beste kvalitet vi kan tilby fra første dag. Vi har eksempler nok på mennesker som ikke har fått den støtten de trengte. Jeg er av dem som setter pris på den erfaringen helseministeren har fra sin forrige post. Jeg tror det blir viktig, men det er etter min mening også viktig at vi skruer skikkelig til og tar denne saken alvorlig.

Inga Marte Thorkildsen (SV) [11:38:55]: Jeg vil først rette en takk til interpellant Trine Skei Grande – som også flere andre har gjort – for å sette et veldig viktig spørsmål på dagsordenen. Det er klart at denne typen saker er veldig spesielle å debattere i Stortinget, fordi det berører folk på en helt spesiell måte. Det sitter jo folk her på galleriet som har gjennomlevd ting, og det sitter også folk i salen her, bl.a. Gjermund Hagesæter, som har opplevd ting som en del av oss kanskje ikke kan forestille oss. Slike debatter er alltid veldig spesielle og krever stor grad av ydmykhet.

Jeg har lyst til å understreke det som også har blitt sagt om at det er bra at helseministeren har den erfaringen som

hun har også som tidligere forsvarsminister, og det tror jeg gir en ekstra ballast med hensyn til å sette seg inn i en del av problemstillingene i forbindelse med en sak som denne.

Jeg synes også det var flott å høre representanten Skei Grandes beskrivelser av egne erfaringer knyttet til dette, og noe av historiebeskrivelsen av hvordan det før var, og hvordan det nå er. Det som heldigvis er tilfellet veldig ofte, er at samfunnet blir bedre. Det går framover, vi får mer kunnskap, tabuer legges bort mer enn før, og det er lettere nå å snakke om forhold som det var vanskelig å snakke om før. Men det er klart at vi må være ydmyke hele tida på at det er mye som kan forbedres.

Jeg har særlig erfaring med å jobbe med vold og traumatisk stress som knytter seg til familier, som knytter seg til barns oppvekstvilkår bl.a., og jobbet da opp mot helsevesenet for å få helsevesenet til å være mer opptatt av å snakke om vold, å snakke om traumer og hva det er som skjer, få kunnskap om hva som skjer, være interessert, stille spørsmål, tørre det og tørre å møte utfordringer som er vanskelige. Jeg vet at helsevesenet har en lang vei å gå, men det har skjedd veldig mye de senere åra.

Dette handler jo om veteraner. Men traumatisk stress og erfaringene som man har med seg etter å ha vært med i krig, berører jo også andre grupper, f.eks. flyktninger som er i Norge, som har med seg erfaringer som vi kanskje ikke har gått ordentlig inn i i sin fulle bredde før de siste åra, torturofre f.eks., og også barn som vokser opp under helt uholdbare forhold knyttet til vold og overgrepssituasjoner, og som får noen av de samme typer reaksjoner.

Det er jo et mangfold av grupper som i og for seg berøres av behovet for å forsterke tilbudet i helsevesenet, men når det gjelder veteranene, har vi et særlig nasjonalt ansvar, fordi vi har faktisk sendt dem ut. Det er jo noe av forskjellen.

Vi er fra SVs side veldig glad for at regjeringa har tatt tak i dette. Stortinget har jo debattert saken i forbindelse med stortingsmeldinga, men i tillegg gjenstår det en god del før vi kan si at ting er bra nok. Det vil kanskje aldri bli bra nok, heller, men i hvert fall såpass bra at vi kan være stolte av det. Ivaretagelsen av veteranene dreier seg om anerkjennelse, trygghet og anstendighet for de menneskene det gjelder. Hvis vi sender ut soldater i krig, i fredsbevarende eller fredsopprettende operasjoner, har vi et soleklart ansvar for å støtte dem i ettertid. Da dreier det seg om å sette seg inn i hva det betyr konkret for enkeltmenneskene.

For eksempel løftet interpellanten fram dette med kjønnsperspektivet, dette med å forstå at det kanskje er vanskeligere for menn å snakke om en del av disse tingene. Kanskje må man være mer pågående nettopp overfor menn for å få fram en del av de problemene som mange sliter med i ettertid. Dette med pårørende er jo ikke minst også veldig viktig. Hvis det er slik at pårørende oppfatter det slik at de ikke vet hvor de skal henvende seg, må vi se på hvordan vi da kan sikre at de skal få vite hvor de skal henvende seg, og at de, når de henvender seg, skal vite at de også blir ivaretatt.

Jeg har også lyst til å si at jeg er glad for at regjeringa skal arbeide videre med å utvikle kompensasjonsordninga,

som sammen med den objektive erstatningsordninga er et stort løft tross alt for veteraner i Norge.

Jeg vil også påpeke at det i åra som kommer, vil være nye utfordringer som vi foreløpig bare ser konturene av. Norge deltar i en krig i Afghanistan. Det er noe helt annet enn de fredsbevarende operasjonene vi har deltatt i før, og vi har et enormt ansvar for å hjelpe dem vi sender til Afghanistan, med de problemene og utfordringene de eventuelt måtte få i ettertid, men også for å være ærlige og direkte om hva dette innebærer, også når det gjelder risiko for dem som sendes ut. Det er et samfunnsansvar som vi har, og som vi kan bidra til som representanter i Stortinget.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:44:16]: Først vil jeg takke både interpellanten og mine medrepresentanter for veldig gode innlegg. Spesielt representanten Hagesæter hadde et sterkt innlegg.

Jeg har lyst til å ta utgangspunkt i de veteranene som fortsatt tjenestegjør, for å løfte en ny dimensjon i debatten, for det er veldig mange som har vært ute på oppdrag, som er hjemme, som skal ut igjen, og som er en del av Forsvaret. De soldatene som er ute med ujevne mellomrom, lever i et lokalsamfunn, har en familie, har unger i skolen, og det påvirker hele miljøet.

Det er kjempeviktig for oss og for Forsvarets kvalitet at man underveis i tjenesten har et godt oppfølgingsopplegg for dem som har vært ute og som skal ut igjen, slik at man orker å stå som soldat over tid. Det sikrer kvaliteten hvis vi har soldater som ønsker å stå lenger enn to–tre år, at man kan være soldat, få erfaring, og samtidig ha en trygghet med tanke på familie, skole og unger – det å bli fulgt opp på en god måte og ha et kompetent forsvar som kan ta hensyn til familiens behov.

Det jeg har lyst til å snakke om, er forebygging. Når det gjelder forebygging med tanke på ungdom, har vi lang erfaring i Norge. Vi har samordnede lokale tiltak, det at stat, kommune, skole, helsesøster og politi går sammen og bruker alle samfunnets ressurser for å løse ungdomsutfordringer. De fire største forsvarskommunene våre – hærkommunene, to i Troms og to i Hedmark – bør ha tilsvarende prosjekt. Vi bør ha samordnede lokale tiltak, der vi kan bruke statens ressurser gjennom spesialisthelsetjenesten, vi kan bruke kommunenes ressurser gjennom den lokale helsetjenesten, og Forsvarets ressurser – bruke alle de ressursene man har i et lokalmiljø, gjennom kommunen, staten og Forsvaret, til å samordne lokale tiltak rundt familie, skole og den enkelte soldat. For det er viktig at vi begynner tidlig, akkurat som i Samhandlingsreformen, at man skal forebygge og ta tak i utfordringer i en tidlig fase. Hvis man bl.a. leser skilsmissestatistikken, og ser på soldater som har vært mye ute, er det, dessverre, ikke spesielt hyggelig lesning. Det er belastende å ha en mor eller far som ofte er ute og tjenestegjør – med usikre nyheter, der man blir sterkt påvirket av det som skjer i verden. Så jeg mener at vi burde sette i gang et prosjekt med de største og tyngste forsvarskommunene, og bruke den samme modellen som vi har brukt med tanke på forebygging – samordnede lokale tiltak.

Så er det én ting til jeg har lyst til å si, og det gjelder det psykiske helsevernet. Det er en utfordring at mange av dem som tjenestegjør, ikke ønsker å si at de vil snakke med psykolog. De er redd for at hvis man spør om det, kan det virke negativt for videre tjeneste. For det er Forsvaret selv – eller arbeidsgiver – som tilbyr psykolog, og man er da redd for å krysse av på skjema at det ville vært nyttig å ha en samtale med psykolog når man kommer hjem fra tjeneste. Derfor tror jeg det er viktig at man i de fire tyngste forsvarskommunene bygger opp en egen kompetanse innenfor psykisk helsevern, at de som bor i lokalmiljøet, kan få nytte av den samme kompetansen utenfor arbeidsgiverens ressurser, slik at de ikke trenger å være redd for – med eller uten grunn – å søke profesjonell og god hjelp. Det håper jeg at vi skal klare å få til – å bygge opp et psykisk helsevern i de tyngste kommunene – og at de kan bli en ressurs også for andre kommuner som har veteraner. For det er veteraner rundt omkring i hele Norge, og alle bor i en kommune, men jeg tror at hvis vi tar tak i de fire tyngste kommunene og bygger det opp der først, så kan de være en ressurs der det er størst behov. Men samtidig kan disse kommunene trekkes på av andre kommuner rundt omkring i hele Norge, som får veteraner hjem.

Så mitt poeng i mitt innlegg er at vi må se helheten. Vi må se familien, vi må se ungene, og vi må ta tak i det tidlige, slik at færrest mulig får problemer. Det er hele familien som blir berørt, og derfor må vi bruke alle de lokale ressursene for å bygge opp under og ta vare på våre soldater når de er i tjeneste – ta vare på familien, på ungene, til soldatene.

Laila Dāvøy (KrF) [11:48:55]: Aller først vil jeg takke representanten Trine Skei Grande for at hun retter søkelyset mot veteranene. Det er en fin inngang representanten har til utfordringene, at dette er viktig fordi soldatene faktisk gjør en stor innsats for fellesskapet, og at det fortjener vår dypeste respekt.

Stortinget har med sine beslutninger om å sende norske soldater ut i strid også ansvar for å sikre soldater som har bidratt i internasjonale operasjoner, god og riktig oppfølging før, under og etter tjenesten. Og det er et viktig spørsmål Trine Skei Grande stiller til statsråden: På hvilken måte bidrar statsråden til å bygge opp kompetanse og kapasitet i det sivile helsevesenet på dette området? Vi vet alle at det ligger helt spesielle utfordringer her.

Vi er mange i Kristelig Folkeparti som har et sterkt engasjement for veteransaken, både fra et helseperspektiv og også fra et forsvarsperspektiv. Dette handler jo om å se det enkelte mennesket og de ekstreme opplevelsene og belastningene dette mennesket utsettes for ute i felten. Det handler om å ta enkeltmennesket på alvor og ikke overlate det til seg selv – slik mange har fortalt at de har blitt tidlige.

Da stortingsmeldingen og odelstingsproposisjonen om veteraner var til behandling i Stortinget våren 2009, understreket vi at det var bra at regjeringen med det svarte på Stortingets forespørsel om en gjennomgang av de behov, konsekvenser og løsninger som er knyttet til personell som deltar i internasjonale operasjoner. Det gjelder for-

beredelser til og gjennomføring av utenlandsoperasjoner, og det gjelder oppfølging av personellet etter hjemkomst. Det er også nødvendig med en mer helhetlig tilnærming til veteranenes behov på tvers av ulike samfunnssektorer, noe mange har vært inne på tidligere i dag. Dagens helseminister engasjerte seg sterkt også som forsvarsminister i dette arbeidet, og det skal hun ha anerkjennelse for. Det har skjedd flere forbedringer de siste årene.

Kristelig Folkeparti har for sin del vært opptatt av at Forsvaret bør ha et medisinsk oppfølgingsansvar de fem første årene etter avsluttet tjeneste, og senere ved behov. Vi mener at ett år er svært lite. I tillegg mener vi det objektive ansvaret også skal gjelde de gamle sakene, og de som har sine skader fra før 2010. Men akkurat den biten skal jeg ikke bruke mer tid nå, det er ikke tema for denne debatten.

Når det nå er blitt sånn at behov for psykologisk og psykiatrisk oppfølging etter at det har gått mer enn ett år etter hjemkomst, skal dekkes av det sivile helsevesenet, er vi opptatt av at det sivile helsevesenet settes i stand til å håndtere dette ansvaret. Ifølge helsebudsjettet for 2011 har Forsvarets sanitet og Regionalt ressurscenter om vold og traumatisk stress, Øst, utarbeidet en opplæringspakke for leger og psykologer. Dette er en opplæringspakke som skal sikre at veteraner som har behov for psykologisk eller psykiatrisk oppfølging, tilbys adekvat helsehjelp både i de kommunale og i de spesialiserte helsetjenestene. Denne opplæringspakken, slik jeg har forstått det, skal implementeres i 2011 – jeg tror at statsråden var inne på det. Jeg har et spørsmål om akkurat det: Er det snakk om grundig kursing og reell kompetanseheving i disse gruppene, altså mer enn rundskriv eller at veteraner bør få hjelp? Det er jeg interessert i – hva som ligger i disse opplæringspakkene.

Ifølge forsvarsbudsjettet for 2011 kan alle veteraner til enhver tid ta kontakt med Forsvaret dersom de opplever helseplager som kan relateres til tjeneste i Forsvaret, for å få råd og veiledning. Dette var også statsråden inne på i sitt innlegg. Det presiseres imidlertid i forsvarsbudsjettet at veteraner fra utenlandsoperasjoner alltid skal følges opp av relevante aktører som helsevesenet, Statens Pensjonskasse og Nav. Betyr det også at Forsvarets helsetjeneste – i og med at man kan ta kontakt der hele tiden – er satt i stand til å ivareta den økte pågangen av veteraner med helseplager, som helt sikkert har behov også for råd og veiledning fra Forsvaret? For det vil jo også ta tid, tenker jeg, før det sivile helsevesenet er helt i stand til å håndtere dette på en god måte.

Wenche Olsen (A) [11:54:02]: Soldatene som tjenestegjør for Norge i utlandet, gjør en formidabel innsats og fortjener den høyeste respekt for den jobben de utfører. Det er vanskelig, kanskje nesten umulig, for oss å sette oss inn i de tøffe situasjonene som våre kvinner og menn på utenlandsoppdrag må håndtere. Det er ikke lett å vite hvilke dype spor det kan sette i menneskesinnet å oppleve krig, se menneskelig nød eller leve med alvorlige trusler som en del av hverdagen, men at mange trenger hjelp til å bearbeide inntrykkene etter krigshandlinger, forstår vi godt.

Veteraner skal være trygge på at de skal få den hjelpen de trenger når de trenger det; det skal ikke stå på tilbudet den dagen man er beredt til å oppsøke hjelp. For mange er det jo nettopp det som er krevende – å innse at man trenger hjelp, og videre gå til det skritt faktisk å skaffe seg det. For mange veteraner er det dørstokkmila som stopper dem, og det er trist å høre historiene om tidligere soldater som havner i rusproblemer og kanskje med brutte familiebånd.

Det interpellanten tar opp, er viktige problemstillinger, som jeg tror alle partier her på Stortinget er opptatt av. Jeg vil understreke det statsråden sa i sitt innlegg om at regjeringen legger til grunn at samfunnet har et klart og livs langt ansvar for å ivareta det mennesket som sendes til utenlandsoperasjoner. Det er et viktig prinsipp, som skal bidra til økt trygghet for forsvarspersonellet vårt.

Arbeiderpartiet har som overordnet prinsipp at det offentlige helsevesenet skal være for alle. Tjenestene som ytes, skal være gode, rettferdige og likt fordelt. Helsevesenet vårt skal tilby individuelt tilpassede tjenester til hele befolkningen, og herunder selvfølgelig også til veteranene våre. Derfor ligger hovedansvaret for det helhetlige tilbudet og oppfølging av veteraner i helsevesenet, og slik må det være. Vi kan ikke bygge opp et militært helsevesen parallelt med det offentlige. Kompetansen rundt veteraners spesielle utfordringer må bygges opp innenfor det offentlige psykiske helsetilbudet, men naturligvis med hjelp og bidrag fra spisskompetansen de besitter i Forsvaret. Alle ansvarlige virksomheter med ansvar for støtte til veteraner skal utveksle nødvendig kompetanse med hverandre. Disse virksomhetene er i første rekke helsevesenet, Forsvaret, Nav og Statens Pensjonskasse. Det er et arbeid som er godt i gang, og mange får heldigvis den hjelpen de trenger.

Det framgår av veteranmeldingen at Forsvarsdepartementet og Helsedepartementet er enige om at de som har behov for psykiatrisk, psykologisk eller annen nødvendig medisinsk oppfølging, skal få det i et samordnet helsetilbud. Helseoppfølgingen av veteranene krever at nasjonale helsefaglige kompetanser styrkes og utvikles videre, slik det framgår av den meldingen.

Den nye, viktige endringen i forsvarspersonelloven som vi hørte statsråden snakke om, som sikrer forsvarspersonell etter endt utenlandsoppdrag med oppfølging i det første året hjemme, er også et meget viktig bidrag i så måte.

Det psykiske helsevernet i Norge har fått styrket sin posisjon gjennom Opptappingsplanen for psykisk helse, som har løpt over en tiårsperiode. En generell styrking av det psykiske helsevesenet kommer alle med behov for hjelp til gode, også veteranene.

Det er viktig å trekke fram at regjeringen er svært opptatt av å få på plass støtte- og veiledningstiltak overfor veteranenes pårørende. Forsvaret har styrket familiepolitikken sin, bl.a. gjennom økt familietillegg, tilsetting av familiekoordinatorer og innføring av rutinemessige familiedager. Dette er et svært positivt arbeid. En dansk barnebok med formålet å gi informasjon til barn med pårørende i utenlandstjeneste er nå oversatt og gjort tilgjengelig for norske barn.

Veteraner etter utenlandsoperasjoner er en gruppe med forhøyet risiko for å utvikle psykiske problemer. I budsjettforslaget fra Helse- og omsorgsdepartementet gis Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress en nøkkelrolle når det gjelder forskning på psykiske belastningsskader hos Forsvarets veteraner. Forsvaret bidrar med ressurser til dette senteret, og regjeringen legger opp til at samarbeidet kan fortsette.

Vi er opptatt av å utjevne sosiale helseforskjeller og gi et likeverdig og godt helsetilbud til alle, uansett gruppe og hvilken bakgrunn man måtte ha. I dette bildet må også veteraner kunne være trygge på å få gode, profesjonelle tilbud den dagen de kjenner at de trenger hjelp. Det har de – i likhet med alle andre – krav på og rett til, nå og i framtiden.

Geir-Ketil Hansen (SV) [11:59:10]: Jeg har bare en kort tilføyelse til en veldig god debatt, som har hatt fokus på et veldig viktig spørsmål, nemlig situasjonen for veteranene og en understreking av samfunnets ansvar, både overfor veteranene, overfor soldatene – og deres familier.

Det jeg vil tilføye i debatten helt på slutten, er en oppfølging av det som statsråden sa i sitt svar, nemlig at regjeringen – som en oppfølging av St.meld. nr. 34 for 2008–2009 – vil legge fram en ny handlingsplan. Da vil jeg understreke, og oppfordre veldig sterkt til, at veteranenes egne organisasjoner blir trukket med i det arbeidet som nå pågår. Den erfaringen og den kompetansen de besitter, er veldig viktig – avgjørende viktig – for å kunne utvikle en god og tilfredsstillende helsetjeneste. Vi har nettopp hatt, og vi har, høringer om helsebudsjettet, og organisasjonene har vært der. Jeg merker meg at de innspillene som kommer, går på at man må utarbeide levekårsundersøkelser og kartlegge veteranenes situasjon. Man understreker at vi må få en strømlinjeformet tjeneste innenfor det sivile hjelpeapparat, man må sette kritisk søkelys på om vi har en hensiktsmessig organisering av tjenesten, om den blir ivare tatt i henhold til det som ble understreket i St.meld. nr. 34 for 2008–2009, og om det er en god nok kompetanseoverføring mellom Forsvarets hjelpeapparat/helsetilbud og det sivile.

Disse erfaringene og innspillene er viktige, og jeg vil oppfordre statsråden til å si noe om det i sitt svar nå på slutten av debatten.

Trine Skei Grande (V) [12:01:23]: Først vil jeg takke for at alle partiene har vært med i debatten, det har vært viktig. Og så vil jeg takke Gjermund Hagesæter for å orke å bidra med sin private historie i en slik debatt; det var faktisk viktig for debatten.

Jeg er ute etter en grunnholdning i parlamentet. Jeg besøkte min amerikanske familie i Midtvesten, og vi diskuterte krigen i Irak, som de var veldig mot. Dagen etter så vi på en parade, som man jo har i amerikanske byer, og da veteranene kom forbi, reiste man seg i respekt. Jeg spurte: Var ikke dere mot krigen? De svarte: Vi er mot krigen, men vi er ikke mot soldatene. Det er et viktig aspekt ved den norske debatten der jeg syns at vi kanskje kunne lære av amerikansk kultur: respekt for dem

som er villige til å ofre for oss det man setter høyest i livet.

Det går bedre, og det er veldig mye som er i ferd med å bli bedre – men vi sender også flere ut. Det er flere og flere som får den erfaringen det er å være i krigsområder rundt omkring i verden, og det betyr at apparatet vårt også må være bedre.

Jeg er veldig enig med Slagsvold Vedum som sier at det må være helhet i systemet. Og det er kanskje litt det jeg etterlyser, det sømløse systemet, det som kan hjelpe i Forsvaret, men også i helsevesenet. Det er jo ikke helt slik som jeg ser at statsråden ønsker at det skal være. Jeg har fått historier fra folk som har blitt erklært tjenesteudyktig i Forsvarets journaler, som har fått sterke diagnoser i Forsvarets journaler, og som har fått beskjed om å reise hjem, og god tur. Det er veldig mange som får de «røde drømmene» ganske mange tiår etter at de har vært der, og da er det ikke noe apparat som står der og hjelper til. Jeg tror at skal vi få til et godt system, må Forsvaret og helsevesenet samarbeide mye sterkere enn i dag, og det må være slik at vi faktisk bringer kompetansen ut til hver enkelt og kanskje også følger opp hver enkelt mye tettere. Vi må gjøre det lettere å være koner og ektemenn, å være mødre og fedre og barn, og vi må gi mye mer kunnskap til folk for de reiser, om hva de faktisk skal være forberedt på, slik at de drømmene blir mulig å leve med etterpå. Vi i Venstre kommer til følge opp dette videre, og min oppfordring til statsråden er å ta med veteranene også i arbeidet.

Det har vært utrolig spennende å jobbe med denne interpellasjonen fordi man får så mange henvendelser, man får så mange historier, og det er så mange som bidrar med erfaringen sin. Dem bør statsråden ta med tett i arbeidet videre.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [12:04:41]: Innleggene i denne debatten viser egentlig hvor stor debatten er, og hvor kompleks den er. Da jeg satt der nede, tenkte jeg: Er det som helseminister eller som forsvarsminister jeg nå egentlig er her for å svare på interpellasjonen? Heldigvis har jeg erfaring fra begge områdene, og det er litt nødvendig å svare også fra Forsvarets side.

Det er veldig viktig at Forsvaret tar sitt ansvar, det er det mange som har vært inne på. Og så er det én ting: Selv om alle veteraner har krav på samme oppfølging, tror jeg man har en mye bedre oversikt over og dokumentasjon på de soldatene som har vært ute de senere årene, enn det man hadde når det gjelder dem som var ute for en del år tilbake. Og det er noe av det som gjør det vanskelig, som vi har hørt flere har vært inne på i dag. Forsvarets ansvar er helt klart å ivareta personellet sitt før, under og etter at de har vært ute. Forsvarets ansvar er også å sørge for gjennom sitt eget kontor for psykiatri og stressmestring, som er en del av Forsvarets sanitet, at denne kompetansen kommer ut i det sivile helsevesen. I mitt innlegg forsøkte jeg å være veldig grundig på hvordan vi jobber systematisk for å få denne kompetansen ut i de regionale sentrene, som det er fem av i hele landet. Vi er nødt til å bruke den metoden på å øke kompetansen ut gjennom nettverk for å lykkes med dette.

Så ser jeg at tiden går veldig fort, men jeg har bare lyst til å trekke frem én sak som har vært veldig viktig i alt mitt arbeid med veteraner, nemlig samarbeidet med veteranorganisasjonene. Det er slik at de vet best hva som virker, og hvordan ting bør være. Gjennom det har vi fått styrket kameratstøtteamarbeidet, og jeg synes Hagesæters innlegg egentlig minner oss på dette, at det er bare de som har vært ute sammen, som faktisk kan forstå hverandre. Det er noe som stadig kommer igjen – og de kan hjelpe hverandre. Derfor er kameratstøtteamarbeidet så viktig; man kan samles igjen senere, etter at man har vært ute. Det er viktig at Forsvaret både legger til rette for det og følger opp, slik at dette faktisk blir gjort.

Det er en selvsagt ting at veteranenes organisasjoner er med i det videre arbeidet med handlingsplanen. Det nevnte jeg også tidligere i innlegget mitt. Det er selvfølgelig helt sentralt. Så skal vi, som det står i denne veteranmeldingen, ha et forsøksprosjekt i en kommune. Det jobbes det fra Forsvarets og Helse- og omsorgsdepartementets side med å få til.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 2 avsluttet.

Sak nr. 3 [12:07:57]

Interpellasjon fra representanten Svein Roald Hansen til nærings- og handelsministeren:

«Arbeidet for å sikre at hensynet til en bærekraftig utvikling og anstendige arbeidsforhold blir godt ivare tatt i en ny WTO-avtale og i forbindelse med frihandelsavtaler mellom land, er viktig for å hindre at økt frihandel undergraver disse sentrale målsettingene. USA og EU har sterkere bestemmelser på disse områdene i sine frihandelsavtaler enn EFTA samt tvistemekanismer ved brudd på bestemmelsene. EFTAs avtaler har bare mer generelle henvisninger til miljøstandarder og ILOs erklæringer i forordet til sine avtaler.

Vil statsråden sørge for at framtidige frihandelsavtaler Norge inngår, følger opp forslaget fra EFTA-utvalget om mer forpliktende bestemmelser om miljø- og arbeidstakerrettigheter?»

Svein Roald Hansen (A) [12:08:41]: Da utenriks- og forsvarskomiteen besøkte Kina nylig, sa professor Zha Daojing ved Beijing-universitetet at Kina har lært verden at fattigdom bekjempes mest effektivt ved å integre de fattige landene i verdenshandelen. Nå deler de den lærdommen med fattige land i Afrika, sa han.

Det var da Kina på 1980-tallet reformerte sin økonomi og åpnet seg mot omverdenen, at den enestående økonomiske veksten startet. Selv ikke et land med nær en fjerdedel av verdens befolkning kunne utvikle seg økonomisk i isolasjon fra omverdenen.

Det er ingen tvil om at globaliseringen har brakt hundrevis av millioner ut av dyp fattigdom fordi stadig flere land tar del i verdenshandelen. Samtidig innebærer denne utviklingen en sterkere konkurranse, flytting av produksjon og et løpende behov for utvikling og omstillinger,

både i de gamle industrilandene og i de nye. Kina har utviklet seg til verdens produksjonsverksted. India vokser fram som et globalt tjenesteverksted. Industrialiseringens arnested, Europa, taper arbeidsplasser i vareproduserende sektorer som krever mange hender i arbeid, og må omstille til mer kunnskapsbaserte næringer og tjenester. Denne utviklingen reiser viktige problemstillinger knyttet til miljøhensyn og vilkårene for arbeidstakerne – problemstillinger som til en viss grad er regulert i WTO-avtalen og gjennom Den internasjonale arbeidstakerorganisasjonen, ILO.

Det siste tiåret har vi imidlertid fått en sterk vekst i frihandelsavtaler, fordi forhandlingene om en ny WTO-avtale så lenge har stått i stampe. Vår frihandelsorganisasjon, EFTA, har siden frihandelsavtalen med Tyrkia trådte i kraft i april 1992, forhandlet frihandelsavtaler eller startet samtaler om slike med i alt 27 land i Midtøsten, Sør-Amerika og Afrika, og vi forhandler om flere avtaler med en rekke nye land i Asia. EFTA har imidlertid ikke hatt spesielle klausuler knyttet til miljø- og arbeidstakerstandarder i sine frihandelsavtaler, bare generelle henvisninger til andre internasjonale erklæringer i den såkalte fortalen til avtalene.

EFTAs parlamentarisk komité tok opp disse problemstillingene for tre år siden. I EFTA-rådet tok Norge initiativet til å sette ned arbeidsgrupper som skulle se på om og hvordan EFTA kunne legge sterkere vekt på en bærekraftig utvikling og arbeidstakerrettigheter i sine frihandelsavtaler.

I parlamentarisk komiteens arbeid med disse problemstillingene så vi at USA er det landet som har de sterkeste og mest forpliktende bestemmelsene på disse områdene i sine frihandelsavtaler. De har også tvisteløsningsmekanismer knyttet til brudd på disse bestemmelsene. Det var overraskende for oss. Også EU ligger foran EFTA på dette området, i tillegg til at EU ofte kombinerer frihandelsavtaler med ulike former for utviklings- og samarbeidsklausuler og programmer.

Det er gledelig at EFTA-rådet på sitt møte i Reykjavik i juni i år ble enige om at kommende frihandelsavtaler skal ha bestemmelser som sikrer at avtalene ikke skal undergrave miljøstandarder og arbeidstakerrettigheter i avtalelandene. Når det gjelder arbeidstakerrettigheter, bygger bestemmelsene på ILO-erklæringen om fundamentale rettigheter og sikrer således både organisasjonsfrihet og den kollektive forhandlingsretten.

Dette arbeidet har tatt lengre tid enn vi trodde det skulle ta, da det startet, og det er ingen grunn til å legge skjul på at det har vært uenighet innad i EFTA – ikke om betydningen av å unngå konkurranse på grunnlag av dårlige miljøstandarder og uverdige arbeidsforhold, men om dette skulle være del av frihandelsavtalene eller i hovedsak reguleres gjennom ILO og WTO. Jeg er glad for at vi vant fram med vårt ønske om at disse spørsmålene også hører hjemme i frihandelsavtalene. Nærings- og handelsministeren fortjener honnør for å ha overbevist de av EFTA-kollegene som måtte overbevises.

Vi vet at det er en voksende uro for om integreringen av fattige land i verdenshandelen vil være et bidrag til en øko-

nomisk utvikling i disse landene som kommer folk flest til gode. Det er en frykt for at en økonomisk vekst kan forsterke økonomiske og sosiale skiller og svekke mulighetene for små bedrifter i disse landene. I land med svake arbeidstakerrettigheter og svak fagbevegelse er det frykt for at forholdene kan forverres snarere enn forbedres. Dette er selvsagt problemstillinger som først og fremst må løses gjennom landenes egne politiske institusjoner. Men krav om anstendige arbeidsforhold og hensyn til miljøet i frihandelsavtaler vil være et bidrag til og en understrekning av vårt felles ansvar for at slike viktige og allmenne prinsipper ligger til grunn for økonomisk samkvem mellom landene.

Så skal vi være klar over at én ting er å formulere gode bestemmelser i en frihandelsavtale, eller i internasjonale konvensjoner, for den saks skyld. Noe annet er å få enighet om dette, og enda mer krevende kan det være å få satt de gode intensjonene ut i livet. Det som fra vårt ståsted synes riktig, rimelig og fornuftig, kan fra motpartens side – med like stor rett – ses på som proteksjonistiske tiltak. Og det er nok i denne problemstillingen vi finner årsaken til at USA er det landet som altså er sterkest i sine krav overfor motparten på disse områdene.

Vi kjenner problemstillingen godt fra EØS-avtalen og regelverket i det indre marked. Ensartede regler skal sikre like konkurransevilkår. Høye standarder for helse, miljø og sikkerhet skal beskytte både miljøet, arbeidere og forbrukere.

Resultatet er blitt at EU gjennom sitt regelverk ikke bare setter standarden for oss i Europa, EU setter standarden for alle som vil selge sine varer og tjenester på det europeiske markedet.

Et annet eksempel er hvor krevende det er å få til det vi alle ønsker, nemlig økt import av landbruksvarer fra fattige afrikanske land. Gjennom frihandelsavtalen mellom EFTA og Den sørafrikanske tollunion, SACU, har vi åpnet for en årlig tollfri importkvote på ca. 4,7 tonn storfekjøtt. Det tilsvarer 5 pst. av vårt kjøttforbruk, så det er ikke et ubetydelig volum.

Hovedproblemet for produsentene i Namibia, Botswana og Swaziland ligger i våre europeiske veterinærbestemmelser og krav til trygg mat. Det er et eksempel på hvordan nødvendige og riktige kvalitetskrav i praksis virker som handelshindringer. For afrikanerne, som jo spiser dette kjøttet uten at våre kvalitetskrav er oppfylt, er det nærliggende å se dette som en finurlig form for proteksjonisme. Løsningen på slike dilemmaer kan være det Nortura gjør i Namibia, nemlig å bidra til at slakteriene i disse landene blir i stand til å møte europeiske standarder.

Jeg trekker dette fram fordi debatten om hvordan vi gjennom våre frihandelsavtaler kan bidra til en bærekraftig utvikling og et anstendig arbeidsliv, er mer kompleks enn det å formulere spenstige krav med gode hensikter inn i en avtale.

Derfor er kanskje spørsmålet til statsråden snarere *hvordan* vi kan sørge for at kommende frihandelsavtaler bidrar til en bærekraftig utvikling og et anstendig arbeidsliv, enn *om* vi skal gjøre det. Noe annet svar enn ja på det siste tror jeg ville overraske oss alle.

Hans Frode Kielland Asmyhr hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Trond Giske [12:17:19]: La meg først takke interpellanten for å ta opp et særdeles viktig tema. Han har vel allerede forutsett den ene delen av svaret, nemlig at frihandel kommer til å være framtiden. Verden blir mer internasjonalsert. Økonomien knyttes enda sterkere sammen. Produksjonsrekken, samarbeidsforhold, forbruksmønster, råvarer og teknologi bindes sammen både over landegrensene og over kontinentgrensene mer enn noen gang før. Den norske regjering har til hensikt å være en aktiv del av denne framtidige økonomien. Dette har selvsagt utfordringer, men det har også muligheter i seg som vi må utnytte så godt det lar seg gjøre.

Interpellanten stiller et helt sentralt spørsmål: Hvordan kan vi ivareta hensynet til bærekraftig utvikling, samtidig som vi bidrar til denne globale økonomien? Bærekraftig utvikling forutsetter at utviklingen når det gjelder miljø, økonomi og sosiale forhold, ivaretar både nåværende og framtidige generasjoners behov. Både ivaretagelse av miljøhensyn og sikring av sosiale standarder gjennom anstendige arbeidsvilkår er derfor en del av forutsetningene for en slik bærekraftig utvikling. Som det står i Soria Moria II:

«Norge skal være foregangsland i miljøpolitikken.»

«Og hensynet til miljø må

«være gjennomgripende i alt vi foretar oss».

Vi understreker også i Soria Moria II at regjeringen vil føre en politikk som er forankret i en bærekraftig utvikling. Jeg vil i den sammenheng også vise til punkt 4 i regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv globalt, hvor det står:

«Norge skal være en pådriver for å fremme betydningen av anstendige arbeidsvilkår («Decent Work») også i handelspolitikken, herunder i bilaterale handelsavtaler og i avtaler mellom flere land og regioner.»

Vi skal også stille klare krav til at ILOs kjernekonvensjoner respekteres. Det har hele tiden vært vårt mål at Norge skal være ledende i arbeidet for globale standarder for næringslivets samfunnsansvar.

Som interpellanten helt riktig poengterer, er det viktig at frihandelsavtaler mellom land ikke undergraver disse sentrale målsettingene. Dette er noe vi har med oss i forhandlingene i WTO og i bilaterale forhandlinger. I WTO-forhandlingene står forholdet mellom handel og miljø sentralt, og det er regjeringens mål å sikre at internasjonale miljøavtaler og WTO-regelverket er «likestilt, sidestilt og gjensidig støttende», slik det også er formulert i Soria Moria II.

Når det gjelder arbeidstakerrettigheter, har det så langt ikke vært mulig å oppnå enighet blant WTOs medlemsland om å sette dette på dagsordenen. Regjeringen arbeider imidlertid også for å få dette spørsmålet på WTOs dagsorden i framtiden.

Mitt ansvar er de bilaterale handelsavtalene. De fleste av disse forhandler vi fram gjennom EFTA-samarbeidet. Vi inngår først og fremst handelsavtaler med andre land for å ivareta verdiskaping i Norge. Flere av de handelsavtalene som Norge har inngått fram til nå, har referan-

ser til bærekraftig utvikling og arbeidsstandarder i avtalens innledning, nettopp for å understreke betydningen av disse hensynene og anerkjenne at det finnes overlappende elementer mellom avtaler på disse områdene og sentrale bestemmelser i EFTAs handelsavtaler.

Bærekraftig utvikling må ses i sammenheng med handel, og vi ønsker derfor en enda sterkere kobling til disse hensynene i avtalene.

Det er en ny utvikling at disse emnene går inn som en del av bilaterale handelsavtaler. Dette er en utvikling vi imøteser med glede. Regjeringen tok i 2008 initiativ til at det på EFTAs ministermøter i juni og november samme år ble opprettet to arbeidsgrupper, én for miljø og én for arbeidstakerrettigheter. Arbeidsgruppene skulle vurdere om, og i tilfelle hvordan, disse temaene skal behandles i framtidige EFTA-handelsavtaler. Og med fornyet tillit i 2009 lovet regjeringen at den skulle fortsette å arbeide for at EFTAs prosesser på dette området kom i havn. Det var derfor en stor glede å være til stede på EFTAs ministermøte i juni 2010, da arbeidsgruppene presenterte sin endelige rapport med forslag til hvordan miljø og arbeidstakerrettigheter kan ivaretas i EFTAs handelsavtaler. Helt konkret går forslaget ut på å inkludere et kapittel om bærekraftig utvikling, med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter, som et felles utgangspunkt for EFTA i pågående og framtidige forhandlinger om handelsavtaler.

Før jeg går inn på selve oppfølgingen av forslaget fra EFTAs arbeidsgruppe, vil jeg gjerne fortelle litt om innholdet i det nye kapitlet. Det foreslåtte kapitlet bekrefter at internasjonal handel, herunder EFTAs handelsavtaler, skal bidra til bærekraftig utvikling, og fastsetter en rekke forpliktelser partene har når det gjelder å nå dette målet. Partene anerkjenner at økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøbeskyttelse er gjensidig avhengige og støttende elementer av bærekraftig utvikling. Videre bekrefter partene sine forpliktelser under miljøvernavtaler og i ILOs erklæringer og kjernekonvensjoner. Kapitlet inneholder operative bestemmelser der partene er enige om å etablere et høyt nivå for beskyttelsen av miljøet og arbeidsstandarder i lovgivning, politikk og praksis og å arbeide for å forbedre beskyttelsesnivået ytterligere. De forplikter seg også til å håndheve egen lovgivning på disse områdene på en effektiv måte samt til ikke å senke beskyttelsesnivået for arbeidstakere og miljø for å fremme handel eller tiltrekke seg investeringer. Kapitlet forplikter partene til å fremme handel med varer, tjenester og investeringer som er miljøvennlige og bidrar til en bærekraftig utvikling.

Sentralt for kapitlet er at det blir skapt en arena for å ta opp problemstillinger knyttet til handel og bærekraftig utvikling mellom partene og en enighet om at det er nødvendig å etterleve grunnleggende prinsipper på dette området. Det legges opp til etablering av egne kontaktpunkter og en egen konsultasjonsmekanisme for kapitlet. Spørsmål som ikke blir løst gjennom disse prosedyrene, kan tas videre til konsultasjoner og meglings under avtalens ordinære tvisteløsningsmekanisme. Brudd på avtalens bestemmelser vil på denne måten kunne medføre et betydelig politisk press.

Næringslivets Hovedorganisasjon har i et innspill til

Nærings- og handelsdepartementet ytret ønske om at miljø- og klimaspørsmål får en sentral plass i de handelsavtalene Norge nå forhandler med Kina og India gjennom EFTA. Før det nye kapitlet om bærekraftig utvikling var ferdig, ba NHO om at EFTA og Norge burde oppgradere sin modell for handelsavtaler til å inkludere flere miljøbestemmelser enn dagens praksis. Det ønsket er imøtekommet. Vi har også hatt en god dialog med arbeidstakerorganisasjonene, og det at ILOs bestemmelser nå får en sentral plass i våre handelsavtaler, er noe jeg vet fagforeningene ser på som en positiv utvikling.

Oppfølging av anbefalingen fra EFTAs arbeidsgruppe er i gang. I de pågående handelsavtaleforhandlingene med Kina og Hongkong er allerede de nye posisjonene presentert og brakt til forhandlingsbordet. I forhandlingene med India har forhandlingsledelsen informert India om at dette vil bli lagt fram. Det er planlagt oppstart i forhandlinger med en rekke land som Bosnia-Hercegovina, Montenegro, Indonesia og Malaysia. I alle disse forhandlingene vil dette temaet være en naturlig del av tekstene som legges fram for motparten. Det er enighet i EFTA om at dette skal utgjøre en felles utgangsposisjon i våre pågående og framtidige forhandlinger. Forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter i framtidige handelsavtaler som Norge er part i, vil være et viktig bidrag for å oppnå regjeringens mål om handelsavtaler som ivaretar disse hensynene.

Det er likevel grunn til å understreke at dette er relativt nye og til dels omdiskuterte tema i forhandlinger om handelsavtaler. Det har, f.eks. fra en rekke utviklingsland, vært hevdet at bestemmelser om bærekraftig utvikling i handelsavtaler er en form for proteksjonisme fra rike lands side. Det er ikke hensikten med forslaget. Likevel er det viktig å være oppmerksom på at det kan være en utfordring å få aksept for slike bestemmelser i forhandlingene.

Vi forventer ikke at våre forhandlingsmotparter nødvendigvis tar på seg store, omfattende, nye forpliktelser om arbeidsstandarder og miljøvern i bilaterale handelsavtaler. Ved å ta inn bestemmelser om bærekraftig utvikling i handelsavtalene aksepterer vi imidlertid at dette er relevant for handelspolitikken. Ved at dette gjøres gjennom et nettverk av bilaterale avtaler mellom mange land styrker vi grunnlaget også for å føre denne diskusjonen inn i WTO. Etableringen av sammenhenger mellom internasjonal handel og bærekraftig utvikling styrker det videre internasjonale arbeidet med miljø og arbeidstakerrettigheter i fora som ILO og internasjonale organisasjoner hvor miljøvern behandles.

Regjeringen vil arbeide for at våre forhandlingsmotparter aksepterer å innta bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter i avtalene og på denne måten skape aksept for at økonomisk aktivitet og handel har viktige implikasjoner for bærekraftig utvikling. Regjeringen har besluttet at et kapittel om bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter skal være felles utgangspunkt for EFTA i pågående og framtidige forhandlinger om handelsavtaler. Våre forhandlingsmotparter er ofte store land, og det er ikke bestandig vi har all den forhandlingstyngheten vi kanskje skulle ønske oss.

Vi kan derimot ha sammenfallende syn med f.eks. USA eller EU i mange spørsmål, men noen ganger er det disse som må sikre gjennomslag for nye prinsipper. Vi kan, ved å koordinere oss med dem, få enda større tyngde bak disse spørsmålene.

Som interpellanten viser til, har land som USA, Canada og EU i sine nyere handelsavtaler operert med sterkere bestemmelser på området bærekraftig utvikling enn hva EFTAs handelsavtaler har gjort. Derfor er det en viktig jobb å koordinere oss med disse slik at vi er i forkant internasjonalt på dette området. Vi er på den veien nå – vi er på vei blant de land som ligger i forkant av utviklingen for å koble miljø, arbeidstakerrettigheter og handelsbetingelser.

Svein Roald Hansen (A) [12:27:30]: Jeg takker for et grundig og positivt svar.

Jeg synes at det som ligger på bordet fra EFTAs side, som grunnlag for framtidige forhandlinger, er veldig godt og dekker – etter mitt skjønn – de behovene vi har etterlyst når det gjelder frihandelsavtaler for å understreke betydningen av at frihandel og globalisering av økonomien må bygge på en bærekraftig utvikling. Hvis ikke blir medaljens bakside for tung og vanskelig, og vi er jo også for så vidt inne i klimadebatten på disse problemstillingene. Det samme gjelder arbeidstakers rettigheter. Hvis den økonomiske utviklingen som handelen genererer, skal komme befolkningen til gode i land med store utfordringer når det gjelder sosiale skjevheter og fattigdom, må det også komme arbeidstakerne til gode i form av anstendige arbeidsvilkår, lønnsforhold osv. Det er veldig gledelig at dette har støtte også fra arbeidsgiversiden i Norge. Jeg tror man innser at det å konkurrere i en global økonomi uten å ha noe vern mot dårlige miljøforhold, dårlige arbeidsvilkår, er vanskelig for seriøse bedrifter, det blir vanskelig å klare seg i konkurransen. Så gjenstår det å se om vi får aksept for det, som næringsministeren sa.

Det som kanskje er en ting vi på EFTA-siden også bør vurdere, er om man skal bygge rundt handelsavtalene: litt bistand i land som har behov for det, kapasitet til å bygge opp regelverk, bygge opp overvåkningsmekanismer på miljøsidene, og hjelpe til slik at de kan møte de kravene som vi stiller – slik vi gjør, som jeg nevnte i mitt første innlegg, når det gjelder import av kjøtt fra fattige land i Afrika. Det er å ekspandere EFTAs portefølje. Men det er også noe jeg mener vi må ta høyde for, slik at dette ikke blir en papirtiger, men kan komme ut i virke i kommende handelsavtaler.

Statsråd Trond Giske [12:30:25]: Jeg er enig med interpellanten i alt han sier. Jeg tror dette handler delvis om at vi gjennom handelsavtalene kan bidra til å heve miljøstandarder, bidra til en positiv utvikling i næringsliv og økonomisk liv andre steder og også bidra til arbeidstakerrettigheter og kamp mot sosial dumping og uverdige arbeidsforhold. Dette er viktig for oss uavhengig av handelsspørsmål. Dette er viktige mål som den norske regjeringen jobber for i mange sammenhenger, også i utviklingspolitikken og utenrikspolitikken.

Så er det en tilleggsdimensjon også: Hvis vi skal ha ak-

sept for at vi åpner markeder, har internasjonal handel og får en internasjonal arbeidsdeling, tror jeg også folk må se at dette kommer folk flest til gode, og at dette ikke brukes som et middel for å presse arbeidstakerrettigheter i Norge, presse miljøstandarder eller presse de sosiale forholdene som vi forventer oss. Det er ikke slik at alle er like heldige som oss. Folk lever i fattigdom, folk lever under uverdige forhold. Det er langt fra fryd som preger arbeidsforholdene i mange land. Det er klart at hvis vi bare åpner markedene passivt uten samtidig å ta disse spørsmålene inn over oss, kommer vi til å møte mye motstand mot å få en mer internasjonal økonomi. Så alt dette henger sammen. Oppslutningen om internasjonale frihandelsavtaler vil i stor grad bygge på at vi også lykkes med å løse miljøutfordringer og arbeidstakerrettigheter.

Vi vet at norske bedrifter og norsk næringsliv har lange tradisjoner for å jobbe tett med arbeidstakerne, ha dialog, sørge for rettigheter og forhandlingsmakt osv. Dette er en konkurransefordel for Norge. Vi klarer å kombinere dette med en sterk vekst. Det er faktisk en modell, tror jeg, som vi også kan presentere rundt om i verden som et mye bedre alternativ til markedsliberalismen og de frie krefters spill.

Steinar Gullvåg (A) [12:32:53]: La meg først komplimentere interpellanten for å reise en viktig debatt på et undervurdert politikkområde.

Handelspolitikken er spesielt viktig for et lite land i utkanten av Europa med en svært utadrettet økonomi. EØS-avtalen ivaretar som kjent våre forbindelser til vårt viktigste handelsområde. Likevel er det viktig at vi har et sett av frihandelsavtaler med tredjeland, enten bilateralt eller gjennom frihandelsorganisasjonen EFTA, hvis berettigelse nettopp er å forhandle frihandel på vegne av medlemslandene Sveits, Liechtenstein, Island og Norge.

Handel er ofte en innfallsport til ytterligere samarbeid nasjonene imellom, og da er vi rett inn i kjernen av dagens tema, nemlig om det er hensiktsmessig og riktig eller i hvilken grad vi vil bygge andre vilkår inn i våre handelsavtaler, eksempelvis grunnleggende menneskerettigheter, ytringsfrihet, organisasjonsfrihet, faglige rettigheter eller miljøstandarder og klimakrav.

Nå deler jeg EFTA-utvalgets og statsrådets vurderinger i så måte. Jeg mener prinsipielt at det er gode grunner for å utvide premissene for framtidige handelsavtaler, både dem vi forhandler bilateralt, og i EFTA-regi. Jeg tror ikke det blir lett. Om vi for eksempel skulle stille krav om ytrings- og organisasjonsfrihet i de pågående handelsavtaleforhandlinger med Kina, er jeg redd at forhandlingene raskt ville kunne strande. Nå kan det vel hende at de gjør det uansett, og nettopp av den grunn, men ikke fordi norske forhandlere har stått beinhardt på menneskerettighetsspørsmål.

Nå vil det naturligvis ikke være slik at alle avtaler er skåret over samme lest. Landene har ulike interesser og forskjellig utviklingsnivå. Det kan heller ikke være slik at vi stiller sterkere krav til noen land og er mer lemfeldig med andre. Dessuten må vi være beredt på at det kan komme til å koste når vi krever at potensielle avtaleland skal forplikte seg til å respektere internasjonale kon-

vensjoner og avtaler, f.eks. land som ikke etterlever ILOs konvensjoner, eller som bryter menneskerettighetene.

Som interpellanten helt riktig peker på, går USA og EU lenger og stiller strengere krav på disse områdene enn EFTA i sine nåværende frihandelsavtaler. Vi er med andre ord i godt selskap når vi nå skjerper kravene og i tillegg inkluderer tvisteløsningsklausuler i framtidige avtaler til bruk, om det skulle vise seg at våre avtaleparter likevel ikke etterlever påtatte forpliktelser.

Arbeids- og sosialkomiteen har nylig besøkt flere afrikanske land bl.a. for å se nærmere på ILOs arbeid for anstendig arbeid, altså «decent work». I land med omfattende arbeidsledighet og uten et organisert arbeidsliv er det selvfølgelig vanskelig å hevde alminnelige arbeidstakerrettigheter. Likevel – i slike land er handel, og jeg vil si anstendige handelsregimer, en viktig kilde til utvikling.

EFTA har i dag framforhandlet en handelsavtale med Colombia – en avtale som nå ligger i hvilemodus ettersom Colombia er ett av de land som rett nok ratifiserer ILOs konvensjoner, men som likevel ikke etterlever konvensjonenes innhold, og som trakasserer og fengsler fagforeningsledere. Jeg må innrømme jeg har stilt meg spørsmålet: Vil det bedre eller forverre situasjonen for de fagorganiserte i Colombia om vi ratifiserer avtalen? Jeg synes svaret ikke er innlysende.

Jørund Rytman (FrP) [12:37:44]: Vi i Fremskrittspartiet er som kjent sterke tilhengere av frihandel og håper vi en gang i framtiden kan fjerne alle de høye tollmurene rundt Norge, slik at alle fritt kan selge sine varer til Norge uten slike hindringer, til glede for produsenter og arbeidere i andre land og til glede for norske forbrukere.

Spørsmålet fra Svein Roald Hansen fra Arbeiderpartiet er interessant, men jeg vet ikke helt om jeg skal tolke det dit hen at Arbeiderpartiet ønsker at Norge skal blande seg inn i innenrikspolitiske forhold i andre stater og med det stille krav til f.eks. minstelønn for at Norge skal inngå frihandelsavtaler med andre stater.

Jeg er også skeptisk til at Norge skal blande seg inn i andre staters miljøpolitikk. Mener man da at norsk standard skal være grunnlaget for diskusjon med andre stater? Skal den standarden vi har i Norge i 2010, med den velstandsutvikling vi har hatt i Norge de siste 80 eller 100 årene, godt hjulpet av funn av olje og eksport av denne de siste ti årene, også gjelde fattige land, som ikke er der Norge er i dag velstandsmessig?

I den sammenheng er det f.eks. viktig å huske at det ikke er så veldig mange år siden det var vanlig og helt nødvendig med barnarbeid i Norge, at Norge var et av de fattigste landene i Europa. Hvordan hadde vi reagert hvis andre stater satte krav til arbeidsrettigheter, lønn, forbud mot barnarbeid e.l. for at vi skulle selge våre varer til dem uten høye tollmurer?

Det er positivt at Norge bruker sine muligheter for å spille en internasjonal pådriverrolle i arbeidet med samfunnsansvar. Men hvis dette er første skritt på veien mot at Norge skal påtvinge andre stater særnorske reguleringer og regler, er jeg meget skeptisk. Det gjelder norske regler, men også etiske regler, som er gjeldende i tilknytning til

forvaltningen av Statens pensjonsfond utland. Der lar man være å investere i selskaper som f.eks. produserer tobakk, fordi Norge mener det er uetisk. På den måten er vi blitt et verdens moralpoliti. Jeg håper dette ikke er intensjonen til Svein Roald Hansen.

Det bør være klare begrensninger av hvorvidt etiske verdier og forhold utenfor Norges grenser skal reguleres av norske myndigheter.

Mange fattige land i verden har et stort behov for internasjonale investeringer. Det å stille omfattende krav til f.eks. lønsvilkår vil kunne medføre at selskaper avstår fra å investere i disse landene, som dermed går glipp av en økonomisk utvikling. Det er uansett bedre at det er et norsk selskap som investerer i eller driver handel med firmaer i det landet Norge inngår frihandelsavtale med.

Norske selskaper er veldig opptatt av å ha et godt varemerke og er tjent med at arbeidere har gode arbeidsvilkår. Norske selskaper som opererer i utlandet, får veldig ofte gode skussmål i forhold til andre selskaper i andre land.

I de rike OECD-landene forsvant barnarbeidet på 1970-tallet. I u-landene har det nesten blitt halvert siden 1980-tallet, fra 23 pst. til 12 pst. Det er altså ikke kapitalismen som har skapt barnarbeid, men det er kapitalisme og frihandel som avskaffer denne gjenlevningen fra den førindustrielle økonomien.

Antikapitalister oppfordrer oss til å boikotte varer som blir produsert av dårlig betalte arbeidere i u-land. Dersom mange fulgte en slik oppfordring, ville disse arbeiderne mistet jobben sin. Hvis en konsekvens blir at et annet land ikke ønsker en frihandelsavtale med Norge på grunn av at Norge stiller strenge krav – hvem vil det da gå ut over? Det vil selvsagt ramme bedriftene i det landet som det ikke blir noen frihandelsavtale med. Det blir mindre handel mellom disse to landene og færre norske investeringer. Jeg vil derfor tørre å påstå at det eneste som er verre enn å bli utnyttet, er å ikke bli utnyttet.

En annen sak som jeg lurer på, er hva som er bakgrunnen for denne interpellasjonen. Er det frihandelsavtalen mellom Colombia og EFTA som ble signert 25. november 2008? Denne avtalen inkluderer handel av varer og tjenester, intellektuelle eiendomsrettigheter og bilaterale avtaler mellom Colombia og EFTA-statene knyttet til jordbruksprodukter. Denne avtalen vil kunne bidra til vekst og velstand både i Colombia og i Norge. Stortinget har, to år etter at avtalen ble signert, ennå ikke fått avtaleklausulene til ratifisering.

EFTA har siden 1960 inngått frihandelsavtaler med en rekke land, og nå forhandler vi med Kina. Det er ikke alle land som har like rent rulleblad når det gjelder beskyttelse av grunnleggende menneskerettigheter, pressefrihet m.m. Blant annet kommer Colombia mye bedre ut enn mange av de landene man faktisk har inngått frihandelsavtaler med. Vi har ikke sett at LO, Kirkens Nødhjelp eller Norsk Folkehjelp har kritisert forhandlingene.

Ivar Kristiansen (H) [12:43:08]: La meg få starte med å gi honnør til interpellanten som tar opp dette temaet, ikke bare fordi temaet i seg selv er veldig viktig, men fordi interpellanten er en av de ganske få representantene

i Stortinget som både interesserer seg veldig sterkt for temaet, og som også tar opp spørsmål knyttet til frihandelsforbundet EFTA. EFTA er jo vår europeiske forankring, som gjennom EØS-avtalen sikrer oss adgang til EUs indre marked. Flere av de som har uttalt seg i dagens debatt, har understreket at det er andre organisasjoner, forbund, som er drivkrefter på dette området som interpellanten er opptatt av, og som han stiller spørsmål om i dag.

Det har de siste årene også vært en del debatt knyttet til EFTAs frihandelsavtaler, særlig knyttet til balansen mellom EFTAs inngåtte avtaler og bilaterale avtaler og de krav som EFTA-siden stiller i slike forhandlinger. Det er derfor fortjenestefullt at interpellanten gir oss en mulighet til å diskutere disse spørsmålene også i Stortinget, for det foregår relativt sjelden.

Statsråden minte oss på EFTAs ministermøte. Jeg går ut fra at det var det samme møtet han var til stede på i Reykjavik, som nådde en slags politisk enighet om at miljø og arbeidstakerrettigheter i fremtiden skal inkluderes i frihandelsavtaler. Jeg deler også interpellantens interesse for hvordan det går med dette arbeidet i praksis.

De siste årenes frihandelsforhandlinger innenfor EFTA-rammen har vært vel demonstrert ved både at EFTA gir en viss forhandlingstvingde, og at EFTA-landene ikke alltid deler de samme prioriteringene og de samme interessene. Både representantene Gullvåg og Rytman var inne på mangelen på ratifisering av frihandelsavtalen med Colombia, og jeg tror det er all grunn til å understreke at vi har ventet på denne siden 2008. Av en eller annen grunn har denne vært holdt tilbake på grunn av sterk kritikk fra ulike organisasjoner og også fra fagbevegelsen. Jeg tror, slik også representanten Rytman understreket, at en ratifisering vil være til gjensidig fordel for både Norge og Colombia – om vi får denne avtalen ratifisert.

Høyre støtter selvfølgelig frihandel, fordi det bidrar til økonomisk vekst og utvikling. Åpne landegrenser og demokrati er veien til suksess for enhver nasjon, og dette må vi aldri glemme. Vi ser selvfølgelig behovet for at frihandelsavtaler som Norge inngår, skal være knyttet til de alminnelige menneskerettigheter og, som andre påpeker, nå også knyttet til miljøbeskyttelse.

Begrensning av et lands handlefrihet, særlig friheten til å stenge handelspartnere ute fra sine markeder og til vilkårlig å gi utenlandske aktører dårligere vilkår, er faktisk noe av det mest sentrale i frihandelsavtaler. Får ikke våre bedrifter stabil og forutsigbar markedsadgang, vil det bli mindre attraktivt å handle. Blir det mindre attraktivt å handle, blir det også mindre vekst og mindre utvikling.

Men det må ikke være slik at vi skal ha én standard for våre kanaler gjennom frihandelsforbundet EFTA, og så skal vi ha en annen standard når det gjelder bilaterale avtaler. Representanten Gullvåg var inne på at dette kanskje ikke er så enkelt når vi skal forholde oss til den stormakten som har den største veksten i internasjonal handel i dag, Kina, også i forholdet til Norge, det gjensidige forholdet til Norge. Vi kan ikke ha en dobbel standard fra norsk side i dette politiske arbeidet. Det er helt korrekt – og det skal vi være åpne på – at vi må understreke at dette ikke er enkelt. Det må være arbeidstakerrettigheter, miljøstan-

darder, valutastandarder osv. som gjør at arbeidstakere i et land kommer ut i disfavør i forhold til andre land.

Det er veldig fint at begrepet «miljøstandard» er med i dette bildet. Vi ser at når EU er opptatt av karbonlekkasjer, handler det faktisk også om at vi må ha trafikkregler innenfor handel og vilkår som gjør at disse kan oppleves likt over landegrensene. Hvis de opptre på en annen måte, setter vi en dobbel standard, og det går jeg ut fra at ingen i denne debatten ønsker.

Alf Egil Holmelid (SV) [12:48:32]: Først vil eg takke representanten Svein Roald Hansen for å ta opp denne viktige problemstillinga. Kampen for miljø, demokrati, menneskerettar og sosiale standardar står sentralt i SVs politikk. Vi er derfor svært glade for at vi får høve til å diskutere dette her i salen, for det er eit spørsmål som vi sjeldan ser i eit heilskapleg perspektiv. Som det har vore sagt før: Ikkje minst når det gjeld problemstillinga knytt til handelsavtaler, skjer ofte ting utanfor denne salen. Derfor er det viktig at desse prinsippa blir tekne opp i denne salen med jamne mellomrom.

Handel kan skape utvikling og lyfte folk ut av fattigdom. Men handelsavtaler kan også ha motsett effekt. Handelsavtalene kan også legitimere diktatoriske og valdelege regime, og i verste fall kan det styrkje ein diktator i hans posisjon i forhold til demokratiske krefter og fagrørsla.

Handelsavtaler kan også styrkje internasjonale kapitalkrefter som ikkje tek omsyn til miljø og faglege rettar. Vi har mange eksempel på at internasjonale konsern har teke seg til rette i land med svake lover og reglar og etterlate naturen i ein stand som vi ikkje kan akseptere. Vi har også mange eksempel på at internasjonalt sterke kapitalkrefter har pressa ut lokale aktørar og har samtidig hatt forhold for arbeidstakarane og andre sosiale forhold som ikkje er akseptable etter ein standard som vi kan akseptere, f.eks. med omsyn til kva vi kan forvente å få inn i ei handelsavtale med land som vi ønskjer å ha auka samhandling med.

Regjeringa la i 2008 fram St.meld. nr. 10 for 2008–2009 om næringslivets samfunnsansvar i ein global økonomi. Her er det lagt stor vekt på arbeidstakarrettar globalt. Meldinga la opp til at Noreg og norsk næringsliv skal styrkje arbeidet for faglege og sosiale rettar. Det er også lagt opp til at Noreg skal vere ein pådrivar for å fremje ILOs kjernekonvensjonar og anstendige arbeidsvilkår, som ofte på godt norsk blir kalt «decent work». Den same meldinga legg vekt på at Noreg skal vere ein pådrivar for at næringslivet skal ta omsyn til miljø og klima også i land som har svakt utvikla lover og reglar på dette området. Det er viktig å følgje opp St.meld. nr. 10 når vi skal lage bilaterale handelsavtaler, at vi viser at dei forventningane vi stiller til næringslivet, også følgjer oss når vi går inn og forhandlar, og at vi viser kva slags forventningar vi stiller til våre handelspartnarar.

Handel og handelsavtaler kan skape utvikling, men det er viktig at det bidreg til å fremme folkestyre, menneskerettar, miljø og faglege og sosiale rettar – også når handelsavtaler eventuelt inneheld investeringsavtaler. Det er positivt at næringsministeren viser ei så offensiv haldning til dette spørsmålet i sitt svar her i dag, og det er viktig

at Noreg ligg i front på dette området, og at vi legg opp til ein strategi der vi med rak rygg kan seie at vi følgjer opp våre intensjonar også i forhandlingar, sjølv om – som mange har vore inne på – det er kompliserte spørsmål, og balansegangen mellom å få noko til å skje og berre drive symbolpolitikk kan vere krevjande.

Else-May Botten (A) [12:52:27]: Det er et viktig tema stortingsrepresentanten Hansen her tar opp i sin interpellasjon. Det å sette internasjonale avtaler på dagsorden på denne måten viser en politisk visjonær holdning, ved at man setter fokus på et anstendig arbeidsliv og bærekraftig utvikling i større grad enn hva man tidligere har gjort.

Det er viktig at regjeringen holder fanen høyt i disse sakene. Det er bra at næringslivet selv gjennom NHO har bedt regjeringen om at miljø- og klimaspørsmål blir ivare tatt på en god måte i handelsavtalene det nå forhandles om.

Jeg er glad for at økt internasjonalisering av næringslivet er en prioritert oppgave for regjeringen. Det er ingen tvil om at næringsministeren har satt frihandelsavtalen høyt på dagsordenen. Det å sikre norske bedrifter god tilgang til utenlandske markeder er viktig for økt produksjon, høy sysselsetting og industriell utvikling i Norge.

For Arbeiderpartiet er det viktig at vi praktiserer handelspolitikken på en måte som gjør den til en naturlig del av en helhetlig rød-grønn politikk. Bestemmelsene om miljø og arbeidstakerrettigheter i handelsavtalen er viktig for å bidra til en handelspolitikk som fremmer sosiale forhold og en bærekraftig utvikling.

Som statsråden sa i sitt innlegg, settes det mye inn på å ta hensyn til u-landenes særlige behov i avtalene og ikke minst på vektlegging av tema som menneskerettigheter og miljø. Forpliktende bestemmelser om arbeidstakerrettigheter er også viktig i denne sammenhengen. Gjennom forhandlingene med de ulike landene er det viktig å være tydelig på hva vi har som krav og forventninger til hele avtaleforholdet.

Handelsavtaler er viktig for Norge, for norsk eksportindustri og alle som lever av å selge varer eller tjenester til norske eksportører, ikke minst alle lokalsamfunn som drar nytte av at det finnes lokale bedrifter som er konkurransedyktig internasjonalt. Det handler ikke minst om arbeidsplasser.

Avtalene sikrer forutsigbar markedsadgang for norske produkt. Siden Norge er et land med åpen økonomi med mange små og mellomstore bedrifter, har vi stor interesse for konkurranse på like vilkår. Handelsavtalene skal også bidra til mer åpenhet og forutsigbarhet, noe som kan bidra til et bedre styresett i utviklingsland.

Handelsavtalene kan også gjøre det enklere for fattige lands myndigheter å stå imot press fra mektige multinationale selskap som ønsker seg skreddersydde og gunstige ordninger, noe som jeg synes det kanskje settes altfor lite fokus på.

Norge prioriterer høyt handelsavtalen med Kina. Avtalen er viktig for at vi kan sikre gode og forutsigbare rammebetingelser for norske bedrifter i Kina. Jeg er der-

for glad for at næringsministeren prioriterer dette viktige arbeidet.

Næringskomiteen var i september på besøk i Kina. Vi fikk da et godt innblikk i den brede kontakten Norge og Kina har på stadig nye områder. Om lag 200 norske bedrifter er etablert i Kina, og landet er vår viktigste handelspartner i Asia. Vår eksport til Kina økte med over 40 pst. i 2009. Våre økonomiske forbindelser blir stadig viktigere ettersom Kina får en mer sentral rolle i verdensøkonomien. Selv med den lille dip-en vi nå ser i framdriften, håper vi at forhandlingene kan komme raskt på sporet igjen.

Jeg er glad for regjeringens beslutning om at et kapittel om bærekraftig utvikling, med forpliktende bestemmelser rundt miljø- og arbeidstakerrettigheter, skal være standard for EFTA i framtidige og pågående forhandlinger. Det at EFTA er enig om å etablere et høyt nivå for beskyttelse av miljø og arbeidsstandarder i lovgivningen, politikk og praksis, er veldig bra.

Det vil bli spennende å følge dette arbeidet videre framover. Viktige handelsavtaler skal inngås i årene framover. Det er derfor bra at økt internasjonalisering av næringslivet er en prioritert oppgave for regjeringen.

Avslutningsvis må jeg si at jeg er overrasket over representanten fra Fremskrittspartiet som går opp på talerstolen og sier at man ikke skal påtvinge andre land særnorske system, mens Fremskrittspartiets Harald T. Nesvik var høyt på banen da næringskomiteen var i Kina, og sa at det var viktig å sette arbeidstakerforhold og det området høyt på dagsordenen. Her snakker Fremskrittspartiet med minst to tunger. Det kunne vært greit å få på plass hva deres politikk faktisk er når det gjelder dette.

Gina Knutson Barstad (SV) [12:57:10]: I likhet med mange andre vil jeg først takke interpellanten som tar opp et av de viktigste temaene i norsk utenrikspolitikk og handelspolitikk, og jeg vil takke for erkjennelsen av at hva slags handelsavtaler vi inngår, er et politisk spørsmål. Det er et spørsmål om demokrati og et spørsmål om menneskerettigheter. Derfor slår regjeringserklæringen fast at vi skal arbeide for åpenhet i EFTA-prosessene. Åpenhet er selvfølgelig en forutsetning for debatt og dermed også en forutsetning for demokrati. Det kan virke som en banal bløtme å si det på den måten, men det er viktig å ha med seg at åpenhet er ingen selvfølge på dette feltet.

Interpellanten understreker at både USA og EU har sterkere bestemmelser for miljø- og arbeidsrettigheter i sine handelsavtaler enn EFTA. Noen kunne være fristet til å påpeke at dette sier mer om EFTA enn om USA og EU.

Fine formuleringer i nye avtaler må følges opp med handling. Vi trenger god oppfølging, og vi trenger muligheter til å sanksjonere for at ikke flotte resolusjoner og festtaler skal bli verdiløse.

Handel er ikke noe mål i seg selv. Det er et middel som under de riktige forutsetningene er avgjørende for økonomisk utvikling og dermed også for samfunnsutviklingen. Derfor må handel etter SVs syn underordnes grunnleggende samfunnshensyn som sysselsetting, miljø, arbeidsrettigheter og matvaresuverenitet. Ikke minst må utviklingsland sikres muligheten til å beskytte nasjonale

næringer inntil de er i stand til å konkurrere på internasjonale markeder, akkurat på samme måte som vi hadde mulighet til, her oppe i den nordlige delen av verden.

Det er ikke et land som har maktet å utvikle rettferdighet og demokrati for alle uten muligheten til å beskytte egne ressurser og interesser. Verdenshandelen trenger spilleregler, men det må være spilleregler som kan tøyte grådige markedskrefter, og baseres på interessene til folk og miljø.

Disse hensynene må få prioritet. Ikke bare i arbeidet med nye avtaler, men også de som er under arbeid, f.eks. i spørsmålet om frihandelsavtale med Colombia.

Der har jeg lyst til å legge til at de i denne salen som har fått det for seg at de kanskje er for ratifisering av avtalen, må ta med seg at de som arbeider for menneskerettigheter i Colombia – forfulgte fagforeningsaktivister, forfulgte studenter – er imot ratifisering.

Karin Andersen (SV) [12:59:43]: Jeg vil også takke for muligheten til en viktig debatt, fordi dette handler på mange måter om hvordan de store pengene og de store strukturene virker hemmende eller fremmende på viktige politiske målsettinger, på klima, miljø og på arbeidstakerrettigheter. I Norge har vi ikke bare en svært lang tradisjon for arbeidstakerrettigheter, men det er også faktisk slik at det hos oss har medført at landet har blitt sivilisert, godene og makta har blitt fordelt, og det har vært svært effektivt og vellykket for landet også rent økonomisk. Så dette er en måte å agere på som gjør at land fungerer mer vellykket.

I mai 2009 lanserte Norge «decent work»-strategien. Det var daværende arbeids- og inkluderingsminister Dag Terje Andersen som gjorde det. Der holdt også den norske regjeringen fram at man skulle sikre denne type rettigheter i all politikk, i utenrikspolitikk og handelspolitikk. Det er uhyre viktig, fordi, som det heter på godt norsk, «money talks». Og hvordan våre penger og vår kjøpekraft snakker i verden, og hva slags utvikling det fremmer eller hemmer, er svært viktig.

Min medrepresentant Gullvåg og jeg var med arbeids- og sosialkomiteen i tre afrikanske land for å følge denne «decent work»-strategien nå i september. Vi besøkte bl.a. i Etiopia en roseprodusent som følger «decent work»-strategien og også «fair trade»-strategien, der arbeidstakerne får skikkelige lønnsvilkår, og der man sikrer at farlige plantevernmidler ikke eksisterer. På denne måten sikrer de god utvikling i sitt område, men de sikrer også at vi i Europa og i Norge kan kjøpe blomster som vi med god samvittighet kan gi bort ved dertil egnede anledninger. Da snakker jo våre penger, og våre penger sørger for en god utvikling i andre land, og det er svært viktig at vi gjør dette.

Da «decent work»-strategien ble lansert her i Oslo i mai 2009, var også generalsekretæren i WTO, Lamy, til stede og holdt en tale. Den har jeg merket meg, for den utfordret oss som er politikere, ganske kraftig. Han viste til at Verdens handelsorganisasjon har en masse regler, og det må de selvfølgelig ha. De har også sanksjonsmuligheter når noen land bryter reglene som gjelder handel og beskyttelse av den type interesser. Så viser han til at man i

ILO, som er FNs arbeidstakerrettighets- og «decent work»-organisasjon – hvis vi kan kalle den det – har en mengde konvensjoner, som de fleste land faktisk har sluttet seg til, ikke bare kjernekonvensjonene som handler mest om basistingene på arbeidsmarkedet. Svært mange land har sluttet seg til disse, uten at det egentlig får noen særlig effekt. ILO har ingen sanksjonsmuligheter overfor land som bryter sine forpliktelser i ILO. Lamy ga oss som politikere en utfordring, og den var som følger: Hvis man er opptatt av arbeidstakerrettigheter – det sa han at han var, og det tror jeg ham på – fordi man ser at det er en form for rettighet som skaper utvikling, må man sikre at man har noen sanksjonsmuligheter knyttet til forpliktelsene også når det gjelder arbeidstakerrettigheter.

Hvordan dette skal gjøres, er jo et åpent spørsmål. Om det vil være riktig å gjøre det innenfor Verdens handelsorganisasjon eller ILO, skal jeg ikke engang spekulere på. Men det jeg er veldig glad for, er at den norske regjeringen har sluttet seg til en strategi der man på eget initiativ velger å si at på alle områder der vi forholder oss til utenverdenen, skal vi fremme disse viktige målsettingene, ikke bare når det gjelder arbeidstakerrettigheter, men også å utvide det utover det perspektivet når det gjelder miljø og bærekraft.

Til slutt: Jeg må si at jeg er ganske rystet over innlegget fra representanten Rytman, som mener at det verste man kan oppleve, er «ikke å bli utnyttet». Det er en påstand som jeg hadde håpet jeg skulle slippe å høre i denne salen. Det betyr jo at det er total mangel på forståelse for anstendige arbeidsvilkår i Fremskrittspartiet.

Svein Roald Hansen (A) [13:05:08]: Jeg takker for engasjementet i debatten og for innlegg som har vist at det er bred oppslutning fra Stortingets side om den nye strategien når det gjelder frihandelsavtaler i EFTA, med ett unntak. Når Rytman uttrykker seg slik at man er skeptisk til å blande seg inn i andre lands innenrikspolitikk, lyder det jo som et ekko av reaksjonen fra den kinesiske regjering på fredspristildelingen. Det som Rytman overser, er jo at globaliseringen og økt handel over landegrensene fører til at vi påvirkes av hverandre, og altså blandes inn i hverandres innenrikspolitikk.

Det er ingen tvil om at den rentenedgangen vi opplevde fra 2001/2002, i stor grad skyldes det som skjedde i Kina. Da har Rytman heller ikke fått med seg det behovet som ble så tydeliggjort i finanskrisen, behovet for mer samordning av regelverket tvers over landegrensene – et arbeid som er i full gang.

For å ta et par andre eksempler: Det er bra at norske bedrifter investerer i andre land. Ja, men det er også bra at vi da bidrar til at disse investeringene har en trygg ramme rundt seg, at det ikke skjer i land som ikke har noe juridisk regelverk rundt det. Rytman mente at dette ordnet bedriftene selv, fordi de er opptatt av sitt image. Ja, hvor mye kostet ikke avsløringene av arbeidsforholdene hos Telenors underleverandør i Pakistan? Hva kostet ikke det Telenor i imagetap og i å bygge opp igjen? Derfor får vi, når vi veves inn i hverandre på den måten som vi gjør gjennom globaliseringen, også et felles ansvar for

disse områdene, og det er det det er snakk om å håndtere, enten det er i WTO-sammenheng, i ILO-sammenheng eller i frihandelsavtaler.

Og så skal vi selvsagt være oss bevisst at det er grenser for hvor mange problemer vi kan løse gjennom frihandelsavtaler mellom to, tre eller fire land. Utgangspunktet for frihandelsavtaler er jo, som statsråden pekte på, å ivareta vårt næringslivs interesser og muligheter i nye markeder, men det gjør vi altså best ved at vi også baker inn krav til miljøstandarder, krav til «decent work».

Så pekte statsråden på – og det er jeg enig i – at å få inn slike bestemmelser i frihandelsavtaler kan være med på å lage en brekkstang for også å få det inn i WTO-sammenheng, noe vi har lyktes med når det gjelder miljøbestemmelser, men ikke arbeidstakerrettigheter. Det er alltid en styrke å få det inn i multilaterale avtaler.

Statsråd Trond Giske [13:08:19]: Nå hadde interpellanten en glitrende oppsummering av interpellasjonsdebatten. Jeg synes også debatten på godt vis har illustrert de dilemmaene som dette området innebærer. Ja, vi ønsker å legge til rette for norsk næringsliv. Ja, vi ønsker økt økonomisk samkvem med andre land. Og vi ønsker miljø og arbeidstakerrettigheter.

Hvordan får vi disse tingene til å spille sammen? Det er jo det denne debatten dreier seg om. Jeg skulle ønske at alle partier i denne sal stilte spørsmålet: Hvordan kan Norge bidra? Hvordan kan vi – vårt næringsliv og våre politiske myndigheter – bidra til å hjelpe alle dem som ennå ikke opplever gode nok arbeidsforhold? Hvordan kan vi bidra til å berge denne jordens klima? Uten at vi løser de problemene, blir det også ganske dystert for norsk næringsliv. Hvis vi ikke klarer å ha en planet som er i balanse i sitt økologiske regnskap, og hvis vi ikke klarer å løfte millioner av mennesker ut av fattigdom og gi dem de samme rettighetene og mulighetene som vi har, ja da blir det stusslig også i lengden for overskuddene i norske bedrifter.

Jeg skal ikke kommentere så mange av de enkelte innleggene, men når Ryntman spør om hvordan vi hadde reagert for hundre år siden hvis noen utenfra f.eks. hadde krevd forbud mot barnarbeid, tror jeg det avhenger veldig av hvor vi sto politisk. Min bevegelse, mitt parti, hadde jublet, for det var det vi kjempet for. Men så hadde nok antakelig de politiske retningene Ryntman stammer fra, reagert med forferdelse over at det gikk an å stille et så ukritisk krav at man måtte slutte med barnarbeid. Vi fikk slutt på barnarbeid. Kanskje hadde vi fått det til før hvis vi hadde fått hjelp utenfra, og slik er det mange som tenker rundt om i verden.

Det er godt å ta med seg fra salen at vi har støtte fra Stortinget i det arbeidet vi gjør for å kombinere miljø, arbeidstakerrettigheter og handelsavtaler. Jeg blir rett og slett inspirert av de innleggene som er, og tar dette med i det videre arbeidet.

Presidenten: Debatten i sak nr. 3 er avsluttet.

Sak nr. 4 [13:10:26]

Interpellasjon fra representanten Rigmor Andersen Eide til nærings- og handelsministeren:

«Nord-Norge er rikt på naturressurser, og mulighetene er store innen både fisk og oppdrett, mineralutvinning, olje og gass, arktisk landbruk og vindkraft. Dessverre mangler en god overordnet og helhetlig tilnærming til utnyttelse av disse rike ressursene. Det fører til en bit-for-bit-politikk og unødvendig skarpe konfliktlinjer når det f.eks. gjelder miljøhensyn og hensyn til reindriftens behov og urfolks rettigheter. Denne situasjonen kan medføre at selskap og investorer ikke tør å satse i dette området på grunn av usikker lovgivning og potensielle konflikter.

Hva vil regjeringen gjøre for å sikre en overordnet, helhetlig og strategisk tilnærming til ressursutnyttelse i nord som kan bidra til et bedre investeringsklima og dempe konfliktnivået når det gjelder disse i nasjonal sammenheng rike ressursene?»

Rigmor Andersen Eide (KrF) [13:11:42]: Jeg vil starte innlegget mitt med å sitere Ronny Wilhelmsen, sametingsrepresentant fra Arbeiderpartiet. Han sier følgende:

«Vi ser at staten båndlegger stadig flere viktige ressursområder i Finnmark. Med ressursområder mener jeg områder på land og vann (sjø) som befolkningen bruker og høster av. Skritt for skritt tar staten over og båndlegger lokalbefolkningens ressursområder, enten ved å tildele rettigheter i ressursområdene til andre enn lokalbefolkningen eller ved vern. Befolkningen mister områder som de har forvaltet og hentet sitt utkomme fra siden tidenes morgen. Jeg skjønner nå at noen egentlig vil verne eller gi vekk hele Finnmark, dette gjør de ved å bruke uthalingstaktikk; de tar bit for bit til de har alt. Jeg krever at staten er seriøs nok til å lage en helhetlig plan for vern og tildeling av rettigheter. Hvis ikke staten ønsker/makter dette mener jeg at alt vernearbeid stanses.»

Jeg tror denne arbeiderpartirepresentanten reflekterer frustrasjonen hos mange i Finnmark.

Gruveselskapet Nussir ASA inngikk nylig en intensjonsavtale med Sametinget om gruvedrift i Kvalsund. Selskapet ønsker også å gå i dialog med reindriften for å finne løsninger som er til gode for alle parter. Problemet er at reieneierne ikke føler seg ivaretatt.

Leder i Reinbeitedistrikt 22, Nils M. Utsi, er forundret over avtalen mellom gruveselskapet og Sametinget, og sammenligner en slik avtale med at en kommune eller en fylkeskommune inngår en avtale med et privat firma om å kunne rasere en bondes jorde. Han understreker at etablering av en kobbergruve vil ha store konsekvenser, og at distriktet ikke kan være med på å grave sin egen grav. Det er ganske sterke ord.

Tiden er derfor overmoden for en mer helhetlig og strategisk tilnærming til utnyttelse av Nord-Norges rike naturressurser. Dagens politiske linje skremmer vekk investorer og fører til unødigt høyt konfliktnivå.

Nord-Norge er rikt på naturressurser, og mulighetene er store både innenfor fiskeri og oppdrett, mineralutvinning, olje og gass, arktisk landbruk og vindkraft – for å nevne noe. Dessverre mangler vi en god overordnet og helhetlig tilnærming til utnyttelsen av disse rike ressursene. Dette fører til en bit-for-bit-politikk og unødvendig skarpe konfliktlinjer når det f.eks. gjelder miljøsyn og hensyn til reindriftens behov og urfolks rettigheter. Denne situasjonen kan medføre at selskap og investorer ikke tør å satse i dette området på grunn av usikker lovgivning og potensielle konflikter.

Debatten etter at regjeringen bevilget 100 mill. kr ekstra til leting etter gull og andre metaller gir eksempler på denne problemstillingen. Reindriftsnæringen frykter at dagens bit-for-bit-politikk truer næringens eksistensgrunnlag. Dersom beiteland forsvinner i samme tempo som i dag, mener Norske Reindriftssamers Landsforbund at næringen er borte om 50 år. Det er ikke vanskelig å forstå at det kan bli frustrasjon på begge sider i denne type saker. Hvert enkelt prosjekt for ressursutnyttelse kan være både forsvarlig og riktig isolert sett, samtidig kan det bidra til et helhetsbilde som er uforsvarlig.

Kristelig Folkeparti ønsker at de i nasjonal sammenheng rike ressursene vi finner i Nord-Norge skal utnyttes på en bærekraftig måte som kommer hele landsdelen til gode. Det er derfor vi reiser denne debatten. Målet er en overordnet, helhetlig og strategisk tilnærming til ressursutnyttelsen i nord, som kan bidra til et bedre investeringsklima og dempe konfliktnivået.

En av de rike ressursene som finnes i nord, er mineralske råstoffer. Verdenshandelen får et stadig sterkere fokus på mineralske råstoffer. Skal denne næringen bygges opp, er det behov for statlige rammevilkår og virkemidler. For å få til økt satsing i Norge, og særlig i Nord-Norge, er kapitaltilgang viktig. Derfor må det iverksettes tiltak og virkemidler som eksempelvis fond til å styrke egenkapitalen i kompetente eierselskap, skattemessige incentiver til prospektering og infrastrukturtiltak for å nå mineralforekomstene.

Regjeringen legger opp til å styrke bergverks- og mineralindustrien i Nord-Norge. Det er bra. Bergverks- og mineralindustrien gir langsiktige arbeidsplasser med høy verdiskaping.

Mineraler er råstoffer som moderne industri og velferd er avhengig av. Høyere prisdannelse og kamp om monopoler er klare signaler på mange mineralers viktige betydning i vårt moderne samfunn. Norge ligger langt etter våre naboland i å registrere disse ressursene. Sverige og Finland har brukt mer enn ti ganger så store ressurser på dette som Norge de siste ti årene. Geologisk kartlegging er en forutsetning for prospektering, næringsutvikling og råvaresikkerhet. Det er viktig at staten bidrar med gode rammevilkår for denne næringen.

Sterk satsing på infrastruktur, særlig på vegsektoren, men også på havner, lufthavner og jernbane er viktig. I tillegg – og ikke minst – er full utbygging av bredbånd rammebetingelser som er avgjørende for videre utvikling. En sterk offentlig satsing gir økt vekstkraft og verdiskaping innenfor privat sektor, noe som igjen er forutset-

ningen for vedlikehold og videreutvikling av velferden i nord.

Næringslivet er avhengig av gode offentlige tilbud for igjen å tiltrekke seg kompetent arbeidskraft. Kampen om den kompetente arbeidskraften blir viktig framover. Vi må utdanne ungdom inn i landsdelen og ikke ut av den. Det skapes stadig nye interessante arbeidsoppgaver i nord, og vi må også ha evnen til å se inn i fremtiden og hvilken kompetanse vi da vil ha behov for.

Kommunenes viktigste oppgave overfor næringslivet vil være arealplanlegging og tilrettelegging for etablering. Samtidig legger virksomhetene vesentlig vekt på energisikkerhet og pris før de velger å etablere seg.

Selv om energisektoren har fått mye og nye muskler, er marine næringer og fiskeri fortsatt en av hovedbærebjelkene i nord. FoU-sektoren må styrkes, samtidig som ressursene må forvaltes på en bærekraftig måte som gir grunnlag for den fremtidige verdiskapingen i fiskerinæringen.

Målet til NHO i Nord-Norge er at det etableres minimum ti nye malm- og mineralbedrifter i Nord-Norge innen 2013. Det er ikke lenge til. Om vi skal lykkes, kreves det et nært samspill mellom alle involverte parter. For landsdelen gjelder det å gi avkall på gammel eller ny revirstrid og samle seg om det felles mål: økt vekstkraft og verdiskaping, så vel regionalt som globalt.

Kristelig Folkeparti ønsker at de i nasjonal sammenheng rike ressursene vi finner i Nord-Norge, skal utnyttes på en bærekraftig måte som kommer landsdelen til gode. Min utfordring er derfor: Hva vil regjeringen gjøre for å sikre overordnet, helhetlig og strategisk tilnærming til ressursutnyttelse i nord, som kan bidra til et bedre investeringsklima og dempe konfliktnivået når det gjelder disse i nasjonal sammenheng rike ressursene.

Statsråd Trond Giske [13:21:29]: Nord-Norge er mulighetenes landsdel. I mars i år kunne vi lese i Konjunkturbarometeret for Nord-Norge at bedrifter og husholdninger i landsdelen ser lyst på framtiden. Det er med god grunn.

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at eksporten øker, og at Finnmark har størst eksportøkning av samtlige fylker. Regionen har klart seg bedre gjennom finanskrisen enn resten av landet, og arbeidsløsheten er nå på samme nivå som for landsgjennomsnittet.

Det er gode tider i lakseoppdrettsnæringen. Bygg- og anleggsnæringen tar seg opp, og det investeres i bergverksnæring. Det vokser fram nye bedrifter innenfor f.eks. reiseliv, marin biokjemi og romfart. Petroleumsvirksomheten og vindkraft skaper nye muligheter.

Næringslivet i Nord-Norge har hatt en positiv utvikling, og regjeringen skal spille på lag. I statsbudsjettet for 2011 foreslår vi å bevilge om lag 1,2 mrd. kr til nordområdetiltak. Aldri før har vel noen regjering laget en slik omfattende, samordnet, helhetlig og offensiv nordområdestrategi som denne regjeringen. Det er vel vi som har oppfunnet ordet «nordområdestrategi».

Nordområdestrategien som ble lagt fram 1. desember 2006, er førende for regjeringens arbeid i de nordligste landsdelene. Strategien legger opp til en koordinert og langsiktig nordområdepolitikk, og i mars 2009 la regje-

ringen fram dokumentet «Nye byggesteiner i nord. Neste trinn i Regjeringens nordområdestrategi».

Satsingen har som formål bl.a. å skape et innovasjonsløft, økt vekst og verdiskaping. Strategien er bl.a. rettet inn mot utvikling av mineralnæringen, satsing på marin bioprospektering, reiseliv, maritim sektor og rombasert virksomhet. Regjeringens nordområdearbeid er det stikk motsatte av en bit-for-bit-politikk.

Interpellanten nevner mineralutvinning. Økte priser og etterspørsel etter mineraler globalt setter fart i næringen. Bare for noen år siden var det få som kunne forestille seg at det i dag skulle være over 330 arbeidsplasser ved Sydvaranger Gruve. Vi vil ha flere slike arbeidsplasser.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2011 en kraftig vekst i bevilgningene til Norges geologiske undersøkelse for å kartlegge nye drivverdige forekomster i Nord-Norge. 100 mill. kr over fire år ekstra er en dobling av leteinnsatsen. Den skal i sin helhet brukes i Nord-Norge.

Den nye mineralloven er et eksempel på hvordan regjeringen har fått på plass et moderne og framtidsrettet regelverk, hvor igjen helheten tas inn, og hvor man balanserer hensynet til næringen og miljøet, sikrer samiske interesser ved deltakelse i saksbehandlingen og opprydningen etter at leting og virksomhet er ferdig.

Reiseliv er et annet av regjeringens satsingsområder og et eksempel på en samordnet og helhetlig innsats for å utnytte våre naturgitte fortrinn i nord. Næringen sysselsetter nesten hver tiende arbeidstaker i Nord-Norge, flere enn landbruket og fiskerinæringen til sammen. Fortsatt vekst krever et langsiktig og målrettet samarbeid om utvikling av attraktive reisemål og reiselivsprodukter.

Vi har over statsbudsjettet for 2011 øremerket 15 mill. kr til markedsføring av Nord-Norge som reisemål, og det er bevilget 50 mill. kr til etablering av landsdelselskapet NordNorsk Reiseliv for å oppnå større grad av samordning av markedsføringsinnsatsen i landsdelen. Og for å stimulere bærekraftig utvikling, kompetanse og lønnsomhet i reiselivsnæringen vil vi bevilge til sammen 27,5 mill. kr til prosjektet Reiseliv i Nord i perioden 2009–2011.

Marin bioprospektering omtales ofte som den moderne skattejakten, der det handler om å utnytte egenskapene ved marine organismer. Norge forvalter store havområder med mer enn 10 000 arter som er lite undersøkt. Slike arter kan gi grunnlag for ny og framtidsrettet næringsvirksomhet. Det er grunnen til at regjeringen i 2009 la fram den første nasjonale strategi for marin bioprospektering. I 2011 foreslår regjeringen øremerket 54 mill. kr til marin bioprospektering. Miljøer i Tromsø, bl.a., har allerede bygd seg opp til å bli internasjonale aktører innenfor næringen.

Også innenfor norsk romvirksomhet er nordområdene viktige. Regjeringen vil legge til rette for rombasert virksomhet som utnytter fortrinnene ved å være lokalisert i nord. Satsingen bidrar både til bedre sikkerhet og en mer bærekraftig utnyttelse av naturressursene i havområdene og til industrielle muligheter i nord. Kongsberg Satellite Services, som opererer bakkestasjoner for satellitter, bl.a. i Tromsø, er i dag verdensledende operatør av satellittbasert oljesølsovervåking. Andøya Rakettskytefelt utgjør et be-

tydningsfullt bidrag til det høyteknologiske miljøet i Nord-Norge. Denne satsingen har dessuten et betydelig potensial for utvikling av nye forretningsområder og bedrifter.

Havområdene utenfor Nord-Norge utgjør de største framtidige mulighetene for petroleumsutvinning på norsk sokkel, og en stor del av landets potensial for vindkraft ligger i Nord-Norge. Etter mitt syn betyr det store muligheter for utvikling av nordnorsk næringsliv. Satsingen til det Harstad-baserte teknologiselskapet Hydra Tidal med å lage strøm av tidevann og havstrømmer er et godt eksempel på at nordnorsk næringsliv ser muligheter.

Regjeringen har en helhetlig tilnærming til utnyttelsen av ressursene i havet utenfor Nord-Norge. Vi har lagt fram forvaltningsplaner som klargjør de overordnede rammene for eksisterende og ny næringsvirksomhet. Vi legger til rette for en god sameksistens mellom næringer som vindkraft, fisk, reiseliv og petroleumsvirksomhet.

Prosess- og verkstedsindustrien på Helgeland betyr mye for nordnorsk næringsliv. Verkstedsindustrien vender seg mot offshorenæringen, og i Rana har en av norgeshistoriens største omstillinger resultert i mange nye bedrifter og arbeidsplasser. Den nye statlige garantiordningen for industriens kjøp av kraft på langsiktig vilkår kan utløse investeringer og trygge arbeidsplasser for kraftintensiv industri i nord, og den nordlige sjørute gir næringsutviklingsmuligheter. Her er jeg opptatt av – igjen – at vi har en helhetlig og offensiv tilnærming.

Nord-Norge er mulighetenes landsdel. Regjeringen har en helhetlig og koordinert innsats for utløsning av vekst og bærekraftig verdiskaping i landsdelen. Jeg vil fortsatt legge stor vekt på å ha en aktiv dialog med nordnorsk næringsliv, med nordnorske politikere – med det nordnorske samfunnet – om hvordan vi kan bidra til å utvikle et framtidsrettet og lønnsomt næringsliv i nord.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [13:28:37]: Jeg takker statsråden for svaret, der statsråden tegner et positivt bilde av Nord-Norge. Jeg deler statsrådets optimisme og håp for Nord-Norge.

Det er positivt med alle planene som regjeringen har lagt fram for området og de ulike næringsområdene. Men etter statsrådets innlegg sitter jeg igjen med mange spørsmål, for statsråden svarer ikke på det spørsmålet som jeg stiller i interpellasjonen. Er det bare fryd og gammen, da, i nord? Lytter ikke statsråden til sine egne representanter, som er bekymret for en bit-for-bit-politikk som skaper stor frustrasjon? Er investeringsklimaet slik det skal være, og er konfliktnivået akseptabelt?

Jeg håper statsråden i sitt sluttinnlegg vil komme inn på noen av disse betente områdene, som gjør at kanskje mange av statsrådets og regjeringens planer vil strande, fordi her er det ikke et godt forhandlingsklima mellom de ulike partene.

Statsråd Trond Giske [13:30:08]: Vi opplever jo alltid ulike avveininger og problemstillinger, hvor f.eks. miljø og næringsutvikling eller ulike typer næringsutvikling eller ulike samfunns mål står opp mot hverandre. Men det er jo nøyaktig det samme i Sør-Norge, i Vest-Norge og på Øst-

landet som i Nord-Norge. Det er jo ikke et spesifikt nordnorsk problem. Vi må bort fra den framstillingen at det alltid er så stor frustrasjon i Nord-Norge, at det er så vanskelig i Nord-Norge og at det er så bekymringsfullt i Nord-Norge. Min erfaring etter mange reiser til Nord-Norge i ulike verv, også som næringsminister og kulturminister, er at det er ikke det. Det er stor optimisme i Nord-Norge. Det er pågangsmot. Det er visjoner. Det er ambisiøse mål og en entusiasme over at denne landsdelen blir mer og mer sentral, ikke bare på norgeskartet, men på verdenskartet. Med store mineralressurser, med store energiressurser, med et enormt reiselivspotensial, med muligheter for åpning av Nordøstpassasjen deler av året, med stor strategisk betydning og med stor miljømessig betydning ser ikke folk i nord på Nord-Norge som en utkant som har problemer, men som et sentrum, ikke bare i sitt eget rike, men også i vårt rike.

Og ja, det er ulike spesielle problemer i Nord-Norge, f.eks. må urbefolkningens rettigheter takles og håndteres. Det må vi jobbe med. Men jeg kjenner meg ikke igjen i dette frustrasjonsbildet. Jeg kjenner meg igjen i et optimistisk bilde, og om vi ikke klarer å skape bare fryd og gammen – eller fryd i gammen; det får vi se – så skal vi i hvert fall skape fryd i Nord-Norge, det er jeg sikker på, fordi den fryden er allerede i stor grad til stede i landsdelen.

Lillian Hansen (A) [13:32:14]: Jeg står nok i fare for å gjenta statsråden på mye her, men en god sak kan ikke sies for ofte, sies det. Vi fra nord lar oss ikke vippe av pinnen så ofte, og det er heller ikke sånn at jeg lar meg overraske over innholdet i de ulike interpellasjonene fra opposisjonen. Men jeg må innrømme at jeg ble overrasket over innholdet i denne interpellasjonen.

Jeg er enig i beskrivelsen interpellanten Rigmor Andersen Eide gir av mulighetene som ligger i Nord-Norge:

«Nord-Norge er rikt på naturressurser, og mulighetene er store både innen fisk og oppdrett, mineralutvinning, olje og gass, arktisk landbruk og vindkraft.»

Men når interpellanten videre skriver: «Dessverre mangler en god overordnet og helhetlig tilnærming til utnyttelse av disse rike ressursene», reagerer også jeg med undring.

Ingen andre regjeringer har satt nordområdene på kartet som denne regjeringen – jeg gjentar: ingen andre – ikke engang da interpellantens parti, Kristelig Folkeparti, satt med statsministeren i flere år. De var ikke engang i nærheten.

Nordområdene er denne regjeringens viktigste satsningsområde, og slik har det vært siden 2005, da vi overtok styringen av dette landet. Regjeringens nordområdestrategi ble lagt fram i 2006, og satsingen ble fulgt opp med det neste trinnet, som statsråden har snakket om, «Nye byggesteiner i nord», i 2009. Her ble sju satsingsområder definert, og konkrete prosjekter trukket fram for å gi retning i dette arbeidet i de neste 10–15 årene. Over halvparten av disse tiltakene er faktisk også satt i gang.

I statsbudsjettet for 2011, som også statsråden var inne på, legges det opp til å bruke totalt 1,2 mrd. kr til nordområdetiltak. Det er ikke småpenger, selv ikke her på Stortinget. Det er viktig at denne regjeringen også i 2011 vil legge fram en melding til Stortinget om nordområdene.

Regjeringens budsjettforslag for 2011 innebærer en styrking av mange områder, og både statsråden og interpellanten har vært inne på en rekke av dem – ikke minst når det gjelder dette med helhetlig overvåking av varslings-systemene for nordområdene, utvikling av mineralbasert næringsvirksomhet, som flere har vært inne på, som sagt, marin bioprospektering, oppfølging av miljøområder, vær-radar i Øst-Finnmark, nytt polarforskningsprogram i Norges forskningsråd, kunnskapsutvikling i nordområdene og Arktisk.

Jeg har god lyst til å ramse opp alle de tiltakene som ligger innenfor området, men det ville ta veldig lang tid. Men jeg har lyst til å trekke fram ett område, som jeg også var inne på i sted. Det er utviklingen av mineralbasert næringsvirksomhet, der det faktisk er foreslått å sette av 100 mill. kr over fire år til kartlegging av forekomstene av industrimineraler og metaller. Dette kan bli en virkelig viktig satsing, og det er veldig spennende å følge den.

I tillegg har vi fokus på mange viktige næringsområder i nord, og jeg vil spesielt understreke at den fiskeriforvaltningen som vi har hatt til nå, er i verdensklasse og blir viet stor oppmerksomhet.

Derfor er det merkelig og helt uforståelig at det i denne interpellasjonen framgår at en slik politikk blir framstilt som en bit-for-bit-politikk, som igjen fører til unødvendige og skarpe konfliktlinjer i dette området. I tillegg står det å lese at en slik politikk medvirker til at selskaper og investorer ikke tør å satse i dette spennende området på grunn av usikker lovgivning og potensielle konflikter. Jeg vil minne om den historiske grenseavtalen som ble underskrevet med Russland for kort tid siden.

Er ikke denne nordområdesatsingen en overordnet, helhetlig og strategisk tilnærming til å utnytte ressursene i Nord-Norge? Jeg vil utfordre interpellanten Rigmor Andersen Eide: Hvilken bit-for-bit-politikk er det her snakk om, når ikke denne regjeringens strategiske nordområdepolitikk betraktes som overordnet og helhetlig? I så fall, hvilken strategisk politikk har Kristelig Folkeparti på dette området, og hvordan kan konfliktnivået endres med Kristelig Folkeparti sin løsning? Og til slutt: Hvilke selskaper og næringer siktes det til som investorer på grunn av usikker lovgivning, ikke tør satse på?

Harald T. Nesvik (FrP) [13:37:47]: Jeg skal ikke begi meg inn på den interne kampen mellom nåværende regjering og tidligere regjeringer om hvem som har hatt en helhetlig strategi, hvem som har vært flinkest i klassen, etc. Det tror jeg at jeg skal overlate til interpellanten og representanter for regjeringspartiene å holde på med.

Jeg vil innledningsvis vise til det andre innlegget til statsråden, treminuttersinnlegget. Jeg må si meg veldig enig i det.

Jeg har vært på flere reiser i nord det siste året. Jeg var også så heldig å få delta på NHOs Småting i Alta nå i høst, et småting som nettopp hadde fokus på det som skjer i nord. Jeg må bare si at dette er en landsdel og et område som virkelig svulmer av pågangsmot og har ønsker om å skape noe nytt. En slik landsdel skal man lete lenge etter.

Rundt Alta-området popper det opp nye bedrifter og virksomheter hele tiden. Man har vekst i befolkningen. Man kan se det samme i olje- og gassvirksomheten. Det er helt åpenbart at man ved å stakkarsliggjøre Nord-Norge, har helt feil fokus.

Nordområdene er mulighetenes landsdel i årene som kommer. Her er det store mineralressurser, som flere har påpekt, og andre naturressurser. Vi har store marine ressurser med store muligheter. En rekke av de problemstillingene som interpellanten reiser i spørsmålet, er jo helt åpenbare. Reindriftsnæringen har problemer opp mot lokalbefolkningen, med de konfliktene vi ser der. Det er konflikter som man er nødt til å finne en løsning på. Hvis man ikke klarer å bli kvitt det konfliktnivået, vil det fortsatt være uro.

Når det gjelder gruvevirksomhet og opprydding, er det faktisk ikke noe annerledes om man starter olivinutvinning i sør eller i nord, fordi det er virksomheten som genererer en del av problemstillingene. Man må ikke alltid prøve å gjøre det som skjer i nord til et problem, og at det er greit hvis det skjer i sør. Det er jo næringslivets generelle rammevilkår vi virkelig må satse på.

Jeg er helt imot at man skal lage en egen politikk – hvis det er det man ønsker – for å bygge opp en kapitalbase for Nord-Norge og ha et annet regelverk i sør. Både Fremskrittspartiet og jeg tror at det er de generelle rammevilkårene for næringslivet som er viktige. Får fiskeindustrien i nord skikkelige, gode rammevilkår, er det like stor sannsynlighet for at man kan lykkes der som andre plasser i landet. Men det vi sliter med der, er jo selvfølgelig kostnadsbildet generelt i Norge sett i forhold til utlandet.

I nord er det andre store muligheter som man allerede burde gjort noe med, og det er knyttet til oppdrettsnæringen. Jeg synes at man har vist en holdning som har gjort at man til nå ikke har fått utviklet denne for fullt, for den blir faktisk rammet av det vi kaller for lakselusproblematikken. I Nord-Norge, særlig fra nordre delen av Nordland, Troms og Finnmark, har man relativt små problemer med lakselus på grunn av sjøtemperaturen. Da burde man i den delen som ikke er plaget med lakselusproblemet, i hvert fall fått mulighet til å øke sin MTB – maksimal tillatt biomasse – i merdene, for de bør ikke bli rammet selv om andre har et problem. Det er urettferdig.

Så er det helt klart at mange er utålmodige når det gjelder nye leteområder innenfor olje- og gassektoren. Det skal bli spennende å se når det eventuelt kommer.

Reiselivet i nord kommer til å bli en kjempesuksess, tror jeg. Det blir en spennende form for turisme som mange har lyst til å oppleve. Men jeg vil også minne om en ting når det gjelder nordområdestrategien – hvem som har oppfunnet begrepet er helt uvesentlig, man bør ikke gjøre et veldig stort nummer av det – og det er at det i denne salen nettopp er stor oppslutning om nordområdesatsingen. Det er ikke noe som ett parti har vedtatt. Her er det faktisk et samlet storting som har sagt ja til at vi må bruke mulighetene. Derfor er min avslutning følgende: La de som bor i nordområdene, få de samme generelle, gode mulighetene som andre! Da blir dette mulighetenes landsdel – og ikke et problem.

Ivar Kristiansen (H) [13:43:08]: Jeg vil starte med å takke interpellanten for å ta opp en viktig sak. Jeg tror ikke at noen behøver å bli verken støtt eller fornærmet over at disse spørsmålene tas opp. Det er mulig at det er veldig viktig for den fremtidige historieskrivning å ha på plass hvem som fant opp begrepet nordområdepolitikk. Hvis fakta betyr noe, var det faktisk Bondevik II-regjeringen som la frem den første stortingsmeldingen om nordområdene, i april 2005, ved daværende utenriksminister Jan Petersen – bare slik at fakta skal være på plass. Det var altså ingen rød-grønn oppfinnelse, som det presenteres som her. Men det var ikke mitt hovedpoeng i dag.

Begrepet mulighetenes landsdel – ja det er mulighetenes landsdel – er et ganske forslitt bilde, et forslitt uttrykk. Jeg tror ikke at de som sitter igjen i Nord-Norge, egentlig kan slå seg helt til ro med at utviklingen vil komme av seg selv. Dette er mulighetenes landsdel hvis landsdelen får lov til å ta mulighetene i bruk. Det er det jeg føler interpellanten er inne på og tar opp i dag, for det er det som er nødvendig. Jeg tror heller ikke at det fargelegger Kyst-Norge, Nord-Norge, så veldig å bruke dagens anledning til hyllingstaler til dagens regjering. La landsdelen få ta i bruk mulighetene som ligger der, og som kan bidra til økt satsing, økte økonomiske investeringer og økt utvikling på område etter område innenfor begrepet «mulighetenes landsdel». Fakta er nemlig at de siste førti år har Norges befolkning økt med ca. 1,5 millioner. Nord-Norge står i ro. Nordland og Finnmark har tilbakegang, mens Troms har en beskjedent vekst i sitt folketall på 8 000–9 000, først og fremst på grunn av Tromsøs utvikling.

Jeg tror at det hyllingsinnlegget som representanten Lillian Hansen holdt i dag, neppe vil slå like godt an i hennes hjemkommune, Moskenes, som har en befolkningsnedgang på mellom 30 og 40 pst. i den samme førtiårsperioden.

Det er utviklingen i Kyst-Norge. Derfor må de kompliserte spørsmålene som eksempelvis går på energi, stilles. Vil dagens regjering gi landsdelen muligheten til å ta mulighetene i bruk? Vil man si ja eller nei og ta et klart standpunkt når det gjelder konsekvensutredning for Nordland 6 og 7 og oppfølging av forvaltningsplanen? Svaret vet vi vel alle sammen.

Når det gjelder fornybar energi, har vi sett at planene som går eksempelvis på vindkraft og vannkraft, har utviklet seg til å bli de reneste verneplaner. Når vi ser tilbake på de siste fem–seks år, mangler det ikke på planer. Det mangler ikke på gode hensikter og utsikter. Men iverksetting av nye tiltak står dessverre i ro.

Jeg skal ikke ta opp vern av Vefsna i dagens debatt, men det er også en illustrasjon på at man sitter i Oslo og snakker om mulighetenes landsdel, og så går landsdelen glipp av å ta mulighetene i bruk. Ta Ramsund, sonen rundt Vefsna, Helgeland og skogvern. Ett eksempel er treforedlingsbedriften Arbor i Hattfjelldal. Den ligger midt i skogen, men på grunn av at den ligger midt i skogen, og på grunn av vern, klarer ikke denne bedriften lenger å hente virke lokalt, som ønskelig. Hvis denne landsdelen får ta i bruk det som ligger av muligheter innenfor energi – olje, gass, vannkraft, fornybar energi og, prisverdig også nå planen

som går på mineralutvikling – vil befolkningsutviklingen komme. Morgendagens gutter og jenter vil i Nord-Norge få de samme mulighetene som på det sentrale Østlandet og Vestlandet, for der har mulighetene blitt tatt i bruk.

Til slutt skal jeg gi statsråden en enkel utfordring: Har man innenfor Europas største oppdrettsregion mulighet til å tildele eksempelvis Nordland fylke to–tre nye oppdrettskonsesjoner? Jeg har en konkret sak liggende på bordet. Et ja vil gi en betydelig investering og 20–50 nye arbeidsplasser. Får vi snart et ja fra statsråd Giske?

Alf Egil Holmelid (SV) [13:48:30]: Eg var litt usikker på om eg som kjem frå den andre enden av landet, skulle ta ordet i denne saka. Endå meir usikker blei eg då eg oppdaga at eg for ein gongs skuld var heilt einig med Framstegspartiet. Det som var mitt utgangspunkt, var nettopp det som Framstegspartiets representant tok opp. Eg føler at nordområda over nokre år har vore fokuserte og hatt eit driv som gjer at vi som lever på den andre sida av landet, kanskje blir litt misunnelege av og til – ikkje fordi vi ikkje har ressursar og mange moglegheiter, men faktisk på grunn av det fokuset som har vore på å få noko til å skje nordpå, og av den måten nordområda sjølve har teke den utfordringa og samarbeida med styresmaktene – anten det har vore den eine eller andre regjeringa – for å få noko til å skje. Det er eit førebilete som mange bør strekkje seg etter. Difor har eg ikkje tenkt å gå inn i alle dei sakene som er gjorde, for det har både ministeren og dei føregåande talarane snakka ganske mykje om, men eg vil ta føre meg eit par punkt i interpellanten sitt innspel.

Bit-for-bit høyrst for meg negativt ut – bortsett frå når ein ser det på tv på fredagskvelden. Men bit for bit kan jo snuast om. Ein kan seie at alle offensive planar må ein ta skritt for skritt mot dei langsiktige måla. Det er snakk om å ha visjonar og ha overordna mål som er lagde fram i ulike planar, og så må ein ta ulike rundar for å få handlinga til å skje. Eg trudde for så vidt ikkje at interpellantens parti var så sentralstyrt at alt skulle liggje i éin pakke, og så ferdig med det. Det må takast nokre skritt undervegs for å komme til målet.

Så er det ein ting som eg undrar meg litt på. Interpellanten har to vinklingar på den same problemstillinga. Det verkar som ho vil ha meir vern, og det verkar som ho ser vernet som eit problem. Interpellanten representerer eit parti som ofte kritiserer m.a. SV for ikkje å vere offensive nok når det gjeld å sikre vern av forskjellige naturressursar, men samtidig oppfattar eg at ho no framstiller vernet som det store problemet. Så det som det i sluttreplikken kunne ha vore interessant å få svar på, er: Er det for mykje eller for lite vern som er problemet i nord?

Irene Lange Nordahl (Sp) [13:51:18]: Interpellanten tar opp satsing på nordområdene som et viktig tema, men jeg er, i likhet med flere andre, forundret over den inngangen Rigmor Andersen Eide har i saken. Jeg kjenner meg ikke igjen i den framstillingen som representanten gir av forholdene i nord. Nok om det.

Innledningsvis vil jeg derimot takke statsråden for svaret han ga, og ikke minst for de kommentarene om opti-

misme og framtidstro i nord som statsråden kom med. Det deler jeg fullt ut. Det er utrolig viktig at vi også løfter det perspektivet fram når vi nå skal gå vidare og finne gode løsninger for satsing framover.

Fra Senterpartiets side er vi opptatt av både å jobbe aktivt for å hevde våre strategiske interesser i nord og å tilrettelegge for en sterkere utvikling i Nord-Norge. Vi er derfor positiv til at nordområdesatsingen nå har et sterkere fokus på å bidra til næringsutvikling på land, og at dette understrekes i Soria Moria II og i «Nye byggesteiner i nord».

Jeg vil også gi honnør til regjeringen for at den har fått positiv framgang på en rekke områder og har lagt vekt på økt kontakt med våre naboland i nord. Undertegningen av delelinjeavtalen med Russland er en viktig milepæl i norsk historie og vil være et vesentlig grunnlag for videre utvikling i området.

Nordområdene er landets viktigste strategiske område, og dette kommer klart til uttrykk i forbindelse med langtidsmeldingen for Forsvaret, der denne regjeringen har vist stor vilje til å flytte viktige institusjoner i Forsvaret nordover.

Når vi skal hevde våre rettigheter til områder i nord, er bosetting og utvikling på land i Nord-Norge helt avgjørende for oss i Senterpartiet. Her er tilgang til naturressurser et viktig grunnlag for næringsutvikling.

Jeg vil særlig trekke fram satsing på ringvirkninger av petroleumsnæringen i nord, bergverk, reiseliv og havbruk. Senterpartiet er opptatt av å sikre ringvirkninger i nord som følge av petroleumsnæringen, og dette området må det arbeides videre med i den nye petroleumsmeldingen som nå er under utarbeidelse. Her er det viktig at det stilles krav til oljeselskapene om etablering av beslutnings- og innkjøpsfunksjoner i nord, krav til kontraktsregime, samtidig som vi legger til rette for utvikling av leverandørindustri og satsing på kompetanse. Vi ser at stadig flere ungdommer i nord ønsker å satse innenfor dette området, og her er det av vesentlig betydning å legge til rette for utdanningsløp som gir de unge denne muligheten.

Et annet område som vi i Senterpartiet er opptatt av, er satsing på bergverk. Det er derfor gledelig at regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2011 har satt av betydelige midler til kartlegging av slike forekomster i nord. Fra vår side mener vi det er viktig og nødvendig at regjeringen også legger fram en egen stortingsmelding på dette området.

Som et eksempel på positive trekk vil jeg vise til at driften ved Sydvaranger Gruve vil gi store muligheter for Kirkenes og Finnmark. Fra mange hold blir det understreket at dette kan bli et nytt industrieventyr i et område med rik industrihistorie. På Nordkalotten for øvrig pågår det nå planlegging av utvinning av store mengder jernmalm i nordlige del av Finland og Sverige, og det er viktig at vi fra norsk side også utnytter de mulighetene som kan ligge i våre områder, og vier det stor oppmerksomhet.

Reiselivet er en av de store framtidsnæringene i nord – løftet fram av denne regjeringen. Høsten 2007 utfordret daværende kommunalminister, Åslaug Haga, reiselivet og den nordnorske landsdelen til en samordnet

markedsføring av Nord-Norge som reisemål. 1. januar 2010 var det nye nordnorske reiselivsselskapet på plass, og regjeringen har stilt med 50 mill. kr til dette selskapet til profilering av Nord-Norge i utlandet, en satsing som også er fulgt opp i år, og blir det til neste år.

Utfordringene videre er å få flere utenlandske turister til landsdelen, for å få økt volum på turisttrafikken. For å oppnå dette må vi få flere direktefly eller charterfly fra utlandet til Nord-Norge. Her jobber landsdelen med å få etablert flyrutefond, som er helt nødvendig for å få slike ruter etablert, og jeg håper at fylkeskommunene i nord vil stille opp i denne sammenheng.

Bosettingen i nord er i stor grad tuftet på nærheten til havet og til rike fiskefelt. I de senere år har også havbruksnæringen fått stor betydning for utviklingen i nord. Fra Senterpartiets side vil vi understreke at denne næringen har et stort potensial for økt verdiskaping i landsdelen. Her gjør tilgang på areal og naturgitte fortrinn det viktig å løfte fram også denne næringen inn i den framtidige satsingen i nord.

Avslutningsvis vil jeg rette oppmerksomheten mot mulighetene for utvikling ved etablering av en nordlig sjørute til Kina. Dette kan bli en realitet som følge av issmeltingen og etablering av nye transportkorridorer. Næringskomiteen var nylig på reise til Kina og Singapore, og dette temaet ble løftet der. Vi fikk også besøkt Singapore, som er en hub til Kina og Sørøst-Asia. Dette viser hvilke muligheter vi har for nordområdene framover. Vi kan få etablert et nytt Singapore i nord dersom vi også satser på videre utvikling i området.

Ingalill Olsen (A) [13:56:34]: Jeg er en nordområdeinnbygger. 71 grader nord går gjennom den øya jeg bor på i Finnmark. Det er langt mot nord, men det ligger midt i det regjeringen Stoltenberg har definert som regjeringens viktigste strategiske område. Interpellantens henvisning til at regjeringens nordområdepolitikk skaper unødvendige konflikter og er en bit-for-bit-politikk, er en innfallsvinkel som jeg som nordområdebeboer ikke kjenner meg igjen i. Atter en gang utsettes vi for at noen med utgangspunkt utenfor Nord-Norge beskriver vår virkelighet og forteller oss hvordan vi har det.

Da utenriksminister Jonas Gahr Støre hadde sin berømte nordområdetale i Tromsø 10. november 2005, følte den nordnorske befolkningen at vi ble sett, at våre enorme naturressurser ble verdsatt, og at vi både som befolkning og som areal var viktige for nasjonen. Siden det besøket har utenriksministeren besøkt Nord-Norge et utall ganger. Vi som knapt hadde sett en utenriksminister før, ble nesten bortskjemt med besøk. Som finnmarking har jeg følt at regjeringens nordområdestrategi har vært med på å løfte den nordnorske befolkningen og bidra til at vi ikke føler at vi er så langt unna makta som det har kjentes tidligere. Nordområdesatsingen har bidratt til en fornyet og forsterket nordnorsk identitet.

«Nye byggesteiner i nord» – regjeringens oppfølging av den første nordområdestrategien – er nettopp motbeviset på at det ikke er en bit-for-bit-politikk, men et langsiktig

og systematisk arbeid. Dette er ikke et handlingsprogram for noen år, men det angir en retning for i hvilken vei utviklingen skal gå, den angir muligheter og gir framtidshåp. Men mest av alt er regjeringen Stoltenbergs nordområdepolitikk historisk, noe vi fikk bevist ved underskrivelsen av avtalen om delelinjen mellom Norge og Russland i Barentshavet i Murmansk 15. september 2010. Å oppnå enighet om dette enorme havområdet som vi har forhandlet om i over 40 år, er godt politisk håndverk i verdensklasse. Vi har i tillegg fått et sjøareal på 88 000 km², og hele havområdet som Norge og Russland har delt, har en størrelse tilsvarende Danmark, Sveits, Belgia og Nederland. Alt dette arealet er fordelt uten at det har vært løsnet så mye som et skudd mellom partene. Området er nemlig ikke så konfliktfylt som interpellant Andersen Eide synes å frykte. Delelinjen gir oss muligheter innen olje og gass samt at områdene inneholder store fiskefelt. En annen del av en vellykket nordområdepolitikk er at Norge og Russland forvalter sine store felles fiskebestander meget godt, og at bestandene er i vekst. Vi har fått kontroll med UUU-fisket, det ulovlige, uregistrerte og ukontrollerte fisket som var en trussel mot bestanden, som unndro midler til beskatning, og som presset prisen på lovlig fanget fisk. Dette arbeidet applauderes av alle i fiskerinæringen og er av uvurderlig betydning for en videre styrking av norsk fiskerinæring.

Nord-Norge er rikt på naturressurser. I tillegg til fisk har man olje- og gassvirksomhet, turisme, arktisk landbruk, reindrift og mineralutvinning. Det er mulig at Andersen Eides bekymring for konfliktene i nord knytter seg til diskusjonen rundt reindrift og mineralutvinning. Stortinget vedtok en ny minerallov våren 2009. Den gir avklaring og forutsigbarhet for mineralnæringen. Reindriften bruker store deler av Finnmarks areal som beiteområde. Det er naturlig at reindriften tar hensyn til sine behov, og at alle næringer skal hensyntas. Sånn er det i all næringsvirksomhet.

Det kommer til å bli betydelig mineralutvinning i Finnmark. I Sør-Varanger er det full virksomhet i gruvene, og det foreligger konkrete planer for et område i Kvalsund kommune. Det vil gi sårt etterlengtede arbeidsplasser, og det er positivt mottatt i Finnmark. Vi skal aldri legge skjul på at industri- og næringsutvikling vil føre til inngrep i naturen. Målet må være å minimere det mest mulig.

I Arbeiderpartiet har vi det stolte slagordet «skape og dele». Vi skal legge til rette for å skape verdier i Nord-Norge og sørge for at det gir arbeidsplasser.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [14:02:10]: Da vil jeg takke for en interessant debatt. Det ble ganske bra temperatur i salen. Jeg synes det har vært en engasjerende debatt å ta del i.

Jeg har fått en god del innspill. Noen av de innspillene jeg har fått, må jeg selvfølgelig grunne videre på. Men for å gjøre det helt klart: Når jeg tok opp denne debatten, var det ikke for å stakkarsliggjøre landsdelen, eller at vi i sør, eller jeg som sunnmøring, skal være med på å styre noe som helst. Grunnen var å synliggjøre de mulighetene som er i landsdelen og peke på de utfordringene som ligger der for å realisere disse mulighetene. Og da skal det

noe mer til enn bare lovprising av regjeringens fortrefelighet, det må gå an å komme med noen kritiske bemerkninger om hvordan andre ser på utviklingen. Jeg lurer på om arbeiderpartipolitikeren Ronny Wilhelmsen, hvis han hadde hørt denne debatten, hadde blitt beroliget. Det skulle være interessant å høre hans ord etter det som er sagt.

Ingalill Olsen tok opp dette med at jeg kanskje var bekymret når det gjaldt reindriftsnæringens konflikt med mineralutvinningen. Ingalill Olsen tok selv i mars opp spørsmål omkring reindrift og jordbruk, spesielt bønder i Altaområdet. Svaret til statsråd Brekk gikk på at han kunne slutte seg til at konflikten i Alta også måtte vurderes i et større perspektiv. Og det er i grunnen det jeg etterspør. Når ulike interesser møtes, må de ulike perspektivene tas opp, og da trenger vi en helhetlig tenkning, slik at vi ikke blir så sektororienterte som vi ofte kan være.

Men jeg takker for debatten. Jeg synes det har vært en spennende debatt å ta del i, så tusen takk!

Statsråd Trond Giske [14:04:47]: Jeg vil også, som interpellanten, takke for en god debatt. Jeg tror vi kan ta med oss at den optimismen og det pågangsmotet som er reflektert gjennom de nordnorske stortingsrepresentantene, er ganske representativt også for landsdelen. Men jeg

velger også å ta interpellanten i beste mening, at det er for å løfte Nord-Norges muligheter vi fikk anledning til å ta en slik interpellasjonsdebatt.

Interpellanten er jo fra et fylke med stolte tradisjoner for entreprenørskap, gründervirksomhet og bedriftsetablering, en tradisjon og et pågangsmot som vi lenger nord, om det er i Trøndelag eller i Nord-Norge, helt sikkert har mye å lære av. Men med de mulighetene som naturressursene langs kysten i nord, og for så vidt også innlandet i nord, gir, tror jeg vi absolutt vil lykkes med det.

Presidenten: Debatten i sak nr. 4 er avsluttet.

Sak nr. 5 [14:05:39]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Ber noen om ordet før møtet heves? Så synes ikke. Da vil presidenten ønske alle representantene en god helg.

– Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.06.
